

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego 2007 - 2013

Program Współpracy Transgranicznej

Polska - Litwa

Wersja końcowa
2007

SPIS TREŚCI

1 PODSUMOWANIE PROGRAMU I OPIS PROCESU PROGRAMOWANIA	5
2 POLSKI I LITEWSKI OBSZAR WSPARCIA	7
2.1 Obszar kwalifikowany	7
2.2 Opis i analiza obszaru wsparcia	9
2.2.1 Obszar i demografia	10
2.2.2 Rozwój gospodarczy, przemysł i sektor Małych i Średnich Przedsiębiorstw	11
2.2.3 Rynek pracy i bezrobocie	14
2.2.4 Edukacja, badania, rozwój i innowacje	15
2.2.5 Opieka społeczna i zdrowie	17
2.2.6 Infrastruktura i dostępność	18
2.2.7 Środowisko naturalne	20
2.2.8 Turystyka i dziedzictwo kulturowe	22
2.3 Podsumowanie SWOT	23
2.4 Wyciągnięte wnioski i wcześniejsze doświadczenia ze współpracy	26
3 STRATEGIA PROGRAMU	29
3.1 Ogólny cel strategiczny	29
3.2 Cele szczegółowe	29
3.3 Osie priorytetowe	30
3.4 Wytyczne wdrażania	32
3.5 Rodzaje interwencji	35
3.6 Zgodność ze strategiami wspólnotowymi i wytycznymi	36
3.6.1 Strategia Lizbońska i Strategia Goeteborska	36
3.6.2 Polityka Spójności UE na lata 2007-2013	37
3.7 Zgodność ze strategiami i programami narodowymi	38
3.7.1 Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007-2015 (Polska)	39
3.7.2 Długoterminowa Strategia Rozwoju Kraju (Litwa)	39
3.7.3 Długoterminowa Strategia Rozwoju Gospodarczego Litwy do 2015 roku	40
3.7.4 Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007-2013 (Polska)	41
3.7.5 Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007-2013 (Litwa)	42
3.7.6 Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego na lata 2007-2013 (Polska)	42
3.7.7 Strategia Polityki Regionalnej Litwy do 2013 roku	43
3.7.8 Inne strategie i programy narodowe (Polska)	43
3.7.9 Programy Operacyjne na lata 2007-2013 (Polska)	44
3.7.10 Programy Operacyjne w zakresie wzrostu gospodarczego i spójności na lata 2007-2013 (Litwa)	44
3.7.11 Operacyjne Programy Zrównoważonego Rozwoju Rybołówstwa (Polska i Litwa)	45
3.9 Podsumowanie oceny ex-ante	45
4 OSIE PRIORYTETOWE PROGRAMU	47
4.1 Oś priorytetowa 1: Zwiększenie konkurencyjności i wydajności obszaru wsparcia	47
4.2 Oś priorytetowa 2: Spójność transgraniczna i ogólna poprawa jakości obszaru wsparcia	51
4.3 Oś priorytetowa 3: Pomoc techniczna	53
4.4 Wskaźniki programu	54
4.4.1 Główne wskaźniki programu: stopień współpracy	54
4.4.2 Główne wskaźniki produktu na poziomie Programu	55
5 Plan finansowy	58
6 Postanowienia wykonawcze dla programu	64
6.1 Struktura zarządzania	64
6.1.1 Instytucja Zarządzająca	64
6.1.2 Instytucja Certyfikująca	67
6.1.3 Instytucja Audytowa	68

6.1.4 Wspólny Sekretariat Techniczny	69
6.1.5 Inne organy	70
6.2 Systemy monitorowania, kontroli i oceny programu	71
6.2.1 Wspólny Komitet Monitorujący i Sterujący (WKMS).....	71
6.2.1.1 Zadania WKMS	71
6.2.1.2 Skład i procedury	72
6.2.2 System monitorowania	72
6.2.3 Roczne i końcowe sprawozdania z realizacji	73
6.2.4 System Kontroli	73
6.2.5 Wymiana danych skomputeryzowanych	74
6.2.6 System oceny	74
6.2.7 Informacja i promocja	75
6.2.7.1 Strategia komunikacji	75
6.2.7.2 Działania informacyjne dla potencjalnych beneficjentów	76
6.2.7.3 Działania informacyjne i promocyjne skierowane do opinii publicznej	76
6.3 Płatności i przepływy finansowe	77
6.3.1 Podmiot uprawniony do przyjmowania płatności.....	77
6.3.2 Przepływy finansowe	77
7 Postanowienia dotyczące wdrażania działań	82
7.1 Beneficjenci.....	82
7.1.1 Beneficjent Wiodący	83
7.1.2 Pozostali Beneficjenci.....	83
7.2 Cykl życiowy operacji.....	84
7.2.1 Przygotowanie wniosków	84
7.2.2 Ocena wniosków.....	85
7.2.3 Wybór operacji i kontraktowanie	85
7.2.4 Realizacja operacji.....	86
8 Lista głównych dokumentów.....	87
Aneks 1:Ocena ex-ante	

SKRÓTY użyte w tekście

CBC	Współpraca transgraniczna
KE	Komisja Europejska
UE	Unia Europejska
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
BIZ	Bezpośrednie Inwestycje Zagraniczne
TIK	Technologie Informacyjne i Komunikacyjne
WKMS	Wspólny Komitet Monitorujący i Sterujący
WGR	Wspólna Grupa Robocza
WST	Wspólny Sekretariat Techniczny
PO	Program Operacyjny
MŚP	Małe i Średnie Przedsiębiorstwa
SPF	Fundusz Małych Projektów
B&R&T	Rozwój nowoczesnych technologii i innowacji
VET	Poprawa dostępu do systemu edukacji i szkolenia podstawowego i zawodowego

1 Podsumowanie programu i opis procesu programowania

W latach 2007-2013 programy INTERREG III realizowane wewnątrz Unii Europejskiej będą wdrażane poprzez Fundusze Strukturalne przeznaczone na Cel Europejska Współpraca Terytorialna. Niniejszy Program dotyczy obszaru przygranicznego pomiędzy Litwą i Polską. W niniejszym dokumencie nazywa się on Programem Operacyjnym (PO) Współpracy Transgranicznej (CBC).

Podstawy prawne dla Programów Operacyjnych na lata 2007–2013 są następujące:

- Rozporządzenie Rady (WE) Nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 roku ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999 (Dz. Urz. UE L 210 z 31.07.2006r., str. 25-78) (Rozporządzenie ogólne);
- Rozporządzenie (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 roku w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1783/1999 (Dz. Urz. UE L 210 z 31.07.2006r., str. 1) (Rozporządzenie EFRR);
- Rozporządzenie (WE) nr 1081/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 roku w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1784/1999 (Dz. Urz. UE L 210 z 31.07.2006r., str. 12);
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1084/2006 z dnia 11 lipca 2006 roku ustanawiające Fundusz Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1164/94 (Dz. Urz. UE L 210 z 31.07.2006 r.);
- Rozporządzenie (WE) nr 1082/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 roku w sprawie Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej (Dz. Urz. UE L 210 z 31.07.2006 r.) (Rozporządzenie o EUWT).

Na podstawie Artykułu 6 Rozporządzenia EFRR, EFRR skupia swoją pomoc na “rozwoju transgranicznej działalności o wymiarze gospodarczym, społecznym i środowiskowym poprzez wspólne strategie na rzecz zrównoważonego rozwoju terytorialnego, a przede wszystkim poprzez:

- a) wspieranie przedsiębiorczości, w szczególności rozwoju MŚP, turystyki, kultury oraz handlu transgranicznego;
- b) wspieranie i poprawę wspólnej ochrony zasobów naturalnych i kulturowych i wspólnego zarządzania nimi, jak również zapobieganie zagrożeniom naturalnym i technologicznym;
- c) wspieranie powiązań pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi;
- d) zmniejszanie izolacji poprzez poprawę dostępu do usług i sieci transportowych, informacyjnych i komunikacyjnych, a także transgranicznych systemów i urządzeń dostaw wody i energii oraz zagospodarowania odpadów;
- e) rozwój współpracy, zdolności oraz wspólnego wykorzystywania infrastruktur, w szczególności w sektorach takich jak ochrona zdrowia, kultura, turystyka i edukacja.

Ponadto EFRR może przyczyniać się do propagowania współpracy prawnej i administracyjnej, integracji transgranicznych rynków pracy, lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia, równości płci i równości szans, szkoleń i integracji społecznej, a także do wspólnego wykorzystywania zasobów ludzkich i infrastruktury na potrzeby B&R&T.”

Program Operacyjny odnosi się do tej części Rozporządzenia EFRR w rozdziale 3. „Strategia Programu”; cele Programu i rodzaje interwencji odzwierciedlają wymagania dla działań transgranicznych określone w Rozporządzeniu EFRR.

Artykuł 12 Rozporządzenia EFRR przedstawia wymagania dotyczące zawartości Programu Operacyjnego dla Europejskiej Współpracy Terytorialnej. W skrócie zawiera on:

1. analizę sytuacji na obszarze współpracy;
2. wykaz kwalifikowanych obszarów w tym obszary elastyczności;
3. uzasadnienie wyboru priorytetów;
4. informacje o osiach priorytetowych i ich celach szczegółowych;
5. indykatorywny podział środków finansowych;
6. jednolity plan finansowy obejmujący podział środków na każdy rok i określający kwoty dla każdej osi priorytetowej;
7. informacje dotyczące komplementarności z innymi inicjatywami (działaniami) wspólnotowymi;
8. przepisy wykonawcze;
9. indykatorywny wykaz dużych projektów .

Artykuł 32 Rozporządzenia ogólnego określa, że “każdy program operacyjny jest opracowywany przez państwo członkowskie lub jakikolwiek inny organ wyznaczony przez państwo członkowskie ...”. Przygotowanie tego Programu Operacyjnego było wspólnym procesem konsultacyjnym polskich i litewskich partnerów Programu. Głównymi organami koordynującymi były z jednej strony polskie Ministerstwo Rozwoju Regionalnego i litewskie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych z drugiej strony.

Wspólna Grupa Robocza składająca się z przedstawicieli szczebla narodowego, regionalnego i lokalnego Polski i Litwy, a także przedstawicieli Komisji Europejskiej została utworzona w połowie 2006 roku, by przygotować, a następnie zatwierdzić Program Operacyjny przed przedstawieniem go do zatwierdzenia przez Komisję Europejską. Jest to najważniejszy kanał wymiany informacji i opinii oraz podejmowania decyzji dotyczących zawartości Programu Operacyjnego. Grupa Robocza spotykała się regularnie:

- 28 lipca 2006 roku, Mrągowo, Polska. Pierwsze spotkanie Wspólnej Grupy Roboczej - ustalono procedurę i harmonogram opracowywania Programu Operacyjnego oraz omówiono główne zasady Programu Operacyjnego.
- 14 września 2006 roku, Vištytis, Litwa. Drugie spotkanie Wspólnej Grupy Roboczej - omówiono obszary kwalifikowalne i obszary elastyczności w ramach Programu, analizę sytuacji i stopnia współfinansowania projektów. Ustalono, że litewskie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zapewni przygotowanie i ocenę ex-ante Programu Operacyjnego.
- 21 listopada 2006 roku, Warszawa, Polska. Trzecie spotkanie Wspólnej Grupy Roboczej - zaprezentowano i omówiono pierwszy projekt Programu Operacyjnego, a także priorytety i procedurę przygotowania Prognozy Oddziaływania na Środowisko (SEA) w ramach programu. Ustalono schemat funkcjonowania Funduszu Małych Projektów.
- 13 lutego 2007 roku, Wilno, Litwa. Czwarte spotkanie Wspólnej Grupy Roboczej - zaprezentowano i omówiono uaktualnioną wersję Programu Operacyjnego i raportu SEA.

Konsultacje społeczne

W przypadku Polski, pierwszym etapem konsultacji było umieszczenie projektu Programu Operacyjnego na stronach internetowych polskiego Ministerstwa Rozwoju Regionalnego oraz na stronach Urzędów Marszałkowskich: Podlaskiego i Warmińsko-Mazurskiego. W tym samym okresie Polskie Ministerstwo Rozwoju Regionalnego zorganizowało regionalną

konferencję w Podlaskim Urzędzie Marszałkowskim w Białymstoku, w której uczestniczyło około 70 osób. Konferencja miała na celu przedstawienie głównych tematów Programu (obszar kwalifikowalny, priorytety, potencjalni beneficjenci, budżet programu itd.). Kolejnym etapem było przeprowadzenie publicznych konsultacji pomiędzy Polskim Ministerstwem Rozwoju Regionalnego, Polskim Ministerstwem Środowiska a Głównym Inspektoratem Sanitarnym z drugiej strony. W trakcie konsultacji dwa główne dokumenty – projekt PO i raport SEA – zostały przekazane do zatwierdzenia. Ewentualne uwagi zostały uwzględnione w kolejnych wersjach projektu PO.

W przypadku Litwy, pierwszym etapem konsultacji było umieszczenie w prasie krajowej i na stronie internetowej INTERREG (www.interreg.lt) krótkiego opisu Programu Operacyjnego, jak również zaproszenia do uczestnictwa w konsultacjach społecznych na temat projektu dokumentu. W czasie konsultacji społecznych, które odbyły się 27 marca 2007 r. w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Republiki Litewskiej, przedstawiciele grup społecznych nie wnieśli uzasadnionych propozycji zmian do projektu Programu Operacyjnego i do Prognozy Oddziaływania na Środowisko (SEA). Drugim etapem było przekonsultowanie projektu Programu Operacyjnego z najważniejszymi partnerami społeczno-gospodarczymi. Ich uwagi zostały uwzględnione w kolejnych wersjach dokumentu..

Po przeprowadzeniu wielu dyskusji i wprowadzeniu poprawek Wspólna Grupa Robocza zatwierdziła Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Polska - Litwa 2007-2013 w dniu 13 lutego 2007 r. i został on formalnie przekazany Komisji Europejskiej w dniu 14 sierpnia 2007 r.

2 Polski i Litewski obszar wsparcia

2.1 Obszar kwalifikowany

Obszary kwalifikowalne położone po polskiej stronie Programu to następujące regiony na poziomie NUTS III:

- Podregion Białostocko-Suwalski (11 powiatów);
- Podregion Etcki (6 powiatów);
- Podregion Łomżyński jako region przylegający (6 powiatów);
- Podregion Olsztyński jako region przylegający (7 powiatów).

Po stronie litewskiej w Programie będzie uczestniczyć 5 obwodów, w tym 3 jako obszary przylegające:

- Obwód Mariampolski (5 powiatów);
- Obwód Olicki (5 powiatów);
- Obwód Tauruski jako region przylegający (4 powiaty);
- Obwód Kowieński jako region przylegający (8 powiatów);
- Obwód Wileński jako region przylegający (7 powiatów – dla celów niniejszego Programu Miasto Wilno nie jest włączone jako jeden z powiatów kwalifikowanych).

Jak zostało wskazane powyżej, Miasto Wilno nie jest włączone do obszaru kwalifikowanego Programu, pomimo włączenia Obwodu Wileńskiego. Zważywszy na fakt, iż Miasto Wilno jest najbogatszym spośród wszystkich litewskich powiatów, statystyki społeczno-ekonomiczne dotyczące tego obszaru kształtują się znacznie powyżej średniej krajowej oraz z uwagi na duży zakres inwestycji, zarówno krajowych jak i bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ), zdecydowano o wyłączeniu Miasta Wilna z obszaru kwalifikowanego. Przykładowo, BIZ na 1 mieszkańca w Mieście Wilnie w 2004 r. zanotowano na poziomie 5090 euro, podczas gdy średnia krajowa wyniosła jedynie 1369 euro. Dofinansowanie z EFRR jest

ukierunkowane na „redukcję dysproporcji poprzez udoskonalony dostęp do transportu, sieci informatycznych i komunikacyjnych oraz usług”. W tym przypadku, ten rodzaj pomocy w ramach Programu nie jest pożądany, natomiast 7 pozostałych powiatów w ramach Obwodu Wileńskiego zostaje uznane za kwalifikowane.

Zgodnie z zasadą opisaną w Artykule 21 punkt 1 Rozporządzenia EFRR, całkowite wydatki poniesione przy realizacji projektów w obszarach przylegających do obszarów kwalifikowanych nie mogą przekroczyć 20% całkowitych wydatków w Programie.

Podregion Olsztyński jest włączony do obszaru kwalifikowanego jako region przylegający z uwagi na fakt, iż polskie województwo warmińsko-mazurskie podpisało w 2005 r. porozumienie o współpracy z litewskim Obwodem Tauruskim; uczestnictwo w Programie powinno przyczynić się do dalszego wzmocnienia więzi i współpracy pomiędzy tymi regionami, w szczególności poprzez wdrażanie projektów opartych na zasadzie „ludzie dla ludzi”. Dodatkowo Uniwersytet Olsztyński posiada wiele bilateralnych porozumień o współpracy z partnerami litewskimi, natomiast pozostałe instytucje szkolnictwa wyższego z Podregionu Olsztyńskiego posiadają wysoki potencjał do realizacji działań i projektów o charakterze edukacyjnym z właściwymi instytucjami z Litwy.

Będący częścią województwa podlaskiego, Podregion Łomżyński zawarł porozumienie o współpracy z Obwodem Kowieńskim; zakłada się, że powinien aktywnie uczestniczyć w generowaniu miękkich projektów, zwłaszcza nawiązujących do projektów typu „ludzie dla ludzi”, wspierając dziedzictwo kulturowe i inne działania o charakterze „miękkim”.

Biorąc pod uwagę fakt, iż Obwód Wileński jest członkiem Euroregionu Niemen, jego włączenie do obszaru kwalifikowanego Programu jako regionu przylegającego powinno przyczynić się do wzrostu liczby projektów przedkładanych przez Euroregion. Powiat Salčininkai w Obwodzie Wileńskim posiada 18 porozumień o współpracy w zakresie kultury i turystyki z polskimi regionami przygranicznymi. Znaczna część tej współpracy trwa już ponad 10 lat i uczestnictwo w Programie pozwoli na rozszerzenie jej o nowe tematy i wdrożenie bardziej zróżnicowanych Projektów o charakterze „miękkim”.

Biorąc pod uwagę powyższe argumenty, wskazane regiony zostały włączone jako regiony przylegające.

Tylko w należycie uzasadnionych przypadkach i tylko z pożytkiem dla Programu, do 10% budżetu Programu może być użyte poza obszarem Programu i Wspólnotą Europejską.

Mapa 1 – Obszary objęte Programem

2.2 Opis i analiza obszaru wsparcia

Polski i litewski obszar wsparcia składa się z regionów w północno-wschodniej Polsce i południowo-zachodniej Litwie. Cały ten obszar ma wspólne cechy geofizyczne, posiada bogate źródła naturalne, które są istotnym źródłem rozwoju endogennego takich dziedzin jak turystyka. Obszar posiada również korzystne położenie geograficzne dla ważnej działalności gospodarczej jaką jest ruch tranzytowy. Obszar ten sprzyja współpracy między narodami mającymi stosunkowo znaczące mniejszości etniczne po drugiej stronie granicy. Obszary te mają wspólne korzenie historyczne i kulturowe, chociaż w niektórych kwestiach pozostają istotne różnice. Długość granicy wynosi 104 km.

W poniższych rozdziałach podjęto próbę opisanie obszaru wsparcia jako pojedynczego obszaru. Jednak z uwagi na fakt, iż polskie i litewskie krajowe urzędy statystyczne nie zawsze zbierają dane dotyczące identycznych wskaźników, tam gdzie dostępne były

odmienne wskaźniki, w wybranych częściach analizy przedstawiono informacje na temat poszczególnych regionów i/lub obwodów.

Informacje zawarte w tabelach zawierają porównawcze zestawienie danych statystycznych za rok 2001 i 2005, celem wskazania najbardziej aktualnych trendów. Jednakże, niejednokrotnie statystyki dla wskazanego okresu nie były dostępne, dlatego podano możliwie najaktualniejsze dane.

2.2.1 Obszar i demografia

Sytuacja demograficzna została przedstawiona w Tabeli 1. Prawie 3,6 miliona mieszkańców obszaru o powierzchni 68.583 km² dzieli się niemal po równo pomiędzy obszary wiejskie i miejskie, trochę wyższy współczynnik zaobserwowano w Podregionach Białostocko-Suwalskim i Olsztyńskim, Obwodzie Olickim, a szczególnie w Obwodzie Kowieńskim.

Gęstość zaludnienia sięgająca 52 mieszkańców na 1 km² jest w części uwarunkowana przez tereny rolne, co powoduje, że obszar wsparcia jest atrakcyjny pod względem inwestycyjnym z uwagi na wiele otwartych przestrzeni do zabudowania, a także pod względem turystycznym. Z drugiej strony, rozproszone zaludnienie wymaga stosunkowo większych nakładów na rozwój podstawowej infrastruktury, która zapewniłaby spójność terytorialną obszaru wsparcia. Więcej informacji na ten temat zostało zawartych w kolejnych punktach analizy.

Tabela 1: Obszar i zaludnienie – 2005

Region	Obszar w km ²	Zaludnienie	Gęstość zaludnienia w mieszkańcach/km ²	Obszary miejskie (%)	Obszary wiejskie (%)
Podregion Białostocko-Suwalski	14 .871	892.000	59,9	63,4	36,6
Podregion Ełcki	5.316	310.400	58,7	57,8	42,2
Podregion Łomżyński	6.346	284.302	44,8	47,1	52,9
Podregion Olsztyński	10.332	612.078	59	62,2	37,8
Obwód Olicki	5.425	183.873	33,7	58,7	41,3
Obwód Mariampolski	4.463	180.794	41,5	49,3	50,7
Obwód Tauroski	4.411	129.978	29,8	40,8	59,2
Obwód Kowieński	8.089	685.766	84,8	72	28
Obwód Wileński *	9.330	295.494	31,7	32,7	62,8
RAZEM	68.583	3.574.685	52	59,1	40,9

Źródła: Polski Rocznik Statystyczny, Litewski Departament Statystyczny.
* nie zawiera Miasta Wilno

Obszar wsparcia obejmuje dziewięć głównych obszarów miejskich: Białystok (300.000 mieszkańców), Suwałki (69.000), Łomża (64.000), Ełk (56.000), Olsztyn (173.000), Mariampol (48.700), Olita (77.300), Taurogi (52.700) i Kowno (364.000). Stąd, całkowita liczba mieszkańców obszarów miejskich, łącznie z obszarami przylegającymi, wynosi około 1.204.700.

Według spisu powszechnego przeprowadzonego w 2001 roku, w rejonie przygranicznym na Litwie mieszka 119.732 Polaków, z czego najwięcej w Obwodzie Wileńskim – 111.566 (z wyłączeniem Miasta Wilna). Populacja Litwinów mieszkających w województwie podlaskim to 5.156 osób, co stanowi 0,42 % ogółu populacji.

Sytuacja demograficzna na obszarze wsparcia przedstawiona w Tabeli 2 odzwierciedla ogólne zmiany, które zaszły w ciągu ostatnich pięciu lat na poziomie krajowym w Polsce i na Litwie: odsetek dzieci i nastolatków spadł gwałtownie we wszystkich regionach. Statystycznie zwiększa się odsetek osób w wieku produkcyjnym, odsetek emerytów utrzymuje się mniej więcej na stałym poziomie z tendencją do nieznacznego wzrostu w polskich podregionach i niewielkiego spadku w powiatach litewskich..

Tabela 2: Sytuacja demograficzna

Region	2001			2005		
	Wiek przedprodukcyjny (0-15) (%)	Wiek produkcyjny (%)	Wiek poprodukcyjny (%)	Wiek przedprodukcyjny (0-15) (%)	Wiek produkcyjny (%)	Wiek poprodukcyjny (%)
Podregion Białostocko-Suwalski	24,0	58,9	16,4	21,0	62,0	17,0
Podregion Łęcki	27,5	59,5	13,0	23,8	62,8	13,5
Podregion Łomżyński	26,9	58,0	15,0	23,6	60,8	15,5
Podregion Olsztyński	24,9	62,2	13,9	22,2	64,4	13,4
Obwód Olicki	21,8	55,8	22,4	19,0	59,2	21,8
Obwód Mariampolski	23,6	54,4	22,0	21,4	60,2	18,4
Obwód Tauroski	22,2	56,5	21,3	21,5	59,1	19,4
Obwód Kowieński	20,0	59,8	20,2	18,2	61,9	19,9
Obwód Wileński *	21,5	56,0	22,5	18,6	60,7	20,7

Źródła: Polski Rocznik Statystyczny, Litewski Departament Statystyczny.
* nie zawiera Miasta Wilno

2.2.2 Rozwój gospodarczy, przemysł i sektor Małych i Średnich Przedsiębiorstw

Na obszarze wsparcia prowadzona jest zróżnicowana działalność gospodarcza w dziedzinach, które zostały opisane poniżej w sposób szczegółowy dla kraju oraz obwodu/podregionu i przedstawione w Tabeli 3. Obszary wiejskie są w większości obszarami rolnymi (głównie mleczarstwo oraz produkcja i przetwórstwo mięsa). Jednakże, zaobserwowano dynamiczny wzrost sektora usług, będącego głównym źródłem miejsc pracy na obszarze wsparcia, oraz spadek udziału sektora rolnego.

Gospodarka obszaru wsparcia ma charakter wielofunkcyjny, tj. większość ośrodków miejskich ma bardzo dobrze rozwinięty przemysł usługowy i produkcyjny, na pozostałych obszarach - przemysł rolny. Dokonano postępów w systemach zapewnienia jakości i produkcji. Jednak struktura gospodarcza obszaru wsparcia nadal potrzebuje transformacji, zarówno sektor rolny jak i przemysłowy potrzebują inwestycji w ich restrukturyzację i modernizację. W szczególności należy zwiększyć funkcję usług. Siła robocza jest stosunkowo tania w porównaniu ze starymi państwami członkowskimi Unii Europejskiej.

Rolnictwo - W sektorze rolnym dominuje mleczarstwo oraz produkcja mięsa. Myślistwo, leśnictwo i rybołówstwo także stanowią dużą część przygranicznego agrobiznesu.

Przemysł - Przemysł i produkcja obejmuje szeroki zakres sektorów, w tym: budownictwo, przemysł tekstylny, montaż mebli, produkcję lodówek, produkcję i przetwórstwo żywności i napojów, zakłady chemiczne. Na Litwie, druga pod względem wielkości elektrownia znajduje się w mieście Elektenai w Obwodzie Wileńskim.

Usługi - prawie wszystkie rodzaje działalności gospodarczej należą do sektora usług: turystyka i rekreacja, usługi wyspecjalizowane, jak sanatoria, agroturystyka i ekoturystyka, turystyka związana z dziedzictwem narodowym i zabytkami kultury.

Ludność aktywna ekonomicznie jest skoncentrowana w ośrodkach miejskich, co generuje mniej korzystne warunki dla społeczno-ekonomicznego i socjalnego rozwoju obszarów wiejskich.

Tabela 3: Zatrudnienie w głównych sektorach (w tysiącach)

	2002	2005
<i>Rolnictwo</i>		
Podregion Białostocko-Suwalski	90.2	90.3
Podregion Ełcki	15.9	15.9
Podregion Łomżyński	47.9	48.7
Podregion Olsztyński	24.7	24.3
Obwód Olicki	11.1	10.6
Obwód Mariampolski	27.2	22.9
Obwód Tauroski	26.7	25.2
Obwód Kowieński	35.6	33.3
Obwód Wileński *	-	-
<i>Przemysł</i>		
Podregion Białostocko-Suwalski	45.7	46.6
Podregion Ełcki	13.7	15.4
Podregion Łomżyński	12.1	12.1
Podregion Olsztyński	40.5	42.5
Obwód Olicki	20.2	16.3
Obwód Mariampolski	14.8	12.3
Obwód Tauroski	6.3	7.7
Obwód Kowieński	63.7	60.5
Obwód Wileński *	-	-
<i>Usługi</i>		
Podregion Białostocko-Suwalski	101.9	93.9
Podregion Ełcki	23.2	25.8
Podregion Łomżyński	24.6	22.6
Podregion Olsztyński	77.3	79.4
Obwód Olicki	31.6	40.3
Obwód Mariampolski	32.6	33.9
Obwód Tauroski	19.3	20.1
Obwód Kowieński	168.6	165.7
Obwód Wileński *	-	-

Źródła: Polski Rocznik Statystyczny, Litewski Departament Statystyczny.
* nie zawiera Miasta Wilno

PKB per capita w regionach przygranicznych kształtuje się poniżej średniej krajowej, a także poniżej średniej unijnej. Jednakże regiony litewskie rozwijają się bardzo szybko. Średni roczny wzrost PKB per capita wahał się w latach 2000 i 2005 od 12,07 procent w Obwodzie Kowieńskim do 5,97 % w Obwodzie Tauroskim. Wskaźnik wzrostu w polskich regionach był mniej imponujący z powodu ekonomicznego spowolnienia, mającego miejsce na początku bieżącej dekady. Jednak niektóre regiony są uważane za najszybciej rozwijające się w państwie np. Podregion Olsztyński.

Tabela 4: PKB per capita

Region	tysiące euro		Porównanie ze średnią krajową (%)	
	2001	2004	2001	2004
Podregion Białostocko-Suwalski	3.652	4.224	73,4	70
Podregion Łomżyński	3.518	3.892	70,7	64,5
Podregion Ełcki	3.158	3.902	63,5	64,6
Podregion Olsztyński	4.351	5.307	85,4	87,8
Obwód Olicki	3.246	3.739	80,2	71,1
Obwód Mariampolski	2.725	3.420	67,7	65,1
Obwód Tauroski	2.464	2.899	60,8	55,0
Obwód Kowieński	3.968	5.040	97,9	95,7
Obwód Wileński *	-	-	-	-

Źródła: Polski Rocznik Statystyczny, Litewski Departament Statystyczny.

* nie zawiera Miasta Wilno

Większość pracowników na obszarze wsparcia jest zatrudniona w sektorze MŚP. W 2005 r. na litewskich obszarach programu zarejestrowano 19,98 tysiecy MŚP, a po polskiej stronie 160,68 tysiecy (liczby te znacznie się różnią ze względu na odmienne prawo narodowe dotyczące statusu przedsiębiorstw). Liczba MŚP jest bardzo różna na poszczególnych obszarach: na przykład, od 11 761 przedsiębiorstw w Obwodzie Kowieńskim do 1 371 w Obwodzie Tauroskim. Jednak MŚP same żądają są zaangażowane we współpracę transgraniczną z zagranicznymi partnerami z powodu niewystarczających umiejętności i wiedzy.

Głównymi barierami dla rozwoju MŚP na całym obszarze wsparcia są: brak funduszy i zagranicznego kapitału, zmieniające się prawo i utrudnienia rynkowe.

Współpraca transgraniczna może skorzystać na usunięciu barier współpracy poprzez ustanowienie systemu wspierającego MŚP w transgranicznej współpracy, tworzeniu sieci, wymianie doświadczeń i usunięciu barier administracyjnych.

Poziom bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) na obszarze wsparcia jest bardzo niski, zwłaszcza na obszarach rolnych o niskim wskaźniku zaludnienia. Większość z nich jest skoncentrowana albo w regionach położonych w bliskim sąsiedztwie polskich portów albo litewskiej stolicy,

W 2005 roku BIZ w Polsce wyniosły 7,7 mld dolarów. Powyższa wartość lokuje Polskę na pozycji regionalnego lidera w Europie Środkowo-Wschodniej. Jednakże podobnie jak na Litwie, na obszarze całego kraju występują duże dysproporcje międzyregionalne.

Atrakcyjność inwestycyjna polskiej części obszaru wsparcia (województwo podlaskie i warmińsko-mazurskie) jest bardzo niska w porównaniu z innymi polskimi województwami. Na podstawie danych Gdańskiego Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową, w roku 2006 województwo podlaskie zostało uznane przez zagranicznych inwestorów za najmniej atrakcyjny region Polski. Udział inwestycji zagranicznych w województwie podlaskim jest bardzo niski, co roku nie przekracza 0,5% wartości polskich inwestycji zagranicznych.

Poziom BIZ na mieszkańca w obwodach litewskich jest o wiele niższy od średniej dla całej Litwy wynoszącej 2.034 euro. Bliski średniej jest jedynie Obwód Kowieński, w którym BIZ w 2005 r. zanotowano na poziomie 1.099 euro. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne zwiększyły się znacznie od 2001 roku w Obwodach Olickim i Kowieńskim, gdzie przykładowo poziom BIZ wzrósł z 227 euro w 2001 roku do 635 euro w 2005 dla miasta Olita; jednakże Obwody Mariampolski i Tauroski, pomimo nieznacznego wzrostu, pozostają w tyle z BIZ odpowiednio na poziomie 94 euro i 160 euro oraz 42 euro i 60 euro dla tego samego okresu. W Obwodzie Wileńskim, włączając Miasto Wilno, poziom BIZ kształtuje się powyżej 13.576 euro, jednak większość z nich jest skoncentrowana w stolicy, tj. poza obszarem kwalifikowanym; do powiatów regionalnych Obwodu Wileńskiego trafia zdecydowanie mniej inwestycji.

2.2.3 Rynek pracy i bezrobocie

Rynek pracy przedstawia znaczące różnice pomiędzy polską i litewską stroną obszaru wsparcia.

W polskich regionach przygranicznych bezrobocie jest uznawane za jeden z najpoważniejszych problemów społecznych. Pomimo wzrostu PKB przez ostatnich kilka lat, stopa bezrobocia pozostaje bardzo wysoka. Wiele regionów obszaru kwalifikowalnego charakteryzuje się wysoką stopą bezrobocia, w niektórych przypadkach znacznie wyższą niż średnia krajowa. Według danych z 2005 roku średnia stopa bezrobocia w Polsce wynosiła 17,6%. Jedynie Podregion Białostocko-Suwalski, wśród wszystkich polskich regionów przygranicznych, charakteryzował się stopą bezrobocia niższą niż średnia krajowa. Najgorszą sytuację zanotowano w Podregionie Ełckim, gdzie oficjalna stopa bezrobocia sięgnęła 32,5%.

Jednakże w ciągu ostatnich dwóch lat zaobserwowano pozytywne zmiany. Począwszy od 2004 r., bezrobocie w Polsce zaczęło spadać (z 20,4 % w lutym 2004 r. do 14,4 % w marcu 2007 r.).

Natomiast na Litwie w ostatnich latach stopa bezrobocia znacznie spadła. Proces ten dotyczył całego kraju (w 2005 r. średnia stopa bezrobocia na Litwie wyniosła 8,3 %, to jest mniej niż średnio w UE – 8,8%). Na terytorium programu najwyższy poziom bezrobocia był obserwowany w Obwodzie Kowieńskim (8,9%), a najniższy w Obwodzie Mariampolskim (3,0%). Jednakże główną przyczyną takiej zmiany nie jest wzrost liczby miejsc pracy, lecz większa emigracja do lepiej prosperujących krajów Unii Europejskiej.

Tabela 5: Bezrobocie

Region	Bezrobotni w tysiącach		Stopa bezrobocia (%)	
	2001	2005	2001	2005
Podregion Białostocko-Suwalski	60.0	51.3	14.3	14.8
Podregion Łomżyński	26.5	21.9	17.3	17.9
Podregion Ełcki	40.8	35.3	33.7	32.5
Podregion Olsztyński	68.4	58.7	25.6	24.2
Obwód Olicki	14.0	7.6	22.6	8.2

Obwód Mariampolski	15.6	5.8	18.5	3.0
Obwód Tauroski	10.8	5.5	16.4	6.0
Obwód Kowieński	33.8	15.0	17.8	8.9
Obwód Wileński *	22.2	7.8	-	-

Źródła: Polski Rocznik Statystyczny, Litewski Departament Statystyczny.
* nie zawiera Miasta Wilno

Negatywny wpływ na rynek pracy na obszarze wsparcia ma ciągła i wzrastająca ekonomiczna migracja i „drenaż mózgów” z terytoriów wiejskich do większych ośrodków miejskich oraz za granicę. W ciągu ostatnich lat emigracja siły roboczej do państw europejskich (głównie Wielkiej Brytanii, Hiszpanii i krajów skandynawskich) stała się znaczącym problemem. Głównym tego powodem jest stosunkowo niski poziom wynagrodzeń, który automatycznie przekłada się na niski poziom dochodów społeczeństwa, jak wynika z Tabeli nr 6. Potrzebne są nowe miejsca pracy dla zmarginalizowanych grup społecznych oraz przekwalifikowywanie się siły roboczej, będące odpowiedzią na zmieniające się zapotrzebowanie na rynku pracy

Tabela 6: Średnie miesięczne wynagrodzenie brutto (ekwiwalent w euro)

Region	2002	2005
Podregion Białostocko-Suwalski	508	571
Podregion Łomżyński	483	533
Podregion Ełcki	458	507
Podregion Olsztyński	520	580
Obwód Olicki	256	310
Obwód Mariampolski	237	290
Obwód Tauroski	222	271
Obwód Kowieński	273	345
Obwód Wileński *	234	286

Źródła: Polski Rocznik Statystyczny, Litewski Departament Statystyczny.
* nie zawiera Miasta Wilno

Ten program CBC powinien przyczynić się do intensyfikacji relacji ekonomicznych pomiędzy obydwoma krajami, wsparcia poprawy warunków zatrudnienia i ustanowienia nowych możliwości zatrudnienia wzdłuż granicy. Poprawa dostępności i infrastruktury regionu przygranicznego tak, jak wzmocnienie sektora biznesu może stworzyć ku temu ważne przesłanki.

2.2.4 Edukacja, badania, rozwój i innowacje

Sieci szkół średnich i instytucji kształcenia zawodowego są raczej dobrze rozwinięte na obszarze wsparcia. Jednakże z powodu pogarszających się wskaźników demograficznych i reformy edukacji, liczba szkół średnich w litewskich regionach kwalifikowanych zmniejszyła się o 38% z 1139 w 2001 r. do 706 w 2005 r., podobnie jak liczba uczniów z 257,5 tysięcy do 231,2 tysięcy (10,2 %). Podobny proces był obserwowany w Polsce: z 421 szkół w 2001 r. do 305 w 2005 r. (27,6 %) i z 82,1 tysięcy uczniów do 62,1 tysięcy (24,4%). Zarówno w Polsce, jak i na Litwie jest wiele instytucji kształcenia ponadpodstawowego z nauką języka obcego (j. polskiego na Litwie i j. litewskiego w Polsce).

Liczba instytucji organizujących szkolenia zawodowe dla dorosłych i ich uczestników po polskiej stronie spadła niemal dwukrotnie: z 227 instytucji i 24.004 uczestników w 2001 r. do 151 instytucji i 14.217 uczestników w 2005 r. Po litewskiej stronie liczba ta jest raczej

stabilna: 32 instytucje i 18.953 uczestników w 2001 r. i 31 instytucji i 19.513 uczestników w 2005 r.

Wśród głównych celów związanych z sektorem edukacji jest lżej lepsze dopasowanie do zmieniających się potrzeb rynku. Otwarcie granic UE spowodowało zwiększenie ekonomicznej emigracji i ukazało niedobór pracowników technicznych i inżynierów. Jednakże kształcenie ustawiczne, systemy podnoszenia kwalifikacji i przekwalifikowywania się powinny zostać wzmocnione i dostosowane do spełniania wymagań rynku pracy. Omawiany sektor nadal wymaga dużych inwestycji w modernizację infrastruktury i wyposażenia.

W ostatnich latach edukacja wyższa stała się ważnym czynnikiem rozwoju. Wyrazem tego jest gwałtowny wzrost liczby instytucji szkolnictwa wyższego i studentów w ostatnich latach. Liczba studentów po litewskiej stronie (włącznie z miastem Wilno) wzrosła prawie o 56%. W Polsce ten wzrost był bardziej umiarkowany i wyniósł 11 %.

Tabela 7: Instytucje szkolnictwa wyższego i studenci

Region	Liczba instytucji		Liczba studentów	
	2001	2005	2001	2005
Podregion Białostocko-Suwalski	11	16	46 187	49 240
Podregion Łomżyński	2	3	2 962	3 312
Podregion Ełcki	3	2	5 058	4 834
Podregion Olsztyński	5	5	39 989	47 159
Obwód Olicki	1	1	754	1611
Obwód Mariampolski	1	1	394	2 270
Obwód Tauroski	-	-	-	400
Obwód Kowieński	10	13	41 155	59 194
Obwód Wileński	13	18	55 383	88 903

Źródła: Polski Rocznik Statystyczny, Litewski Departament Statystyczny.

- zawiera Miasta Wilno

Mała liczba studentów w Wilnie (Litwa) podejmuje studia w języku polskim; liczba ta spadła z 254 studentów w 2001 r. do 188 studentów w 2005 r.

Do tej pory średnia liczba studentów studiujących na uniwersytetach lub równoważnych instytucjach usytuowanych na obszarze wsparcia jest poniżej średniej innych regionów europejskich. Największa koncentracja studentów występuje w Podregionie Białostocko-Suwalskim (49.240 studentów, 55,32 na 1000 mieszkańców), następnie w Obwodzie Kowieńskim (47.385 studentów, 69,1 na 1000 mieszkańców) i Podregionie Olsztyńskim (47.159 studentów, 76,98 na 1000 mieszkańców). Na obszarze wsparcia, gdzie nie ma uniwersytetów w Olicie, Mariampolu i Taurogach, aktualny jest problem dostępu do szkolnictwa wyższego. Ten problem może być częściowo rozwiązany przez rozwój bardziej elastycznych form edukacji (np. e-kształcenie).

Program CBC może wesprzeć współpracę młodzieży/studentów i wzmocnić sektor szkolnictwa poprzez wymianę doświadczeń, rozwój wspólnych programów edukacyjnych i szkoleniowych, wzmocnienie nauki języka sąsiadów, zapoczątkowanie edukacji na odległość i powiązań edukacyjnych. Pomocne mogłyby być również inwestycje w infrastrukturę na małą skalę.

Na Uniwersytetach w Kownie, Olsztynie i Białymstoku prowadzone są fakultety i badania z niemal wszystkich dziedzin. Aktywnie uczestniczą one również w projektach międzynarodowych i rozwoju innowacyjności, szczególnie w dziedzinach laserów, bio i nanotechnologii.

Udział wydatków na naukę/technologie w PKB w Polsce spadł z 0,62% w 2001 r. do 0,57% w 2005 r., a na Litwie wzrósł z 0,67% w 2001 r. do 0,76% w 2005 r. Wskaźniki w obu przypadkach są dużo niższe od średniej UE 27 (1,84 w 2005 r.) i tym bardziej od celów Strategii Barcelońskiej, blisko 3% PKB do 2010 r.

Podobnie, wdrażanie innowacji w biznesie na obszarze wsparcia jest bardzo powolne. Wskaźnik nauki/technologie w PKB w 2005 r. w sektorze biznesu na Litwie był równy 0,17% z 0,76 % Zgodnie z podsumowaniem (SII) opublikowanym w dokumencie Komisji Europejskiej „Tablica wyników Europejskiej Innowacji 2005”, Polska wydajność innowacji była oceniona na 0,23, podczas gdy liteska wydajność innowacji była oceniona na 0,27. Zgodnie z tym wskaźnikiem Polska jest dopiero na 21 pozycji, a Litwa na 19 pozycji wśród grupy UE-25. Polski i litewski wynik jest znacznie poniżej średniej UE-25, a tym bardziej poniżej średniego wskaźnika UE-15 (odpowiednio 0,42 i 0,46). Liczba MŚP zajmujących się innowacją jest szczególnie niska dlatego istnieje potrzeba dalszego rozwijania IT w bisnesie. Połączenia pomiędzy instytucjami, zajmującymi się badaniami i rozwojem a biznesem stworzone w celu rozwijania nowych produktów i usług są słabe, będącego jest reakcją niektórych branży na bardziej konkurencyjny rynek.

Spodziewa się, że rozwój sektora R&D&I, a głównie jego interakcje z biznesem będą wzmocnione poprzez rozwój zintegrowanych nauk, studiów i centrów biznesowych na Litwie (program rozpoczęty w 2007 r.). Dodatkowo polskie i litewskie regiony są teraz na etapie wdrażania swoich innowacyjnych strategii rozwoju i tworzenia regionalnych systemów wsparcia dla badań i rozwoju. W 2005 r., otworzono Regionalny Park Nauki i Technologii w Mariampolu. Sektor jest wspierany przez fundusze europejskie w ramach polskich i litewskich PO.

Program Współpracy transgranicznej może przynieść transgraniczny wymiar poprawie współpracy pomiędzy naukowymi/akademickimi instytucjami i biznesem po obu stronach granicy. Może także zachęcić do wspólnych wysiłków w sektorze inowacji, jak również ułatwić nabywanie innowacji z zagranicy.

2.2.5. Opieka społeczna i zdrowie

Jak wspomniano w sekcji dotyczącej demografii, populacja obszaru przygranicznego gwałtownie się starzeje, niniejszym determinując wzrastającą potrzebę rozwoju adekwatnych usług dla starszych ludzi. Sytuacja ta jest dość poważna po polskiej stronie. W 2001 r. w całym Województwie Warmińsko-Mazurskim nie było nawet jednego domu opieki dla starszych ludzi (w 2005 r. było zarejestrowanych 8 instytucji). Ogólnie liczba domów opieki na polskim obszarze przygranicznym wzrosła z 6 w 2001 r. do 19 w 2005 r. Po litewskiej stronie liczba takich instytucji zwiększyła się nieznacznie: od 49 w 2001 r. do 51 w 2005 r. Jednakże potrzeby wzrastają gwałtownie, a możliwości tych instytucji dotyczące liczby mieszkańców pozostają takie same (od 203 osób w 2001 r. do 828 osób w 2005 r. w Polsce i od 1 939 osób w 2001 r. do 2.063 osób w 2005 w litewskich regionach przygranicznych). Dodatkowo wzrosło gwałtownie zapotrzebowanie na opiekę społeczną i pielęgniarstwo w domach. Jednakże system opieki społecznej w domu jest niewystarczająco rozwinięty i brakuje doświadczonych pracowników społecznych.

Mieszkańcy przygranicznego obszaru doświadczają trudności próbując połączyć pracę i opiekę nad dziećmi. Sieć instytucji przedszkolnych jest niewystarczająco rozwinięta (szczególnie na obszarach wiejskich) a metody ich pracy nie są elastyczne (np. brak

możliwości zostawienia dziecka jedynie na kilka godzin przez kilka dni w tygodniu). Taka sytuacja znacząco przeszkadza w reintegracji młodych rodziców (szczególnie kobiet) na rynku pracy.

Dlatego istnieje pilna potrzeba poprawy sytuacji w obszarze pomocy społecznej poprzez wzmocnienie infrastruktury opieki społecznej, zapoczątkowanie elastycznych projektów i możliwości łączenia pracy i wychowywania dzieci. Muszą być pobudzone prywatne inicjatywy. W nadchodzących latach są pozytywne zmiany spodziewane dzięki wzrastającemu zainteresowaniu politycznych i rządowych instytucji (np. na jesieni 2007 r. rząd litewski przyjął strategię przedszkolnej opieki i edukacji na lata 2007-2012).

Dostępność opieki zdrowotnej jest jednym z tematów, na których w ramach Programu będzie koncentrowana uwaga, dążąc do wzmocnienia jakości życia mieszkańców. Z uwagi na fakt, iż dochody na obszarze wsparcia są relatywnie niskie, a poziom bezrobocia w niektórych polskich podregionach jest bardzo wysoki, opieka i dostępność publicznej podstawowej opieki zdrowotnej jest bardzo istotna z punktu widzenia mieszkańców, którzy niejednokrotnie nie mogą sobie pozwolić na korzystanie z usług prywatnej służby zdrowia. W ostatnich latach utrzymuje się tendencja spadkowa liczby placówek i punktów medycznych świadczących publiczną opiekę zdrowotną, co zostało odzwierciedlone w Tabeli 8. Dodatkowo istnieje ważna potrzeba poprawy jakości opieki medycznej.

Tabela 8: Placówki i punkty medyczne świadczące publiczną opiekę zdrowotną

<i>Region</i>	<i>2001 Publiczne</i>	<i>2001 Prywatne</i>	<i>2005 Publiczne</i>	<i>2005 Prywatne</i>
Podregion Białostocko-Suwalski	131	47	20	105
Podregion Łomżyński	11	13	39	46
Podregion Ełcki	4	16	8	46
Podregion Olsztyński	20	105	33	168
Obwód Olicki	105	97	95	80
Obwód Mariampolski	101	71	92	91
Obwód Tauroski	96	60	87	55
Obwód Kowieński	213	384	198	352
Obwód Wileński*	172	150	43	45

Źródła: Polski Rocznik Statystyczny, Litewski Departament Statystyczny.
*nie zawiera Miasta Wilno

Współpraca tranzgraniczna otwiera szerokie pole możliwości dla wymiany doświadczeń i specjalistów jak również wspólnych strategii i wspólnych działań we wspomnianym obszarze.

2.2.6. Infrastruktura i dostępność

Obszar wsparcia charakteryzuje się zróżnicowanym poziomem rozwoju infrastruktury. W zależności od ilości inwestycji w danym regionie można znaleźć drogi złej, bądź wyjątkowo dobrej jakości. Obszar znajduje się na terenie kilku korytarzy międzynarodowych: I i IX (Via Baltica, Rail Baltica). Wiele regionów charakteryzuje się najniższym potencjałem dostępności w Europie. Np. poziom dostępności Podregionu Ełckiego jest jednym z najniższych w

Europie. Niewystarczającą sieć połączeń komunikacyjnych oraz bardzo zły stan techniczny niektórych dróg powodują, że na obszarze wsparcia występują problemy komunikacyjne. Lepsza sytuacja występuje w Obwodzie Kowieńskim.

Chociaż stan infrastruktury drogowej w Polsce i na Litwie znacznie się poprawił w ciągu ostatnich 5 lat, obszar wsparcia nadal potrzebuje poważnych inwestycji w infrastrukturę komunikacyjną, w tym w autostrady. Niektóre drogi nie spełniają wymogów dotyczących nośności i przepustowości. Istniejące lokalne drogi nie zapewniają wystarczającej liczby połączeń i charakteryzują się złą jakością techniczną. Jakość dróg po polskiej stronie jest oceniana niżej niż średnia krajowa, która jest znacznie poniżej standardów UE.

Potencjał transportu kolejowego na analizowanym obszarze jest zdecydowanie wyższy niż aktualne jego wykorzystanie. Na obszarze Polski podstawowa sieć kolejowa składa się z linii o szerokości 1435 mm, natomiast na obszarze Litwy linie kolejowe mają szerokość 1520 mm, co powoduje konieczność przeładunku towarów na granicy w towarowych przewozach kolejowych oraz konieczność zastosowania technologii automatycznej zmiany rozstawu kół w pasażerskim przewozach kolejowych. Stara infrastruktura kolejowa stanowi ograniczenie dla możliwości osiągania większych prędkości przez pociągi, a także zniechęca potencjalnych pasażerów do podróży koleją z uwagi na długi czas podróży i oczekiwania na granicy ze względu na zmianę szerokości torów.

Transport pasażerski na obszarze wsparcia jest zdominowany przez samochody i autobusy, pociągi nie są popularne z powodu braku bezpośrednich połączeń (np. pomiędzy Olsztynem i Kownem) i wyjątkowo długich podróży i długiego czasu oczekiwania na granicy. System autobusów długodystansowych jest niewystarczająco rozwinięty i jest wewnętrznie niespójny: współpraca pomiędzy różnymi operatorami autobusów jest bardzo mała lub żadna. Bardzo ważnym wyzwaniem na obszarze wsparcia jest rozwój bezpośrednich połączeń przy użyciu różnego rodzaju środków transportu (np. autobusów i pociągów), które mogłyby być używane w obu państwach

Polska i Litwa mają dwa drogowe i jedno kolejowe przejście graniczne na obszarze kwalifikowanym objętym Programem. W 2006 roku zostało otwarte nowe przejście drogowe w Berżnikach, które funkcjonuje sezonowo. Drogi prowadzące do przejść granicznych są niewystarczająco rozwinięte. Występuje niedobór przejść granicznych dla pieszych i rowerzystów.

Większość energii po polskiej stronie obszaru wsparcia jest produkowana z paliw pochodzenia mineralnego; na Litwie dominuje energia nuklearna. W regionie wiele jest jeszcze do zrobienia w celu poprawienia wystarczalności energii i promocji źródeł energii przyjaznych środowisku. Elektrownia nuklearna Ignalina na Litwie powinna być zlikwidowana przed 2009 r. Przewiduje się budowę nowej, nowoczesnej elektrowni atomowej przed 2015 r. dzięki wspólnym wysiłkom i finansowaniu państw bałtyckich i Polski. Władze Polski i Litwy zawarły wstępne uzgodnienia w sprawie ustanowienia „Mostu energetycznego” połączeń energetycznych, które powinny ułatwić integrację rynku energetycznego UE, dywersyfikację energetycznych źródeł energii i zakończenie zależności od jednego dostawcy.

Dalszy rozwój regionalnej gospodarki wymaga również poprawy gęstości i jakości infrastruktury telekomunikacyjnej. Jej dostępność ma ogromny wpływ na rozwój regionalny w długiej perspektywie. Jej dostępność w niektórych regionach (głównie wiejskich) jest mała, mimo dużych inwestycji w ostatnich latach. W państwach uczestniczących w Programie poziom korzystania z Internetu jest wysoki - 29% populacji polskiej i 30% populacji litewskiej regularnie korzysta z Internetu. Jednak liczby te są bardzo zróżnicowane wewnątrz tych państw i niektóre z obszarów kwalifikowanych znajdują się znacznie poniżej średniej krajowej, szczególnie na wiejskich obszarach. Jedną z głównych barier w dostępie do Internetu jest jego cena, która jest zwykle określana przez głównych operatorów krajowych.

Tabela 9: Udział gospodarstw domowych wyposażonych w komputery oraz z dostępem do Internetu (%)

<i>Region</i>	<i>Rok</i>	Udział gospodarstw domowych wyposażonych w komputery	Udział gospodarstw domowych z dostępem do Internetu
Podregion Białostocko-Suwalski	2003	27,2	12,5
Podregion Łomżyński	2005	20,6	6,8
Podregion Ełcki	2005	22,4	9,2
Podregion Olsztyński	2005	20,9	9,1
Obwód Olicki	2005	20,6	6,8
Obwód Mariampolski	2005	22,4	9,2
Obwód Tauroski	2005	20,9	9,1
Obwód Kowieński	2005	30,1	15,9
Obwód Wileński	2003	29,7	16,6

Źródła: Polski Rocznik Statystyczny, Litewski Departament Statystyczny.

Dlatego potrzebne jest dalsze zwiększanie wykorzystywania technologii informacyjnych i komunikacyjnych w domu, pracy, a w szczególności w szkołach i instytucjach oświatowych. Może to spowodować większą konkurencyjność lokalnych MŚP, rozwój nauki przez Internet i możliwości pracy w domu dla osób niepełnosprawnych, pracujących matek i emerytów.

Czynnikiem powstrzymującym rozwój infrastruktury jest często brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla niektórych gmin na obszarze wsparcia.

Współpraca transgraniczna może przyczynić się do poprawy wewnętrznych połączeń i dostępności obszaru wsparcia poprzez inwestycje w infrastrukturę graniczną, głównie lokalne drogi, przejścia graniczne dla pieszych i rowerzystów (w ten sposób będzie wspierany transport przyjazny środowisku), komunikację i sieci ITC oraz działania przygotowawcze do „Energetycznego Mostu” pomiędzy Litwą i Polską. Innym ważnym obszarem, na który powinny być skierowane działania jest rozwój połączonych systemów publicznego transportu dla całego obszaru wsparcia. Program może wesprzeć rozwój/wdrażanie wspólnych planów i strategii rozwojowych.

2.2.7 Środowisko naturalne

Cechy krajobrazowe na obszarze wsparcia są stosunkowo podobne i obejmują duże obszary zalesione, na których znajduje się wiele rzek i jezior. Jest to głównie obszar pagórkowaty z terenami bagiennymi, choć niektóre obszary są bardziej suche dzięki lasom iglastym i bardziej piaszczystej glebie. Rzeki Niemen, Szeszupa, Jura, Narew, Biebrza, Pisa i Ełk przepływają wraz z wieloma mniejszymi rzekami i potokami przez obszar kwalifikowalny Programu. „Na obszarze wsparcia znajdują się wyjątkowe Pojezierze Mazurskie, Pojezierze Suwalsko-Augustowskie, jeziora Zuvintas i Vistytis oraz wiele innych.

Obszar kwalifikowalny Programu obejmuje 7 Parków Narodowych, 16 Parków Regionalnych, 3 Narodowe Ścisłe Rezerwy (Cepkeliai, Viesvile, Zuvintas), 1 Narodowy Ścisły Rezerwat Historyczno – Kulturowy (Kernave), wiele chronionych obszarów krajobrazowych utworzonych przepisami prawa polskiego, jak również 200 obszarów NATURA 2000 oraz obszary chronionego krajobrazu utworzone w celu ochrony i badań krajobrazu ze względów naukowych i historycznych. Na niektórych z tych obszarów obowiązuje zakaz prowadzenia działalności gospodarczej. Obszar wsparcia zawiera wiele miejsc z Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000.

Jednakże, działania na tych obszarach chronionych nie są bezpośrednio związane z programami i konwencjami międzynarodowymi, ani ze wspólnotowymi i krajowymi aktami prawnymi; środowisko, dziedzictwo naturalne i bioróżnorodność nie są wystarczająco chronione. Ponadto, warunki dla rozwoju badań i monitoringu środowiskowego nie są wystarczające.

Polska część obszaru wsparcia została zakwalifikowana jako część obszaru nazwanego "Zielonymi płucami Europy" i w rzeczywistości obejmuje prawnie chronione obszary, które (w 2004 roku) stanowiły 32,5% całkowitej powierzchni Polski (ponad 10 milionów ha). Obszar chroniony w ramach NATURA 2000 zajmuje ponad 13,5 miliona km².

W ciągu ostatnich lat jakość środowiska poprawiła się – w szczególności poziom emisji zanieczyszczeń powietrza w obrębie obszaru kwalifikowanego znacząco się obniżył. W niektórych regionach obniżył się dwu- lub nawet trzykrotnie w stosunku do 2001 roku. Jako przykład w Tabeli 10 podano poziom emisji dwutlenku siarki (jedynymi, porównywalnymi danymi dla obu krajów są statystyki z 2004 roku).

Tabela 10: Zanieczyszczenie powietrza – emisja dwutlenku siarki

<i>Region</i>	2004 (tysiące ton)
Podregion Białostocko-Suwalski	4.1
Podregion Łomżyński	1.3
Podregion Ełcki	1.1
Podregion Olsztyński	2.3
Obwód Olicki	0.26
Obwód Mariampolski	0.38
Obwód Tauroski	0.4
Obwód Kowieński	2.1
Obwód Wileński *	3.2

Źródła: Polski Rocznik Statystyczny, Litewski Departament Statystyczny.
*nie zawiera Miasta Wilno

Chociaż poziom zanieczyszczeń i ich ilość systematycznie się zmniejszają, nadal pozostaje wiele do zrobienia w obszarze ochrony środowiska. Wiele rodzajów zanieczyszczeń ma transgraniczny charakter. Dlatego, wspólne transgraniczne działania są konieczne w celu ich ograniczenia.

Przed wszystkim nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska nadal nie są zadowalające (na obszarze wsparcia inwestycje na ochronę środowiska per capita są znacznie niższe niż średnia UE). Ponadto należy podjąć wiele innych działań, aby poprawić jakość środowiska na obszarze wsparcia, na przykład poprzez redukcję emisji zanieczyszczeń (powietrza i wody) poprzez wdrażanie nowych, czystszych technologii w przemyśle.

Na obszarze wsparcia rozwój zrównoważonych źródeł energii jest również opóźniony. Obszar ten ma ogromny potencjał do rozwoju czystej energii. Współpraca transgraniczna może przyczynić się do zwiększenia inwestycji w odnawialne źródła energii, do zredukowania emisji zanieczyszczeń przez przemysł i rolnictwo oraz promocji umiarkowanego zużycia na obszarze wsparcia.

2.2.8 Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Turystyka jest atrakcyjnym obszarem rozwoju na obszarze wsparcia, jako że istnieje wiele możliwości wykorzystania istniejących zasobów naturalnych - rzek i jezior dla turystyki wodnej, lasów i gospodarstw rolnych dla eko- i agroturystyki. Jednakże potrzebne są dalsze inwestycje w infrastrukturę turystyczną, rozpowszechnianie wysokiej jakości informacji i przede wszystkim szkolenia usługodawców. Informacje zawarte w Tabeli 11 wskazują, że liczba noclegów spędzonych w miejscach noclegowych znacznie wzrosła na całym obszarze wsparcia w latach 2001 i 2005, w pewnym stopniu z bardziej zróżnicowanym wzrostem w przypadku polskich regionów.

Polska część obszaru wsparcia jest szczególnie atrakcyjna dla turystów zainteresowanych przyrodą, gdyż dużą jej część zajmują obszerne tereny zalesione. Szczególnie godną uwagi jest Puszcza Białowieska/Belovezhskaya Pushcha, najstarszy polski park narodowy. Jest ona pozostałością ostatnich na niżu Europy lasów naturalnych o charakterze pierwotnym w strefie lasów liściastych i mieszanych. Należy również podkreślić, iż część obszaru Białowieskiego Parku Narodowego znajduje się na liście światowego dziedzictwa UNESCO. Ponadto Biebrzański Park Narodowy zajmuje jeden z największych obszarów bagiennych w Europie Środkowej. Dużą atrakcją jest także Kanał Augustowski o długości 101 km, zbudowany w pierwszej połowie XIX wieku, łączący zlewiska Wisły i Niemna z sąsiadującymi jeziorami, dzięki czemu stanowi atrakcyjny wodny szlak komunikacyjny. Ponadto organizowane są spływy różnymi szlakami, z których najpopularniejszy jest "Szlak papieski".

Jedną z głównych atrakcji po polskiej stronie granicy jest Święta Lipka – znane Sanktuarium Maryjne utworzone w średniowieczu, a potem odbudowane. Jest to jedno z wyjątkowych miejsc kultury późnego baroku w Polsce. Kompleks architektoniczny składający się z kościoła głównego, krużganków i klasztoru prezentuje bogate i różnorodne ornamenty, pozostawione w niemal nienaruszonym stanie.

Na terytoriach niedaleko Nidzicy znajdują się trzy XIV-wieczne obiekty: wyjątkowy Zamek Krzyżacki, Mały Klasztor z jego okazałą gotycką strukturą obronną oraz Kościół Św. Alberta, włączony do systemu fortyfikacyjnego miasta, którego część została do dziś zachowana.

Po stronie litewskiej szczególnie interesującym miastem są Druskienniki (Druskininkai) w Obwodzie Olickim, które od wielu lat słyną ze swoich sanatoriów i stały się już główną atrakcją ruchu turystycznego. Wielu właścicieli sanatoriów remontuje istniejące obiekty turystyczne, jednakże większość pozostaje nadal przestarzała i potrzebuje inwestycji, aby poprawić jakość usług i informacji o ich dostępności. Z końcem roku 2006 otwarto park wodny w Druskiennikach, który jest już jedną z głównych atrakcji turystycznych podczas wakacji rodzinnych i grupowych (weekendy i poza sezonem). Birsztany w Obwodzie Kowieńskim także mają status uzdrowiska, choć nie tak nowoczesnego czy rozwiniętego jak Druskienniki, zatem potrzebne są inwestycje, aby osiągnęły one poziom dorównujący standardom krajowym i europejskim.

Na obszarze wsparcia znajdują się obiekty dziedzictwa kulturowego o międzynarodowym znaczeniu. Wśród nich miasto Trakai – z jego wyspiarskim zamkiem – oraz Kernave są zlokalizowane w Obwodzie Wileńskim; miasta będące stolicami Litwy w różnych (odległych) czasach i jednymi z najbardziej popularnych atrakcji turystycznych Miasta Wilna. Część archeologiczna Kernave znajduje się na liście światowego dziedzictwa UNESCO. W obwodzie Elektronai znajduje się pole golfowe spełniające standardy międzynarodowe.

Tabela 11: Baza noclegowa w 2005

Region	Obiekty noclegowe	Liczba turystów objętych noclegami	Liczba noclegów w 2001	Liczba noclegów w 2005
Podregion Białostocko-Suwalski	149	350.700	675.400	687.100
Podregion Łomżyński	31	47.500	135.600	119.000
Podregion Ełcki*	87	107.900	273.600	458.100
Podregion Olsztyński	167	485.600	1.269.900	1.149.300
Obwód Olicki	47	134.800	632.900	902.000
Obwód Mariampolski	13	21.100	19.700	46.800
Obwód Tauroski	14	7.700	3.400	16.300
Obwód Kowieński	73	122.400	292.900	356.500
Obwód Wileński *	35	42.800	17.100	105.100

Źródła: Polski Rocznik Statystyczny, Litewski Departament Statystyczny.
* nie zawiera Miasta Wilno.

W ostatnich latach ruch turystyczny na obszarze wsparcia gwałtownie wzrósł. Jednakże główną przeszkodą dalszego wzrostu jest nieadekwatna infrastruktura turystyczna w mniej popularnych ośrodkach, bariera językowa (informacje o turystycznych i kulturowych obiektach), brak wspólnych produktów turystycznych i brak skoordynowania działań marketingowych. Istnieje potrzeba zabezpieczenia i renowacji obiektów dziedzictwa kulturowego usytuowanych blisko głównych szlaków turystycznych.

2.3 Analiza SWOT

Widać wyraźnie, że pomimo pewnych różnic na obszarze wsparcia są wspólne mocne strony, które należy podtrzymywać i słabości, jakie należy pokonać; wspólne szanse do wykorzystania i wspólne zagrożenia, z jakimi należy sobie poradzić. Poniższa analiza SWOT stanowi przegląd wspólnych cech, które zostaną omówione w Rozdziale 4 dotyczącym priorytetów.

Potwencjał	MOCNE STRONY	SZANSE
Ekonomiczny	<ul style="list-style-type: none"> • Korzystne położenie geograficzne (drogi Via Baltica i Via Hanseatica); • Gwałtownie rosnący PKB; • Rozwój gospodarczy w głównej mierze 	<ul style="list-style-type: none"> • Lepsze połączenia istniejących potencjałów na obszarze wsparcia; • Rozwój biznesu związanego z transportem; • Rozwój sieci logistycznych/multimodalnych;

	<p>generowany przez MŚP;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konkurencyjność dzięki relatywnie niskim kosztom pracy; • Zmniejszająca się stopa bezrobocia; • Duże osiągnięcia uniwersytetów w dziedzinie rozwoju nowoczesnych technologii i innowacji; • Dostatek naturalnych bogactw, obiektów dziedzictwa kulturalnego/historycznego 	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój zintegrowanych systemów transportu publicznego; • Wsparcie współpracy i internacjonalizacji MŚP; • Poprawa warunków zatrudnienia, rozwój zatrudnienia transgranicznego; • Rozszerzenie połączeń rozwoju nowoczesnych technologii i innowacji pomiędzy uniwersytetami i biznesem; • Rozwój transgranicznych produktów turystycznych i infrastruktury;
Ekologiczny	<ul style="list-style-type: none"> • Bogactwa naturalne wysokiej jakości i duża bioróżnorodność; • Niska gęstość zaludnienia; • Wysoki potencjał dla odnawialnych źródeł energii; 	<ul style="list-style-type: none"> • Włączenie regionalnych bogactw naturalnych do oferty turystycznej; • Wspólne zarządzanie chronionymi obszarami; • Zwiększenie inwestycji w sektorze odnawialnych źródeł energii; • Promocja transportu i technologii przyjaznych dla środowiska; • Likwidacja źródeł zanieczyszczeń;
Zasobów ludzkich/społeczny	<ul style="list-style-type: none"> • Dobrze rozwinięta sieć instytucji szkolnictwa średniego i szkolnictwa ustawicznego; • Rosnąca liczba studentów; • Duża liczba instytucji szkolnictwa wyższego zajmujących się niemal wszystkimi aspektami nauki i sztuki; • Dość wysoka liczba instytucji opieki medycznej; • Różnorodność etniczna i kulturowa; 	<ul style="list-style-type: none"> • Przekwalifikowana siła robocza lepiej spełniająca oczekiwania biznesu; • Promocja ustawicznego uczenia się i wprowadzania nowych form kształcenia; • Promocja współpracy i wymiany młodzieży; • Wymiana dobrych praktyk i know-how; • Promocja współpracy pomiędzy instytucjami społecznymi, służbą zdrowia oraz specjalistami; • Promocja kontaktów „ludzie dla ludzi” i wydarzeń kulturalnych;
Institutionalny	<ul style="list-style-type: none"> • Pozytywne doświadczenia ze współpracy euroregionów; • Istnienie bilateralnych porozumień i bliźniaczych działań; • Aktywne społeczności lokalne. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wzmocnienie współpracy i wymiany doświadczeń oraz know-how; • Zachęta do skoordynowania polityk i zarządzania; • Rozwój wspólnych strategii rozwoju przestrzennego i regionalnego; • Promocja lokalnych inicjatyw i wspólnych wydarzeń.

Potencjał	SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA
Ekonomiczny	<ul style="list-style-type: none"> • Słabe wewnętrzne połączenia na obszarze wsparcia; • Niewystarczająca infrastruktura transportowa i zły stan techniczny lokalnych dróg w wielu częściach obszaru wsparcia; • Niewystarczające wykorzystanie potencjału kolejowego; • Słaby dostęp do Internetu na obszarach wiejskich i wysokie koszty telekomunikacji; • Koncentracja ekonomicznego i społecznego rozwoju w większych ośrodkach miejskich; • Ekonomiczna emigracja i „drenaż mózgów”; • Niski poziom dochodów; peryferyjna lokalizacja i niski napływ BIZ; • Powolne wdrażanie innowacji w biznesie; • Niekorzystna struktura regionalnej gospodarki; • Niewystarczająca infrastruktura w sektorze turystyki i brak tranzgranicznych produktów turystycznych; 	<ul style="list-style-type: none"> • Niemożność absorpcji dostępnych funduszy EU i narodowych; brak narodowego i zagranicznego kapitału inwestycyjnego; • Brak spójnej polityki regionalnej na narodowym i europejskim poziomie; • Brak wystarczających zasobów energii i zależność od jednego dostawcy; • Gospodarcze spowolnienie w UE, wzrastająca konkurencja innych gospodarek o niskich kosztach pracy; • Często zmieniające się narodowe prawo gospodarcze; • Nasilający się „drenaż mózgów”; • Negatywny wpływ na środowisko z powodu wzrastających przepływów turystycznych;
Ekologiczny	<ul style="list-style-type: none"> • Wysoki poziom zanieczyszczeń (głównie pochodzących z rolnictwa); • Niewystarczająca infrastruktura ekologiczna; • Niesatysfakcjonujące zarządzanie obszarami chronionymi; • Brak sortowania odpadów i systemu recyklingu na wielu obszarach; 	<ul style="list-style-type: none"> • Zagrożenie naturalnymi i technologicznymi klęskami; • Wzrastające zanieczyszczenie z powodu wzrostu gospodarczego i wzrastającego ruchu ulicznego; • Wzrastająca konsumpcja; • Brak publicznej świadomości i zrozumienia problemów związanych z ochroną środowiska;
Zasobów ludzkich/społeczny	<ul style="list-style-type: none"> • Starzejące się społeczeństwo; • Spadająca liczba zaludnienia w większej części obszaru wsparcia; • Niedobór pracowników 	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrastające dysproporcje w poziomie życia pomiędzy populacją zamieszkującą obszary miejskie i wiejskie; • Wzrastająca liczba „czasowo opuszczonych dzieci” z powodu

	<ul style="list-style-type: none"> • technicznych; • Zużycie infrastruktury edukacyjnej i społecznej; • Duże odległości pomiędzy obszarami wiejskimi a ośrodkami szkolnictwa wyższego; • Nieadekwatne możliwości zatrudnienia na obszarach wiejskich; • Niedobór instytucji przedszkolnych, głównie na obszarach wiejskich; • Niedobór domów opieki dla osób starszych i pracowników społecznych; • Duże dysproporcje w dostępie do usług opieki medycznej; 	<ul style="list-style-type: none"> • ekonomicznej emigracji; • Gwałtownie wzrastające zapotrzebowanie na pomoc społeczną; • Napięcia społeczne, alkohol/narkotyki, przestępczość i społeczne wykluczenie;
Instytucjonalny	<ul style="list-style-type: none"> • Bariery mentalne, kulturalne i lingwistyczne; • Duża fluktuacja pracowników w lokalnych i regionalnych instytucjach; • Różnice w systemach administracyjnych i instytucjonalnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak politycznej woli do współpracy; • Niewystarczające możliwości administracyjne.

2.4 Wyciągnięte wnioski i wcześniejsze doświadczenia ze współpracy

Polski i litewski obszar wsparcia może pochwalić się sukcesami w długoletniej współpracy. Na doświadczeniach tej współpracy bazowano przy opracowywaniu niniejszego dokumentu. Wdrażanie działań transgranicznych w regionie rozpoczęło się głównie w 1994 roku, po tym jak Rozporządzeniem Komisji Europejskiej nr 1628/94 rozpoczęto Program Współpracy Przygranicznej PHARE. Polska i Litwa uczestniczyły w programie współpracy transgranicznej od samego początku. Od roku 1994 roku do chwili obecnej program wdrażano za pomocą różnych instrumentów: narodowych programów współpracy przygranicznej, Programu Małych Projektów PHARE, a następnie Funduszu Małych Projektów, programu CREDO, programów ECOS-OUVERTURE, PHARE/TACIS oraz PHARE/INTERREG. W ramach ww. programów wdrażano projekty skierowane na rozwój turystyki, rozwój gospodarczy i społeczny, a także modernizację infrastruktury przygranicznej, transportowej i środowiskowej.

Jednym z głównych kanałów współpracy jest Euroregion Niemen/Nemunas/Neman. Umowa trójstronna ustanawiająca Euroregion została podpisana przez przedstawicieli Polski, Litwy i Białorusi w czerwcu 1997 roku. Zasięg terytorialny Euroregionu Niemen jest następujący:

- 1) Polska: Podregiony Białostocko-Suwalski, Ełcki i Łomżyński (Podregion Łomżyński dołączył do Euroregionu Niemen w 2004 roku);
- 2) Litwa: Obwody Mariampolski, Olicki i Wileński;
- 3) Białoruś: region Grodna;

- 4) Rosja (region Obwodu Kalingradzkiego): powiaty czerniachowski, krasnoznamieński, nestierowski, gusiewski i oizerski (dołączyła do Euroregionu w kwietniu 2002).

Cele Euroregionu to:

- poprawa warunków życia ludzi zamieszkujących obszar Euroregionu;
- promowanie wzajemnych kontaktów;
- zacieśnianie więzów pomiędzy społecznościami lokalnymi;
- eliminowanie uprzedzeń historycznych;
- planowanie działań mających na celu zapewnianie zrównoważonego rozwoju członkom Euroregionu;
- promowanie działań mających na celu współpracę pomiędzy władzami regionalnymi i lokalnymi.

Z inicjatywy Euroregionu Niemen/Nemunas/Neman zostało sfinansowanych z funduszy unijnych ponad 250 różnej wielkości transgranicznych projektów, co jest uznawane za prawdziwy sukces współpracy transgranicznej.

Program Sąsiedztwa Litwa, Polska, Obwód Kaliningradzki Federacji Rosyjskiej INTERREG IIIA/TACIS CBC (2004-2006) można nazwać prekursorem niniejszego Programu Operacyjnego. Poniżej zostaną omówione informacje istotne z punktu widzenia obecnego programu operacyjnego na lata 2007-2013 – dotyczące wyłącznie części polsko-litewskiej. Alokacja środków EFRR w ramach Programu Sąsiedztwa wynosi 24,2 mln euro dla Polski oraz 12,3 mln euro dla Litwy.

Według stanu na dzień sporządzania Programu Operacyjnego, podczas wdrażania Programu Sąsiedztwa pięciokrotnie ogłaszano rundy aplikacyjne do składania projektów w ramach programu, a etap oceny wniosków i faza kontraktowania po piątym naborze nadal trwa. Przedłożono łącznie 379 wniosków aplikacyjnych. Po stronie polskiej, najwięcej wniosków, tj. 130, zostało przedłożonych przez wnioskodawców z województwa warmińsko-mazurskiego, 77 z województwa podlaskiego, a 65 z województwa pomorskiego. Po stronie litewskiej, najbardziej aktywny okazał się Obwód Olicki (35 aplikacji), Obwód Mariampolski (22 aplikacje) i Obwód Tauroski (5 aplikacji).

Największym zainteresowaniem wnioskodawców cieszyło się Działanie 2.1 (Wspieranie inicjatyw społeczności lokalnych). W ramach tego działania zgłoszono 90 wniosków aplikacyjnych, co stanowiło 24% wszystkich aplikacji. W drugiej kolejności wnioskodawcy byli zainteresowani działaniem 1.4 (Rozwój turystyki i infrastruktury turystycznej przyczyniający się do rozwoju obszaru przygranicznego, jak również zachowanie obiektów dziedzictwa kulturowego o znaczeniu transgranicznym) - 75 wniosków aplikacyjnych lub 20% wszystkich aplikacji. Najmniej wniosków aplikacyjnych wpłynęło w ramach działania 1.1 (Wspieranie współpracy gospodarczej i naukowo-technicznej) - 43 wniosków aplikacyjnych lub 11% wszystkich aplikacji.

Do dofinansowania wybrano **54 projekty** w ramach Priorytetu 1 (Wzrost konkurencyjności i produktywności obszaru współpracy poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury transgranicznej, ochronę granic oraz współpracę gospodarczą i naukowo-techniczną) oraz **69 projektów** w ramach Priorytetu 2 (Współpraca pomiędzy społecznościami, integracja społeczno-kulturowa i wzmocnienie rynku pracy). Podział wybranych do realizacji projektów na poszczególne działania przedstawia się następująco:

- Działanie 2.2 Regionalna tożsamość kulturowa i dziedzictwo kulturowe - 37 projektów;
- Działanie 2.1 Wspieranie inicjatyw społeczności lokalnych - 32 projekty;
- Działanie 1.1 Wspieranie współpracy gospodarczej i naukowo-technicznej - 15 projektów;
- Działanie 1.2 Wzmocnienie infrastruktury granicznej i przygranicznej w celu zapewnienia rozwoju obszaru przygranicznego - 15 projektów;

- Działanie 1.4 Rozwój turystyki i infrastruktury turystycznej przyczyniający się do rozwoju obszaru przygranicznego, jak również zachowanie obiektów dziedzictwa kulturowego o znaczeniu transgranicznym - 14 projektów;
- Działanie 1.3 Ochrona środowiska naturalnego, wzrost efektywności wykorzystania energii oraz promowanie odnawialnych źródeł energii - 10 projektów.

Główne wnioski z poprzedniego okresu programowania Programu Sąsiedztwa INTERREG IIIA są następujące:

1. Większe zapotrzebowanie wystąpiło na projekty infrastrukturalne niż na projekty "miękkie" - o wiele więcej wniosków aplikacyjnych (234) dotyczyło Priorytetu 1 niż Priorytetu 2 (145).
2. Większość aplikacji dotyczyła wspierania inicjatyw społeczności lokalnych i ulepszenia infrastruktury turystycznej i współpracy w sektorze turystyki i kultury.
3. Dzięki współpracy transgranicznej tworzone są partnerstwa. Przykładowo, miasto Olita i Suwałki, region Olicki i Puńsk, Łódzkie i Puńsk złożyły wiele wspólnych wniosków.
4. Brak jest projektów w sektorze badawczym i technologicznym. Niewiele organizacji/institucji na obszarze kwalifikowanym (szczególnie po stronie litewskiej) jest aktywnych w tym sektorze.
5. Najlepsze jakościowo wnioski aplikacyjne złożono w ramach Działania 2.2 - pozytywnie rozpatrzono 67% oraz w Działaniu 1.1 - 53%. Najmniej takich wniosków było w ramach Działania 1.3 - 17% oraz Działania 1.4 - 19%.
6. Wnioski aplikacyjne złożone w ramach Priorytetu 2 były lepiej przygotowane (46% rozpatrzonych pozytywnie) niż w ramach Priorytetu 1 (32% rozpatrzonych pozytywnie).

Główne wnioski na nowy okres programowania są następujące:

1. Wdrażanie - struktura wdrażania jest skomplikowana, tzn. we wdrażanie Programu zaangażowanych jest wiele różnych instytucji. Poważny problem stanowią również skomplikowane procedury programowe (szczególnie dotyczące przepływów finansowych) prowadzące niekiedy do dublowania działań podejmowanych przez instytucje w Polsce i na Litwie..
2. Problem językowy. Na etapie przygotowywania wniosku aplikacyjnego, partnerzy często nie rozumieją wzajemnie swoich dokumentów – występuje ogólny problem z komunikacją. Na etapie oceny wniosku, jedna z dwóch osób dokonujących takiej oceny bazuje jedynie na streszczeniu projektu w języku angielskim, które często nie odzwierciedla istoty projektu. Wreszcie na etapie kontraktowania, wszystkie dokumenty projektowe muszą zostać przetłumaczone na język polski, co jest warunkiem podpisania Umowy - inaczej nie nastąpi współfinansowanie przez stronę polską.
3. Trudności związane z przeliczaniem wartości. W ramach poprzedniego Programu Sąsiedztwa INTERREG IIIA wnioskodawcy mieli możliwość składania wniosków w języku angielskim lub w językach narodowych. Biorąc pod uwagę powyższe, koszty kwalifikowane projektu są wyrażone w euro lub w walutach narodowych. Spowodowało to konieczność przeliczania niektórych wartości według różnych kursów przeliczeniowych.
4. Regionalne Punkty Kontaktowe (Informacyjne) powinny efektywniej realizować działalność informacyjną. Aby to osiągnąć, powinny otrzymywać kwotę funduszy umożliwiającą zatrudnienie pracowników w wymiarze pełnego czasu pracy, odpowiedzialnych jedynie za sprawy programowe.

Zidentyfikowane wady wdrażania Programu Sąsiedztwa (szczególnie dotyczące skomplikowanych procedur i zinstytucjonalizowanego systemu) poprzez uproszczenie struktur instytucji zaangażowanych we wdrażanie Programu, są skierowane ku nowemu Programowi (2007 – 2013). Znaczącym proceduralnym problemem jest wielokrotna konieczność

tłumaczenia dokumentów. Jednym z rozwiązań tego problemu, który został wzięty pod uwagę w ramach Programu Operacyjnego, jest możliwość wprowadzenia języka angielskiego jako jedyne języka do wypełniania aplikacji przez wnioskodawców.

3 Strategia Programu

Niniejszy rozdział przedstawia strategię programu opracowaną na podstawie analizy przeprowadzonej w rozdziale 2. Jej celem jest jak najlepsze wykorzystanie istniejących mocnych stron i osiągalnych możliwości oraz przedstawienie spójnej i skutecznej reakcji na zidentyfikowane słabe punkty.

Niniejszy rozdział określa główny cel strategiczny i cele szczegółowe programu oraz osie priorytetowe dla współpracy transgranicznej. Ponadto omówiono tutaj najważniejsze wyniki oceny ex-ante.

3.1 Ogólny cel strategiczny

Polsko-litewski program współpracy transgranicznej stanowi próbę przyczynienia się do lepszej integracji dwóch zaangażowanych państw z europejską przestrzenią gospodarczą i polityczną, tak, by zachowały one jednocześnie własną tożsamość narodową i odpowiadały na wyzwania Strategii Lizbońskiej i Goteborskiej. Program przyczyni się do społeczno-ekonomicznej spójności obszaru wsparcia, będzie promował jego zrównoważony rozwój, zwiększy konkurencyjność i zapewni dobrobyt społeczny poprzez wspólne podejście do zidentyfikowanych słabości, wymianę wiedzy i doświadczeń, a także wykorzystanie efektu synergii. Program będzie zajmować się sprawami, w których potrzebna jest interwencja po obu stronach granicy. Ważne jest również, by program stał się integralną częścią polskiej i litewskiej polityki regionalnej, przyczyniając się do osiągnięcia celów strategicznych i szczegółowych. Ponadto zostaną podjęte próby skoncentrowania się na potrzebach i interesach społeczności lokalnej, poprawie ich środowiska życia i dobrobytu oraz zapewnienie, by ludzie mogli korzystać z materialnych rezultatów programu, o czym często się zapomina przy dużych programach realizowanych na szczeblu krajowym.

Ogólnym celem strategicznym programu jest wspieranie zrównoważonego rozwoju obszaru wsparcia poprzez wzmocnienie ekonomicznej, społecznej i terytorialnej spójności w regionach po obu stronach granicy.

3.2 Cele szczegółowe

Oczekuje się, że szeroki zakres działań zmierzających do poprawy infrastruktury fizycznej, kolejowej i środowiskowej, turystyki, spójności społeczno-gospodarczej, wsparcia działalności gospodarczej, innowacyjności i promocji zatrudnienia zostanie sfinansowany z programów Funduszy Strukturalnych/Funduszu Spójności na poziomie krajowym. Będzie to miało istotny pozytywny wpływ na ogólny cel strategiczny Programu.

Biorąc pod uwagę fakt, że program jest stosunkowo niewielki i specyficzny, będzie on koncentrować się na rozwiązywaniu problemów i badaniu możliwości rozwojowych o wyraźnie transgranicznym charakterze, skupiając się na wsparciu związków transgranicznych, sieci, partnerstw, kontraktów typu „ludzie dla ludzi” i współpracy instytucjonalnej. Wyżej wymieniony cel strategiczny zostanie osiągnięty poprzez wzmocnienie więzi międzyludzkich po obu stronach granicy poprzez szeroki zakres działań o charakterze ekonomicznym, społecznym i środowiskowym, skierowanych na 2 specyficzne cele szczegółowe Programu:

- **Przystosowanie obszaru wsparcia do potrzeb konkurowania w gospodarce globalnej.**
Wzrost gospodarczy jest bezsprzecznie niezbędny dla wzmocnienia ekonomicznej i społecznej spójności na obszarze kwalifikowanym Programu. Dlatego powyższy cel wskazuje na potrzebę wzrostu konkurencyjności obszaru wsparcia i poprawy dostępu do rynków zbytu wzdłuż granicy.
- **Osiągnięcie zrównoważonego rozwoju obszaru wsparcia, zorientowanego na przyszłość i atrakcyjnego w kategoriach jakości życia, równości społecznej, środowiska i powiązań komunikacyjnych.**
Długoterminowy zrównoważony wzrost gospodarczy pozostaje nieistotny bez poprawy społecznej i terytorialnej spójności obszaru wsparcia, która może zostać osiągnięta poprzez postępującą integrację aspektów lokalnego, społecznego i środowiskowego rozwoju. Stąd, powyższy cel podkreśla potrzebę eliminowania fizycznych utrudnień współpracy przygranicznej, wzmocnienia transgranicznej spójności społecznej, identyfikacji kulturowej oraz jakości środowiska regionów przygranicznych.

Dwa wyżej wymienione cele dotyczą dwóch blisko powiązanych, a zarazem nierozłącznych, odrębnych aspektów zrównoważonego rozwoju: wzrostu gospodarczego oraz spójności ekonomicznej i społecznej. Drugi cel szczegółowy podkreśla, że zarówno z punktu widzenia UE, jak również narodowych celów spójności, jest głównym priorytetem rozwojowym. Nie jest akceptowane, że niektóre państwa i niektóre grupy ludności nie uczestniczą w pełni w procesie generowania bogactwa i dlatego są wyłączone z korzystania z jego profitów. Z tego powodu, celem będzie zrównoważony rozwój i podejmowanie szczególnych działań w tym zakresie, gdyż konkurencja zwykle sprzyja silniejszym częściom państwa i populacji.

3.3 Osie priorytetowe

Strategia Programu wynika z analizy społeczno-ekonomicznej, podejścia środowiskowego, oceny ex-ante Programu, jak również chęci pogłębienia i wzmocnienia więzi stworzonych w ramach wcześniejszych inicjatyw. Strategia Programu nakreśla dwa wyżej wymienione cele szczegółowe, które zostaną osiągnięte przez następujące osie priorytetowe, przedstawione w sposób bardziej szczegółowy w dalszej sekcji tego Programu:

❖ Oś priorytetowa 1. Wzrost konkurencyjności i produktywności obszaru wsparcia.

Oś priorytetowa będzie wspierać działania służące kreowaniu miejsc pracy, poprawie konkurencyjności obszaru wsparcia oraz zapewniające zrównoważony rozwój przedsiębiorczości, bez powodowania szkody dla środowiska. Ta oś priorytetowa ukierunkowana jest na inwestowanie i wspieranie takich obszarów jak: **infrastruktura ekonomiczna, środowisko biznesowe**, jak również **turystyka** oraz **dziedzictwo kulturowe/historyczne**. Działania podejmowane w ramach tej osi priorytetowej obejmują modernizację sieci/elementów infrastruktury położonych w pobliżu granicy, wdrażanie wspólnych inicjatyw mających na celu promocję biznesu, poprawę klimatu dla inwestycji, wzmocnienie kontaktów biznesowych, rozwój nowoczesnych technologii i innowacji (B&R), wprowadzenie europejskich norm jakościowych, dywersyfikację gospodarczą, współpracę biznesową i nawiązywanie kontaktów, promocję turystyki, zachowywanie dziedzictwa kulturowego/historycznego, opracowywanie wspólnej dokumentacji rozwoju regionalnego i inne.

Ten priorytet jest silnie powiązany z analizą sytuacji na obszarze wsparcia jak również z europejskimi i krajowymi dokumentami strategicznymi, które podkreślają fakt, iż właściwe

wsparcie dla infrastruktury ekonomicznej oraz aktywna promocja współpracy i innowacyjności w ramach i pomiędzy przedsiębiorstwami są kluczowymi czynnikami wzrostu gospodarczego.

Analiza sytuacji transgranicznego obszaru kwalifikowalnego Programu wykazała, że potrzeba wsparcia inwestycji w infrastrukturę ekonomiczną obszaru jest nadal bardzo wysoka; również doświadczenia z poprzedniego Programu Sąsiedztwa potwierdziły wysokie zapotrzebowanie na tego typu inwestycje. Jednakże, jakość wniosków aplikacyjnych złożonych w ramach tego priorytetu była słaba, a wskaźnik powodzenia tych projektów raczej niski. W celu przezwyciężenia tych problemów w okresie 2007-2013 właściwe instytucje będą przywiązywać większą uwagę do szkoleń dla potencjalnych aplikantów, jasno określających kryteria dotyczące oceny wymagań w stosunku do projektów, jak również wdrażania efektywnych narzędzi promocji Programu.

Ponadto, w poprzednim okresie zaobserwowano brak projektów w środowisku biznesowym, w szczególności B&R&I. Pomimo braku aplikacji w obszarze innowacje-promocja, pozostaje on w ramach priorytetów na lata 2007-2013, ponieważ jest bardzo ważny dla wzrostu konkurencyjności lokalnego przemysłu i sektora usług, jak również atrakcyjności obszaru wsparcia dla młodzieży i osób wykształconych. W nowym okresie programowania spodziewane jest, że ten sektor okaże się bardziej aktywny pod względem liczby finansowanych projektów, z powodu nowootwartego Parku Naukowo-Technologicznego w Mariampolu oraz podobnego Parku i Uniwersytetu Technologicznego w Kownie (nowy region przylegający). Co więcej, analiza wykazała, że regiony przygraniczne mają podobną strukturę przemysłową; w związku z tym istnieją rosnące możliwości dla intensywnej współpracy biznesowej i procesu skupiania w takich obszarach jak przemysł spożywczy i napojów, przemysł drzewny i meblowy, zaopatrzenie medyczne i wyposażenie dla rolnictwa.

Główną potrzebą odnoszącą się do sektora turystycznego w ramach Programu jest poprawa jakości i dostępności usług turystycznych wzdłuż granicy, ochrona/renowacja obiektów dziedzictwa kulturowego i historycznego oraz promocja produktów turystycznych, w celu korespondowania z gwałtownie rozwijającą się infrastrukturą turystyczną w regionie, jak również tworzenia wspólnych ścieżek turystycznych i programów obejmujących zasięgiem Polskę i Litwę. Jak wskazano w analizie, głównymi źródłami rozwoju sektora turystyki i rekreacji są liczne zasoby naturalne o wysokiej jakości oraz bogate dziedzictwo kulturowe i historyczne, którego właściwe i zrównoważone wykorzystywanie powinno być aktywnie promowane.

❖ **Oś priorytetowa 2. Spójność transgraniczna oraz ogólna poprawa jakości obszaru wsparcia.**

Ta oś priorytetowa obejmuje inwestowanie i wspieranie takich obszarów jak **powiązania społeczne i kulturowe** oraz **środowisko życia**, będących istotnym elementem ochrony środowiska. Działania przewidziane w ramach tego priorytetu obejmują tworzenie/poprawę wspólnych usług i infrastruktury na rynku pracy, rozwój w sferze edukacji, zdrowia i bezpieczeństwa (policja, straż pożarna), tworzenie nowych i umacnianie już istniejących sieci współpracy w tych obszarach, wspólne działania mające na celu zwalczanie bezrobocia, rozwiązywanie problemów emigracyjnych i mniejszości narodowych, zachowywanie bioróżnorodności i zasobów naturalnych, rozwiązywanie problemów środowiskowych. Dodatkowo działania podjęte w ramach osi priorytetowej 2 będą wspierać małe inicjatywy lokalne i promować współpracę transgraniczną poprzez wdrażanie mikroprojektów opartych na działaniach "ludzie dla ludzi". Należy się spodziewać, że Euroregiony i lokalne społeczności będą odgrywać ważną rolę w promowaniu i wdrażaniu projektów realizowanych w ramach tej osi priorytetowej.

Projekty "ludzie dla ludzi" realizowane na małą skalę w ramach obszaru przygranicznego są prawdopodobnie najbardziej właściwym, bezpośrednim i skutecznym mechanizmem

przyczyniającym się do promocji społecznych i kulturowych sieci populacji lokalnej. Sukces poprzednich programów zachęca do dalszej współpracy w ramach takich działań. Nacisk powinien być tutaj położony na transfer wiedzy i doświadczeń wzdłuż granicy, poprzez rozwój nowych i wzmacnianie już istniejących sieci współpracy w obszarach edukacji i pracy, opieki socjalnej i zdrowotnej, kultury i sportu, zapobiegania przestępczości i zapewnieniu bezpieczeństwa, itp. Trwająca transgraniczna współpraca kulturalna, która angażuje partnerów społecznych i obywateli na poziomie lokalnym jest tym, co nadaje wykonalne fundamenty prawdziwego życia, na których można zbudować współpracę transgraniczną. Taka współpraca jest wstępnym warunkiem dla kreowania i promowania pozytywnego, wspólnego wizerunku obszaru wsparcia, co powinno stanowić ważny element realizowany w ramach Programu. Te kwestie mogłyby pomóc rozwiązać problemy polskiej/litewskiej mniejszości na obszarze wsparcia, wzmocnić ich powiązania z historyczną ojczyzną oraz zachować kulturową tożsamość. Ta oś priorytetowa powinna również promować integrację społeczną poprzez wspólne inicjatywy na rzecz wyeliminowania wykluczenia społecznego, oraz włączenie gup i osób indywidualnych do rynku pracy i zapewnienie kształcenia ustawicznego.

Celem osi priorytetowej będzie również poprawa ogólnej jakości środowiska życia na obszarze wsparcia w postaci dwóch działań. Po pierwsze, skierowanie ograniczonych inwestycji w infrastrukturę społeczną, transgraniczną infrastrukturę wspólnotową oraz ochronę dziedzictwa kulturowego i historycznego, tym samym zapewniając ludności z obszaru wsparcia możliwość aktywnego udziału w rozwoju ich społeczności. Po drugie, skoncentrowanie na ochronie środowiska, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony różnorodności biologicznej i zasobów naturalnych oraz ograniczenia każdego potencjalnego negatywnego oddziaływania nasilonej działalności gospodarczej w obszarze kwalifikowanym Programu. Szczególnie dotyczy to zrównoważonego rozwoju po obu stronach wielu narodowych/regionalnych parków/rezerwatów, sieci NATURA 2000 i obszarów leśnych/wodnych oraz dalszego zmniejszania emisji zanieczyszczeń.

❖ Oś priorytetowa 3. Pomoc Techniczna

Powyższa oś priorytetowa została wyznaczona w celu zapewnienia właściwej, terminowej i skutecznej realizacji programu. Zakres działań objętych wsparciem obejmuje: przygotowanie dokumentacji programowej, administrowanie otwartymi rundami aplikacyjnymi i wdrażaniem projektów, zarządzanie programem, monitorowanie i kontrolę, działalność informacyjno-promocyjną, konsultacje z partnerami społeczno-gospodarczymi, utworzenie bazy danych itp. Oś priorytetowa jest ukierunkowana na instytucje zarządzające Programem, a w szczególności na Wspólny Sekretariat Techniczny.

Wdrażanie osi priorytetowych zostało omówione w sposób bardziej szczegółowy w Rozdziale 4 „Priorytety Programu”. Planuje się, aby obie osie priorytetowe były wdrażane poprzez wspólne projekty, obejmujące elementy „miękkie” i „twarde” (dostawy + roboty).

3.4 Wytyczne wdrażania

Wspólną cechą wszystkich propozycji i projektów składanych w ramach Programu musi być ich skoncentrowanie się na wspólnych, transgranicznych działaniach i inicjatywach. Dodatkowo, cały Program powinien być innowacyjny, stanowić wartość dodaną w stosunku do już istniejących polityk krajowych. Biorąc pod uwagę powyższe, szczególne znaczenie będą miały komplementarne projekty wspierane w ramach tego Programu Operacyjnego z projektami zatwierdzonymi w ramach narodowych programów współfinansowanych ze środków UE, jak również innych unijnych instrumentów finansowych. Efekt synergii z innymi źródłami finansowymi został dalej opisany w Rozdziale 4 „Osie priorytetowe Programu”.

Pierwszym, podstawowym mechanizmem, który ma pozwolić zapobiegać nakładaniu się/dublowaniu się finansowania jest wymóg mówiący o tym, że projekt realizowany w

ramach_PL –LT PO musi być przedstawiany wspólnie przez partnerów z obu państw. Ta zasada niewątpliwie wyeliminuje sytuacje, w których beneficjenci mogliby finansować te same działania z dwóch programów. Również podstawowym wymogiem w stosunku do projektu, będzie wymóg istnienia wyraźnego transgranicznego wpływu, co oznacza że implementowane działania będą miały wpływ na obie strony granicy, co nie jest kluczowe w przypadku PO o narodowym charakterze.

Przed decyzją Wspólnego Komitetu Monitorującego i Sterującego Programem o finansowaniu danych operacji, w celu sprawdzenia, czy operacje ubiegające się o finansowanie w ramach Programu nie dostały jeszcze finansowania z programów operacyjnych realizowanych w ramach celu *Konwergencja*, następujące działania koordynacyjne zostaną podjęte: koordynacja z polskimi i litewskimi programami konwergencji zostanie osiągnięta przez współpracę Wspólnego Sekretariatu Technicznego, litewskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, polskiego Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, poszczególnych polskich i litewskich władz narodowych wykonujących powtórne sprawdzanie na oficjalną prośbę z WST.

Fakt, że PO Rozwój Polski Wschodniej i PO finansowane z EFS są zarządzane przez tą samą instytucję – Ministerstwo Rozwoju Regionalnego w Polsce – będzie dodatkowym mechanizmem zapobiegającym możliwości nakładania się planowanych działań. W przypadku obu regionalnych programów mechanizmem zapobiegania nakładania się będzie fakt, że przedstawiciele Urzędów Marszałkowskich będą zasiadać we WKMS PO Polska-Litwa, który będzie odpowiedzialny za selekcję projektów. Na Litwie, jeśli będzie to konieczne w trakcie wdrażania Programu powinny być uruchomione już istniejące mechanizmy koordynacji (takie jak Komitety Zarządzające Programami Operacyjnymi funduszy strukturalnych, Rady Rozwoju Regionalnego i narodowe subkomitety na Litwie) w celu zapewnienia efektywnej koordynacji Programu z innymi narodowymi i wspólnotowymi instrumentami finansowymi.

Możliwe dublowanie się operacji wspieranych przez Program i operacji finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich i Europejskiego Funduszu Rybołówstwa w Polsce i na Litwie zostanie wyeliminowane dzięki ustanowieniu mechanizmu koordynującego pomiędzy Wspólnym Sekretariatem Technicznym Programu, Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi w Polsce i Ministerstwem Rolnictwa wdrażającym powyższe plany na Litwie. Wspólny Sekretariat Techniczny będzie mógł koordynować powyższe plany dzięki przeprowadzaniu przed wydaniem przez Wspólny Komitet Monitorujący i Sterujący Programem decyzji o finansowaniu projektów ponownej weryfikacji (cross-check) w obu państwach członkowskich, czy projekty aplikujące o dofinansowanie z Programu nie otrzymują już finansowania ze środków Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich lub Planu Rozwoju Rybołówstwa. W Polsce Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi będzie weryfikowane przez polskie Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, a na Litwie Ministerstwo Rolnictwa na Litwie przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

W trakcie wdrażania Programu, w celu zapewnienia efektywnej koordynacji Programu i innych narodowych i wspólnotowych instrumentów (włączając w to inne programy współpracy terytorialnej funkcjonujące na tym samym obszarze) powinny być wykorzystane już istniejące mechanizmy koordynacji (takie jak Komitety Zarządzające Programami Operacyjnymi funduszy strukturalnych, Rady Rozwoju Regionalnego i narodowe subkomitety w Polsce i na Litwie). Opisany mechanizm koordynacji będzie gwarancją, że przedsięwzięcia realizowane z Programu i przedsięwzięcia realizowane z powyższych planów będą komplementarne i nie będą się dublowały. Efekt synergii z innymi źródłami finansowania jest szczegółowo omówiony w Rozdziale 4 „Osie priorytetowe Programu”.

Niniejszy Program będzie wdrażany z uwzględnieniem zasad UE dotyczących pomocy i polityk horyzontalnych. Wytyczne wdrażania są następujące:

➤ **Partnerstwo transgraniczne**

W dążeniu do osiągnięcia strategicznych celów programu należy wyraźnie podkreślić, iż program ma charakter transgraniczny, co oznacza że nie powinien być alternatywnym źródłem finansowania dla projektów infrastrukturalnych realizowanych na dużą skalę, których znaczenie jest wyraźnie krajowe (a nie transgraniczne).

Dlatego należy zastosować jasne kryteria wyboru działań. Wszystkie działania muszą:

1. posiadać wyraźny element partnerstwa, współpracy lub wspólnej działalności transgranicznej;
2. mieć znaczenie lokalne/regionalne;
3. stosować co najmniej dwie z następujących zasad: wspólne przygotowanie, wspólne wdrażanie, wspólny personel i wspólne finansowanie;
4. być wdrażane przynajmniej przez dwóch kwalifikowanych partnerów z dwóch różnych państw.

Ponadto działania infrastrukturalne muszą:

1. mieć wyraźne oddziaływanie po obydwu stronach granicy;
2. być położone w wybranych powiatach:
 - W Polsce: powiaty - sejneński, suwalski, augustowski, moniecki, grajewski, sokólski oraz miasto Suwałki z terenu województwa podlaskiego, powiaty - węgorzewski, gołdapski, giżycki, olecki, piski i ełcki z terenu województwa warmińsko-mazurskiego;
 - Na Litwie: w powiecie olickim i marjampolskim.

➤ **Równy status i równe szanse:**

Zasadę tę należy stosować na każdym etapie wdrażania działań: projektowania, wdrażania, monitoringu i oceny. Struktury zarządzania i monitorowania programu powinny składać się w równej części z przedstawicieli obu płci. Instytucje zarządzające i monitorujące podejmą stosowne działania, aby zapobiec dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie rasowe lub etniczne, wyznanie lub niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Jednym z przestrzeganych kryteriów w procesie selekcji finansowanych działań będzie dostępność dla osób niepełnosprawnych.

➤ **Zrównoważony rozwój**

Ta zasada odpowiada głównemu celowi strategicznemu Programu. Program przypisuje ogromne znaczenie Strategii Lizbońskiej i Strategii Goteborskiej dążąc do przyspieszenia wzrostu społeczno-gospodarczego, konkurencyjności i zatrudnienia, zapewnienia integracji społecznej, a także poprawy jakości życia i środowiska naturalnego na obszarze wsparcia. Trwałe i nieustanne korzyści gospodarcze, społeczne i ekologiczne to kryteria przestrzegane przy selekcji finansowanych działań.

Odpowiednie porozumienia o zarządzaniu powinny zapewnić na wszystkich poziomach cyklu wdrażania Programu, że – poza przestrzeganiem prawnie wymaganych minimalnych standardów – uniknie się lub zminimalizuje tak, jak to możliwe, efekty, które są niezrównoważone lub niekorzystne dla środowiska, szczególnie, jeśli dotyczą wpływu na zmianę klimatu, utrzymania bioróżnorodności i ekosystemów, dotyczą zasobów naturalnych, tak, że ogólny wpływ/obciążenie środowiska wywołane przez PO jako całość będzie w rezultacie neutralny dla klimatu i zasobów naturalnych. Pozytywne efekty i potencjał PO, które sprzyjają synergii rozumianej jako zoptymalizowanie wpływu PO na zrównoważony rozwój środowiska, powinny być jak najlepiej wykorzystane, a jeśli to możliwe wzmocnione. Wprowadzenie w życie takiego zarządzania sprzyjającego środowisku powinno zawierać między innymi takie działania jak ocena i wskazówki wdrażania, zorganizowana wymiana doświadczeń i rozwój kompetencji, wskaźników, tworzenia przyjaznych dla środowiska projektów i wykorzystania wyboru kryteriów efektywności.

3.5 Rodzaje interwencji

Program będzie wdrażany poprzez trzy typy interwencji:

1. Otwarte ogłoszenia o naborach wniosków

Jest to najbardziej typowy rodzaj działania. Szacuje się, że większość funduszy w ramach obydwu osi priorytetowych programu zostanie rozdysponowana w ten sposób.. Projekty będą wybierane na zasadzie konkurencyjności przez regularne ogłoszenia o naborach wniosków. Szczegółowe informacje na temat składania wniosków i procesu selekcji znajdują się w Rozdziale 7 „Postanowienia dotyczące wdrażania działań”. W ramach rund aplikacyjnych, minimalny poziom dofinansowania przedsięwzięcia wynosi 100 000 euro; poziom maksymalny nie jest określony.

2. Projekty strategiczne

Przedsięwzięcia będące rozwiązaniem poważnych problemów, ważne dla stabilnego rozwoju całego obszaru wsparcia i mające silne wsparcie polityczne na poziomie krajowym będą traktowane jako działania o znaczeniu strategicznym. Lista takich projektów może być tworzona co roku i przekazywana do zatwierdzenia przez Wspólny Komitet Monitorujący i Sterujący. Projekty strategiczne muszą mieć wyraźne oddziaływanie transgraniczne, być gotowe do realizacji, dotyczyć priorytetowych celów programu i spełniać zasady kwalifikowalności. Projekty strategiczne będą finansowane niezależnie od innych wniosków złożonych w ramach otwartych rund aplikacyjnych do składania wniosków. Poziom współfinansowania tych projektów zostanie określony każdorazowo przez Wspólny Komitet Monitorujący i Sterujący. Wartość projektów strategicznych nie jest określona.

3. Fundusz(e) Małych Projektów (SPF)

Działania na niedużą skalę (wielkość grantu na jedną operację do 100.000 euro) mogą być finansowane poprzez Fundusz(e) Małych Projektów, przy zastosowaniu uproszczonych procedur i zapewnieniu szybszego procesu podejmowania decyzji. Zarządzanie takim funduszem (ami) zostanie przekazane regionalnym/lokalnym organizacjom publicznym lub pozarządowym (lub konsorcjum) składającym się z przedstawicieli zarówno Litwy jak i Polski, przez co zostanie zapewnione przestrzeganie zasady subsydiarności. Instytucje zarządzające zostaną wyznaczone przez Wspólny Komitet Monitorujący i Sterujący (WKMS) na podstawie wniosku dotyczącego „projektu parasolowego”. Zasady działania Funduszu Małych Projektów zostaną zatwierdzone przez WKMS. Przewiduje się, że maksymalnie do 18% funduszy programu może zostać skierowane na działania w ramach SPF.

Wybrana instytucja(e) będzie odpowiedzialna za przygotowanie zasad zarządzania funduszami/wytycznych/podręczników dla wnioskodawców oraz materiałów dotyczących wniosków, jak również administrowanie otwartymi ogłoszeniami o naborach wniosków oraz przeprowadzenie ich oceny. Koszty zarządzania funduszami zostaną uwzględnione w budżecie „projektu parasolowego”.

Działania finansowane przez Fundusz Małych Projektów będą działaniami „miękkimi” (zawierającymi niewielki element dostaw), zgodnymi z priorytetowymi celami programu i zasadami kwalifikowalności. Pomimo tego, małe projekty infrastrukturalne, tj. remont i przebudowa obiektów, ukierunkowane na współpracę transgraniczną mogą również uzyskać dofinansowanie. Wszystkie szczegółowe procedury dotyczące dopuszczalnej wielkości elementu dostaw zostaną opisane w „Wytycznych dla wnioskodawców”. Działania przygotowawcze (wspomagające) dla operacji infrastrukturalnych kwalifikują się do wsparcia w ramach Funduszu Małych Projektów.

Szczegółowe postanowienia dotyczące Funduszu Małych Projektów przedstawiono w Rozdziale 7 „Postanowienia dotyczące wdrażania działań”.

Uwzględniając stosunkowo niewielkie zasoby finansowe organizacji pozarządowych w obszarze wsparcia i brak możliwości uzyskania kredytów bankowych, planowane jest wprowadzenie **możliwości wypłaty zaliczek** w ramach Funduszu Małych Projektów.

3.6 Zgodność ze strategiami wspólnotowymi i wytycznymi

3.6.1 Strategia Lizbońska i Strategia Goteborska

Niniejszy program CBC jest zgodny z głównymi dokumentami strategicznymi Unii Europejskiej, szczególnie ze Strategią Lizbońską i Strategią Goteborską.

Przyjęta w marcu 2000 roku Strategia Lizbońska ma na celu:

- przygotowanie przejścia do gospodarki i społeczeństwa opartych na wiedzy poprzez bardziej efektywne prowadzenie polityk dotyczących społeczeństwa informacyjnego oraz badań i wdrażania, a także poprzez nasilenie procesu reform strukturalnych na rzecz konkurencyjności i innowacyjności oraz poprzez pełne wprowadzenie wolnego rynku;
- modernizację europejskiego modelu społecznego, inwestowanie w ludzi i walkę z wykluczeniem społecznym;
- zachowanie zdrowych perspektyw ekonomicznych i korzystnych perspektyw wzrostu poprzez zastosowanie odpowiednich narzędzi polityki makroekonomicznej.

W czerwcu 2001 roku w Goteborgu Unia Europejska przyjęła strategię zrównoważonego rozwoju stanowiącą uzupełnienie politycznego zobowiązania Unii do odnowy gospodarczej i społecznej poprzez dodanie do Strategii Lizbońskiej wymiaru środowiskowego.

W marcu 2005 roku dokonano aktualizacji strategii uwzględniając nowe Partnerstwo na rzecz wzrostu i miejsc pracy zaproponowane przez Komisję. Ta zaktualizowana wersja wymaga, by "Unia zmobilizowała wszystkie odpowiednie zasoby krajowe i wspólnotowe, w tym politykę spójności". Stwierdzono ponadto, że potrzebne jest przekazanie celów Strategii Lizbońskiej na niższe poziomy, w tym do osób aktywnych na poziomie regionalnym i lokalnym oraz partnerów społecznych. Ma to szczególne znaczenie na obszarach, gdzie potrzebna jest wzmocniona integracja, takich dziedzin jak innowacyjność i gospodarka oparta na wiedzy, zatrudnienie, kapitał ludzki, przedsiębiorczość, wsparcie dla MŚP lub dostęp do finansowania kapitału wysokiego ryzyka.

Następnym krokiem było opublikowanie przez Komisję Europejską, jako jednego z instrumentów realizacji Strategii Lizbońskiej, projektu dokumentu strategicznego wskazującego kierunki wdrażania polityki spójności UE w latach 2007-2013, tj. Komunikatu Komisji "Polityka spójności wspierająca wzrost gospodarczy i zatrudnienie: **Strategiczne Wytyczne Wspólnoty na lata 2007-2013**"¹. Dokument ten proponuje wytyczne, a w nich strukturę priorytetów polityki spójności na poziomie Wspólnoty stanowiącą podstawę dla przygotowania dokumentów strategicznych i programowych przez Państwa Członkowskie.

W styczniu 2006 roku w pierwszym "Raporcie Rocznym na rzecz realizacji Strategii Lizbońskiej" zarekomendowano, aby Państwa Członkowskie zapewniły, że inwestycje Wspólnoty dotyczące spójności i rozwoju obszarów wiejskich były ogólnie skierowane na wsparcie Strategii Lizbońskiej, a także by nowe programy polityki spójności zajmowały się następującymi priorytetami: 1) więcej inwestycji w wiedzę i innowacyjność; 2) rozwijanie potencjału gospodarczego, szczególnie MŚP; 3) reakcja na globalizację i starzenie się

¹ Polityka spójności wspierająca wzrost gospodarczy i zatrudnienie: Strategiczne wytyczne Wspólnoty na lata 2007-2013 COM (2005) 299, 11 lipca 2005.

społeczeństw; 4) podejmowanie działań mających na celu skuteczną i zintegrowaną politykę energetyczną UE.

Osie priorytetowe niniejszego programu CBC są całkowicie zgodne z głównymi celami i obszarami priorytetowymi Strategii Lizbońskiej i Strategii Goteborskiej, skierowane na innowacyjność i wiedzę, rozwój MŚP, działania społeczne i działania "ludzie dla ludzi", zrównoważony rozwój i ochronę środowiska naturalnego.

Program jest zgodny z polskim **Krajowym Programem Reform (KPR) 2005-2008**, dokumentem przedstawiającym działania, jakie polski Rząd zamierza podjąć, aby realizować podstawowe cele odnowionej Strategii Lizbońskiej. Dokument został przyjęty przez Radę Ministrów 27 grudnia 2005 roku. Jako główne cele wskazano w nim przywrócenie polskiej gospodarce zdolności do tworzenia miejsc pracy i poprzez szybki wzrost gospodarczy, odzyskanie równowagi finansów publicznych oraz rozładowanie napięć społecznych. W KPR wzięto pod uwagę kluczowe wyzwania, jakie stoją przed polską gospodarką, a więc podniesienie jej konkurencyjności i produktywności, likwidacja barier dla rozwoju przedsiębiorczości, poprawa podstawowej infrastruktury (transportowej, telekomunikacyjnej, mieszkaniowej), polepszenie jakości instytucji publicznych (administracji i sądownictwa) oraz zmniejszenie obciążeń fiskalnych nakładanych na prowadzących działalność gospodarczą.

Strategia jest także zgodna z programem narodowym Litwy na rzecz przyjęcia Strategii Lizbońskiej przyczyniającym się do osiągnięcia głównych celów strategicznych programu:

- Wsparcie szybkiego wzrostu gospodarczego i stabilności mikroekonomicznej oraz dążenie do członkostwa w unii gospodarczej i monetarnej UE;
- Zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw litewskich;
- Promowanie zatrudnienia i inwestowania w kapitał ludzki.

Program narodowy kładzie także nacisk na racjonalne zużycie źródeł energii, a także ochronę krajobrazu i różnorodności biologicznej.

3.6.2 Polityka Spójności UE na lata 2007-2013

Patrząc na poszczególne polityki składające się łącznie na politykę realizacji celów Strategii Lizbońskiej dotyczące innowacyjności i gospodarki opartej na wiedzy, w obecnej sytuacji można zaobserwować wiele dysproporcji międzyregionalnych. Czwarty raport na temat Spójności (Fourth Progress Report on Cohesion), przyjęty w lutym 2006 roku potwierdził, że rozszerzenie Unii Europejskiej stanowi bezprecedensową możliwość zwiększenia zarówno konkurencyjności gospodarczej, jak i spójności wewnętrznej w Europie.

Szerzej analizując aspekt terytorialny, formuła perspektyw rozwoju stanowiąca wyzwanie dla regionalnej polityki rozwoju w nadchodzącym dziesięcioleciu będzie prawdopodobnie obejmować:

- Kontynuację procesu wyrównywania szans w Europie Środkowej i Wschodniej;
- Silniejszy rozwój obszarów miejskich na Wschodzie i Zachodzie, a także rosnącą presję na wiele obszarów wiejskich;
- Rosnące negatywne konsekwencje zmian demograficznych (starzenie się społeczeństw) na regionalnych rynkach pracy.

Ta ogólna sytuacja stanowi znaczne wyzwanie dla spójności terytorialnej Unii Europejskiej i niewątpliwie wzywa do intensywniejszej współpracy transgranicznej i międzyregionalnej, by poprawić jakość interwencji unijnej polityki regionalnej.

Ten element terytorialny będzie w całości zawarty w unijnej polityce spójności na lata 2007-2013. W tym względzie Agenda Rotterdamska, której przyjęcie planuje się na maj 2007 roku, podkreśla potrzebę silniejszej współpracy europejskiej. W świetle Strategii Lizbońskiej na rzecz zrównoważonego rozwoju, kluczowym wyzwaniem dotyczącym wzmocnienia spójności

terytorialnej jest wzmocnienie kapitału i potencjału terytorialnego wszystkich regionów UE oraz promowanie integracji terytorialnej, między innymi promowanie synergii transeuropejskich i zbioru konkurencyjnych i innowacyjnych działań.

Według Wytocznych Wspólnoty dotyczących spójności na lata 2007-2013, przyjętych w październiku 2006 roku, programy finansowane za pośrednictwem polityki spójności powinny kierować właściwe zasoby w następujących trzech priorytetach:

- Poprawę atrakcyjności Państw Członkowskich, regionów i miast poprzez zwiększenie dostępności, zapewnienie odpowiedniej jakości i poziomu usług oraz zachowanie środowiska naturalnego;
- Promowanie innowacyjności, przedsiębiorczości i rozwoju gospodarki opartej na wiedzy poprzez możliwości badawcze i innowacyjność, w tym nowoczesne technologie informatyczne i komunikacyjne;
- Tworzenie większej liczby lepszych miejsc pracy poprzez zatrudnianie większej liczby pracowników, zachęcanie do podejmowania działalności gospodarczej, zwiększając możliwości dostosowania się pracowników i przedsiębiorstw oraz zwiększając inwestycje w kapitał ludzki.

Nowe ramy strategiczne bazują na trzech celach, a mianowicie konwergencji, konkurencyjności regionalnej i zatrudnieniu oraz europejskiej współpracy terytorialnej. Celem tej ostatniej jest promowanie mocniejszej integracji terytorium Unii Europejskiej w każdym jej wymiarze, w tym współpracy transgranicznej.

Niniejszy Program stanowi wkład w realizację wyżej wymienionych priorytetów na poziomie mikro: umacnianie integracji oraz promowanie rozwoju polskich i litewskich regionów przygranicznych.

Ponadto, szczególną uwagę należałoby zwrócić na działania programu INTERACT II. Zorientowany na cały obszar UE program skupia się na prawidłowym zarządzaniu współpracą terytorialną, dostarcza opartego na potrzebach wsparcia partnerom zaangażowanym we wdrażanie programów w ramach celu Europejska Współpraca Terytorialna. Grupami docelowymi INTERACT-u są głównie instytucje powołane zgodnie z Rozporządzeniem Rady 1083/2006 i 1080/2006, jak również inne organy zaangażowane we wdrażanie programu. W celu zapewnienia maksymalnych korzyści z Programu INTERACT, należałoby korzystać z usług i dokumentacji INTERACT-u, jak również uczestnictwa w seminariach organizowanych przez INTERACT dla instytucji zaangażowanych we wdrażanie programów. Związane z tym koszty są kwalifikowalne w ramach Pomocy Technicznej.

3.7 Zgodność z strategiami i programami narodowymi

Niniejszy ogólny cel strategiczny i osie priorytetowe Programu są w pełni zgodne z głównymi polskimi oraz litewskimi strategiami i programami narodowymi. Najważniejsze dokumenty przedstawiono poniżej:

- Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007-2015 (Polska);
- Długoterminowa Strategia Rozwoju Kraju (Litwa);
- Długoterminowa Strategia Rozwoju Gospodarczego Litwy do 2015 roku;
- Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007-2013 (Polska i Litwa);
- Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego na lata 2007-2013 (Polska);
- Strategia Polityki Regionalnej Litwy do 2013 roku;
- Programy Operacyjne na lata 2007-2013 (Polska i Litwa);
- Programy Rozwoju Wsi (Polska i Litwa);
- Operacyjne Plany Rybołówstwa (Polska i Litwa);

Krajowe dokumenty strategiczne zwykle są stosunkowo ogólne, dotyczą wszystkich głównych sektorów gospodarki i szeroko zarysowują cele wyznaczone w Programie. Z uwagi na fakt, iż niniejszy Program ma stosunkowo niewielki zasięg terytorialny, nie można się spodziewać, że samodzielnie przyczyni się do osiągnięcia krajowych celów strategicznych. Ponadto, osiągnięte rezultaty oraz wkład w zapewnienie narodowych celów strategicznych nie może być oceniany w oderwaniu od innych programów operacyjnych oraz działań krajowych w poszczególnych sektorach. Podawszy ciąg Programu Operacyjnego wskazuje, że jest on napisany w zgodzie i bez jakichkolwiek sprzeczności do ogólnych celów/priorytetów określonych w krajowych dokumentach strategicznych.

Ponadto priorytety Programu są zgodne z narodowymi strategiami i programami sektorowymi (które z kolei są zgodne z wyżej wymienionymi głównymi dokumentami strategicznymi).

3.7.1 Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007-2015 (Polska)

Strategia Rozwoju Kraju (SRK) jest podstawowym dokumentem strategicznym określającym cele i priorytety polskiej strategii rozwoju, a także warunki ułatwiające ten rozwój w perspektywie czasowej do roku 2015. Będzie ona stanowić podstawę odniesienia dla innych strategii oraz programów rządowych i wypracowanych przez jednostki samorządów lokalnych. Strategia Rozwoju Kraju 2007-2013 została przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 29 listopada 2006 roku.

Strategia wyznacza cele oraz identyfikuje obszary uznane za najważniejsze z punktu widzenia osiągnięcia tych celów, na których koncentrowane będą działania państwa. Uwzględnia jednocześnie najważniejsze trendy rozwoju światowej gospodarki oraz cele, jakie stawia Unia Europejska w odnowionej Strategii Lizbońskiej. SRK nadaje priorytet działaniom, jakie będą podejmowane w latach 2007-2015 w celu realizacji wizji Polski. Dokument został opracowany przy uwzględnieniu zasady zrównoważonego rozwoju, a więc zachowaniu równowagi pomiędzy celami gospodarczymi, społecznymi i wymogami środowiskowymi. Horyzont czasowy Strategii pokrywa się z okresem nowej perspektywy finansowej UE na lata 2007-2013 wraz z zastosowaniem reguły wydatkowania środków n+ 2 (tj. w ciągu dwóch kolejnych lat).

Strategia nakreśla następujące priorytety do wdrożenia:

- Zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki;
- Poprawa jakości infrastruktury technicznej i społecznej;
- Zwiększenie zatrudnienia i poprawa jego jakości;
- Rozwój zintegrowanej społeczności i jej bezpieczeństwa;
- Rozwój obszarów wiejskich;
- Rozwój regionalny i zwiększenie spójności terytorialnej.

3.7.2 Długoterminowa Strategia Rozwoju Kraju (Litwa)

Strategia ta została przyjęta przez parlament litewski w listopadzie 2002 roku. Obejmuje ona główne obszary polityk, w tym polityk krajowych dotyczących finansów, polityki zagranicznej, ustawodawstwa, administracji publicznej, itd. Ponadto, Strategia określa cele rozwoju dla głównych sektorów litewskiej gospodarki. Strategia jest obszernym dokumentem wskazującym wszystkie sektory i cele na poziomie programowym. Głównymi celami zgodnymi z niniejszym Programem są:

- **Rozwój regionalny:** wskazuje potrzebę promowania projektów współpracy w regionach, w tym w Regionie Morza Bałtyckiego; rozwijania infrastruktury informacyjnej w regionach, rozwijania infrastruktury technicznej i społecznej regionów

w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju, podnoszenia kwalifikacji zasobów ludzkich w regionach;

- **Turystyka:** wskazuje potrzebę aktywnego kreowania wizerunku Litwy jako państwa atrakcyjnego pod względem turystycznym; większego zróżnicowania bazy noclegowej, usług turystycznych i rozrywek w ośrodkach turystycznych i miejscach rekreacji;
- **Ochrona środowiska naturalnego:** wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju; kreowanie warunków niezbędnych dla racjonalnego wykorzystania, zachowania i odtwarzania zasobów naturalnych; zapewnienie odpowiedniej jakości środowiska naturalnego z uwzględnieniem norm i standardów unijnych;
- **Kultura:** zachowanie i propagowanie kultury i tożsamości narodowej; promowanie otwartości kultury narodowej; zapewnianie warunków do uczestnictwa społeczeństwa w działalności kulturalnej; rozwój społeczeństwa informacyjnego.

Strategia Programu powinna również przyczyniać się do osiągnięcia strategicznych celów w następujących obszarach: **bezpieczeństwo społeczne** (zwiększenie zatrudnienia i poprawa jakości miejsc pracy; rozwój pomocy społecznej oraz rozwiązanie problemu ubóstwa i wykluczenia społecznego; poprawa jakości życia i wzmocnienie partnerstwa społecznego); **zdrowie** (opracowanie zasad zdrowego stylu życia i opieki zdrowotnej w społeczeństwie; promowanie kultury fizycznej i sportu); **firmy** (rozwój regionalnych MŚP; rozwój nauki i technologii; podnoszenie kwalifikacji pracowników MŚP); **energia** (wykorzystanie miejscowych i odnawialnych źródeł energii; zwiększenie wydajności energetycznej).

3.7.3 Długoterminowa Strategia Rozwoju Gospodarczego Litwy do 2015 roku

Strategia ta została przygotowana w roku 2002 i wypracowuje wizję gospodarki narodowej, misję i cele strategiczne (polityczne, społeczne i gospodarcze) rozwoju gospodarki narodowej do roku 2015. Dokument jest zbliżony do litewskiej Długoterminowej Strategii Rozwoju Kraju, a swym zasięgiem obejmuje wszystkie sektory gospodarki, a także politykę państwa, reformy gospodarcze, kluczowe działania i główne środki realizacji wizji, misji i celów strategicznych.

Co do zasady, niniejszy Program jest zgodny z celami opisanymi w polityce rozwoju gospodarczego regionów, a w szczególności:

- **Zapewnienie korzystnych warunków dla inwestycji w gospodarkę regionalną** poprzez rozwój atrakcyjności inwestycyjnej regionów, rozwój sieci współpracy oraz współpracę pomiędzy regionalnymi przedsiębiorstwami przemysłowymi;
- **Rozwój infrastruktury technicznej i społecznej regionów w oparciu o zasadę zrównoważonego rozwoju** poprzez zapewnienie pośredniego lokalnego wsparcia finansowego dla małych i średnich firm (wsparcie przy organizowaniu konferencji, targów, misji gospodarczych, publikacji informacji biznesowych), rozwój infrastruktury wspierającej małe i średnie firmy (ośrodki informacji biznesowej, itd), tworzenie programów dotyczących harmonijnego zarządzania jakością i wprowadzanie ekologicznie czystej produkcji do firm regionalnych.
- **Zwiększanie kompetencji regionalnych zasobów ludzkich** poprzez wsparcie projektów rozwoju biznesu i zasobów ludzkich w regionach, opracowywanie specjalistycznych programów dotyczących szkoleń zawodowych i zwiększania zatrudnienia, wsparcie regionalnych projektów współpracy.

3.7.4 Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007-2013 (Polska)

„Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia (NSRO) wspierające rozwój gospodarczy i zatrudnienie” zostały zaakceptowane przez Komisję Europejską. Fakt ten został ogłoszony podczas międzynarodowej konferencji, która odbyła się w Hof (Bawaria) w dniach 9-10 maja 2007 roku. NSRO stanowią podstawę planowania wydatków z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności. Jednocześnie dokument powinien zapewnić, że wsparcie udzielone przez fundusze jest zgodne ze Strategicznymi Wytocznymi Wspólnoty oraz określić związek pomiędzy priorytetami Wspólnoty z jednej strony, a Krajowym Programem Reform z drugiej strony.

„Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia wspierające rozwój gospodarczy i zatrudnienie” to dokument określający działania rozwojowe, jakie zostaną podjęte przez polski rząd w latach 2007-2013 w zakresie promowania zrównoważonego rozwoju gospodarczego, zwiększenia konkurencyjności i wzrostu zatrudnienia. Jednocześnie NSRO zapewnia skuteczne wsparcie dla słabszych regionów i grup społecznych oraz wsparcie dla restrukturyzacji sektorów borykających się z trudnościami..

Celem strategicznym Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia jest **stworzenie warunków do zwiększenia konkurencyjności polskiej gospodarki w oparciu o wiedzę i przedsiębiorczość zapewniając zwiększenie zatrudnienia i poziomu społecznej, gospodarczej i terytorialnej spójności Polski w ramach Unii Europejskiej i wewnątrz kraju.**

Cel strategiczny zostanie osiągnięty za pośrednictwem horyzontalnych celów szczegółowych, co oznacza, że wszystkie programy, działania i projekty podejmowane w ramach NSRO są wdrażane jednocześnie, chociaż w różnym zakresie².

Cele horyzontalne NSRO to:

- Poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych i rozwój mechanizmów partnerstwa;
- Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej;
- Rozwój i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej, co ma fundamentalne znaczenie dla zwiększenia konkurencyjności Polski;
- Poprawa konkurencyjności i innowacyjności polskich przedsiębiorstw, w tym w szczególności sektora produkcyjnego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług;
- Wzrost konkurencyjności polskich regionów i zapobieganie ich społecznej, gospodarczej i terytorialnej marginalizacji;
- Dostosowanie możliwości rozwoju i wsparcia zmian strukturalnych na obszarach wiejskich.

Niniejszy Program przyczyni się do osiągnięcia powyższych priorytetów na poziomie regionalnym.

² POLSKA - Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007-2013 wspierające rozwój gospodarczy i zatrudnienie, Warszawa, wersja - listopad 2006, str. 4, 41-42.

3.7.5 Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007-2013 (Litwa)

Ta strategia określa trzy główne osie priorytetowe dla finansowania z funduszy UE na lata 2007-2013. Z punktu widzenia Programu najbardziej istotna jest trzecia oś priorytetowa, nazwana: **Jakość życia i spójność**. Celem tego priorytetu jest lepsze wykorzystanie regionalnych i lokalnych zasobów naturalnych i kulturowych, rozwój turystyki i poprawa jakości usług turystycznych, poprawa infrastruktury regionalnej, aby zapewnić lepszą jakość życia, poprawę jakości i dostępności służb publicznych (głównie w obszarze edukacji i zdrowia), promocję wykorzystania odnawialnych źródeł energii, ochronę środowiska naturalnego, wzmacnianie integracji społecznej. Zasięgiem Programu objęte są wszystkie wymienione powyżej obszary zainteresowania.

Program jest również zgodny z dwoma pozostałymi priorytetami:

1. **Produktywne zasoby ludzkie dla gospodarki opartej na wiedzy:** celem tego priorytetu jest przyciągnięcie społeczeństwa do rynku pracy poprzez tworzenie nowych miejsc pracy wysokiej jakości, promowanie aktywnego kształcenia ustawicznego, rozwój wysoko wykwalifikowanej siły roboczej i zapewnienie skuteczniejszych działań administracji publicznej, by zapobiec odpływowi wykształconych ludzi za granicę;
2. **Konkurencyjna gospodarka:** priorytet ten kładzie nacisk na rozwój firm o dużej wartości dodanej, rozwój MŚP, inwestowanie w rozwój innowacyjności i nowoczesnych technologii, wzmacnianie infrastruktury gospodarczej.

3.7.6 Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego na lata 2007-2013 (Polska)

Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego (NSRR) jest jednym z głównych dokumentów strategicznych określających kierunki rozwoju Polski i jej regionów w latach 2007–2013, nowy okres finansowania Unii Europejskiej. Strategia ta wymienia główne problemy rozwoju regionalnego kraju oraz wskazuje na kierunki ich rozwiązywania. Wyznacza także główne cele rozwoju regionalnego, które będą realizowane przez rządową politykę regionalną, i które powinny zostać uwzględnione przez władze samorządu wojewódzkiego w programowaniu rozwoju regionów. Ustalenia NSRR, powstające przy współudziale przedstawicieli samorządów wojewódzkich z uwzględnieniem różnic regionalnych, znajdują odbicie i rozwinięcie w regionalnych strategiach rozwoju (województw). NSRR wskazując najważniejsze kierunki rozwoju regionów, daje rękojmię ich realizacji samorządom wojewódzkim. NSRR 2007–2013 konkretyzuje jednocześnie ustalenia zawarte w Długofalowej Strategii Rozwoju Regionalnego.

Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego ma następujące zadania:

- a. Określenie głównych problemów rozwoju regionalnego kraju i wskazanie możliwości ich rozwiązania oraz sposobu, w jaki ich rozwiązywanie może wspierać procesy rozwoju zarysowane w NPR 2007–2013.
- b. Określenie celów polityki regionalnej rządu, sposobów jej realizowania oraz podstaw finansowania.
- c. Wskazanie na regionalne uwarunkowania realizacji sektorowych programów horyzontalnych oraz określenie sposobów ich koordynacji przez politykę regionalną państwa.
- d. Wskazanie na związki polityki regionalnej i polityki przestrzennego zagospodarowania państwa oraz określenie realizacyjnych i finansowych relacji między tymi politykami.
- e. Określenie zasad rozdziału środków na regionalne programy operacyjne realizowane w poszczególnych województwach.

- f. Określenie priorytetów, jakimi powinny kierować się samorządy województw w formułowaniu swoich polityk rozwoju regionów, które mają być finansowane w ramach regionalnych programów operacyjnych (RPO).
- g. Określenie sposobu przygotowywania RPO oraz ich uzgadniania.
- h. Wskazanie na konieczne zmiany w warstwie regulacyjnej oraz w szeroko rozumianym otoczeniu rozwoju regionalnego i polityki regionalnej, których wprowadzenie jest konieczne dla osiągnięcia zakładanych celów i stosowania założonych instrumentów.

3.7.7 Strategia Polityki Regionalnej Litwy do 2013 roku

Strategia ta została przyjęta przez rząd litewski w maju 2005 roku. Określa ona cel strategiczny, priorytety, cele i działania litewskiej polityki rozwoju regionalnego do roku 2013. Cele określone w Strategii mają szeroki zasięg, natomiast niniejszy Program zasadniczo jest zgodny z wszystkimi z nich:

- Zwiększenie konkurencyjności przemysłu i firm w ośrodkach regionalnych poprzez wdrażanie innowacji i nowoczesnych technologii;
- Tworzenie korzystnych warunków rozwoju biznesu, współpracy i łączenia się w ośrodkach regionalnych;
- Promowanie świadczenia usług dla biznesu w ośrodkach regionalnych;
- Wspieranie rozwoju zasobów ludzkich;
- Propagowanie integracji w ośrodkach regionalnych i przyległych do nich obszarach.

Ponadto, Strategia wskazuje na jeden aspekt, istotny z punktu widzenia niniejszego Programu: wymienia 5 ośrodków regionalnych i centrów priorytetowych dla rozwoju i wdrażania działań oraz osiągania celów określonych w Strategii. Powyższe ośrodki zostały wybrane za obszary priorytetowe, w szczególności z uwagi na ich położenie w najgorzej rozwiniętych pod względem społecznym obwodach Litwy, i są głównym celem inwestycyjnym do 2013 roku. Wśród 5 ośrodków, strategia wskazuje Olitę, Mariampol i Taurogi, które są zlokalizowane w polskim i litewskim obszarze wsparcia. Z tego względu niniejszy Program powinien stać się istotnym narzędziem we wdrażaniu polityki regionalnej Litwy.

3.7.8 Inne strategie i programy narodowe (Polska)

Z perspektywy niniejszego Programu Operacyjnego, najistotniejsze strategie zostały zawarte w następujących dokumentach:

- **Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020;** Polska Wschodnia, na potrzeby niniejszej Strategii oraz Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej, została określona jako obszar obejmujący 5 województw: lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie oraz warmińsko-mazurskie. Jest to pięć najbiedniejszych regionów Wspólnoty, bowiem produkt krajowy brutto na mieszkańca, mierzony parytetem siły nabywczej, w żadnym z nich nie przekracza obecnie 40% średniej Unii Europejskiej. Jest to pierwsza w Polsce, powstała po reformie administracyjnej z 1998 roku, strategia makroregionalna, obejmująca kilka województw. Strategia ta będzie systematycznie monitorowana, a co 3-4 lata odnawiana.
- **Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku;**
- **Strategia Społeczno i Gospodarczego Rozwoju Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2020 roku.**

3.7.9. Programy Operacyjne na lata 2007-2013 (Polska)

Dokument Programu Operacyjnego powinien być również zgodny z postanowieniami i działaniami prowadzonymi w ramach polskich Programów Operacyjnych, a w szczególności:

➤ **Program Operacyjny *Rozwój Polski Wschodniej* na lata 2007-2013;**

PO *Rozwój Polski Wschodniej* został przyjęty przez Radę Ministrów 30 stycznia 2007 r. Celem powyższego Programu Operacyjnego jest przyspieszenie procesu rozwoju ekonomicznego i społecznego Polski Wschodniej, tj. następujących województw: lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego. Cel ten nawiązuje do Programu Rządu „Solidarne Państwo”, jest zgodny z celami Strategii Rozwoju Kraju 2007 – 2015 oraz strategicznym celem NSRO 2007 – 2013. Określono 4 główne priorytety i obszary wsparcia w ramach Programu Operacyjnego, tj. 1. nowoczesna gospodarka, 2. wojewódzkie ośrodki wzrostu, 3. infrastruktura transportowa, 4. pomoc techniczna.

➤ **Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego (RPO) dla Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013;**

Ten projekt RPO wskazuje osie priorytetowe i cele rozwoju, jakie województwo podlaskie będzie realizowało w nadchodzącym okresie programowania. Wszystkie zamierzenia są oparte na *Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku*. Realizacja *Regionalnego Programu Operacyjnego* ma na celu zmniejszenie różnic w poziomie rozwoju województwa podlaskiego w stosunku do reszty kraju.

➤ **Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego (RPO) dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2007-2013.**

Ten projekt RPO wskazuje osie priorytetowe i cele rozwoju, jakie województwo warmińsko-mazurskie będzie realizowało w nadchodzącym okresie programowania. Wszystkie zamierzenia są oparte na *Strategii Rozwoju Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2020 roku*.

3.7.10. Programy Operacyjne w zakresie wzrostu gospodarczego i spójności na lata 2007-2013 (Litwa)

Cele Strategii niniejszego Programu są całkowicie zgodne z celami programów operacyjnych finansowanych ze środków EFRR i Funduszu Spójności w latach 2007-2013. W szczególności, Program Wzrostu Gospodarczego koncentruje się na wzmocnieniu aktywności biznesowej i podniesieniu udziału przedsiębiorstw o wysokiej wartości dodanej, jak również na wzroście efektywności infrastruktury ekonomicznej. Lista strategicznych projektów współfinansowanych w ramach niniejszego programu oraz Funduszu Spójności zawiera dwa główne projekty o charakterze transportowym na osi tranzytowej Północ-Południe Talin-Ryga-Kowno-Warszawa, przecinającej obszar wsparcia: **Via Baltica** (przybliżona wartość 95,6 mln euro) i **Rail Baltica** (przybliżona wartość 127,5 mln euro). Powyższe projekty przyczynią się do wzrostu ruchu towarowego i pasażerskiego, co spowoduje powstanie nowych biznesów, utworzenie nowych miejsc pracy oraz przyczyni się do zapewnienia szybszego i wygodniejszego podróżowania przez granicę. Wdrażanie tych programów wskazuje na istnienie istotnego efektu oddziaływania na wzrost gospodarczy w ramach całego obszaru wsparcia oraz sprzyja realizacji przyszłych działań o charakterze transgranicznym.

W zakresie wzrostu gospodarczego Program Operacyjny przewiduje rozwój sieci centralnego ogrzewania, systemów informacyjnych i transportowych w mniej rozwiniętych regionach i na obszarach wiejskich, po to aby przyczynić się do podwyższenia standardu życia i udoskonalenia warunków do rozwoju biznesu na tych obszarach.

Program Spójności podkreśla trzy krajowe priorytety: 1) rozwój lokalny i miejski, zachowanie dziedzictwa kulturowego i przyrody oraz dostosowanie do potrzeb turystycznych; 2) jakość i dostęp do publicznej opieki zdrowotnej, edukacji i infrastruktury socjalnej; 3) środowisko i zrównoważony rozwój. Na poziomie lokalnym/regionalnym strategia Programu jest spójna z wszystkimi wyżej wymienionymi priorytetami. Pomoc w ramach 1. i 2. priorytetu Programu Spójności będzie skierowana głównie na rozwój ośrodków centralnych opisanych w Strategii Polityki Regionalnej Litwy do 2013, w celu przyspieszenia rozwoju i pomniejszenia różnic socjalnych, gospodarczych i terytorialnych pomiędzy głównymi miastami Litwy a obszarami miejsko – wiejskimi. Trzy z tych ośrodków centralnych – Olita, Mariampol, Taurogi – znajdują się w Polskim i Litewskim obszarze wsparcia.

3.7.11. Operacyjne Programy Zrównoważonego Rozwoju Rybołówstwa (Polska i Litwa)

Istnieje również ryzyko dublowania się niniejszego Programu z Programami Operacyjnymi Zrównoważonego Rozwoju Sektora Rybołówstwa Polski i Litwy finansowanymi z Europejskiego Funduszu Rybołówstwa (EFF). Potencjalne duplikowanie się musi zostać uniknięto jeśli chodzi o projekty mające na celu zwiększenie wartości produktów rybnych, kierowanie zatrudnieniem i restrukturyzacją sektora rybnego, rozwój przybrzeżnych obszarów rybołówstwa, i turystykę rybną (łącznie z infrastrukturą i usługami), jak również międzynarodową współpracę pomiędzy lokalnymi spółkami skcyjnymi zajmujące się rybołówstwem.

3.9 Podsumowanie oceny ex-ante

Ocena ex-ante Programu została dokonana zgodnie z Artykułem 48 Rozporządzenia Ogólnego 1083/2006. Ocenę przeprowadził Instytut Polityki Publicznej i Zarządzania w ścisłej współpracy z ekspertami z EUROREG-u (Uniwersytet Warszawski, Polska) oraz z Bałtyckim Forum Środowiskowym (Baltic Environmental Forum - BEF, Litwa).

Ocenę ex-ante zorganizowano jako interaktywny proces w przygotowaniu Programu. Częściowo, osoby dokonujące oceny aktywnie wyrażały spostrzeżenia dotyczące treści programu (np. wpływu oceny środowiskowej, analizy sytuacji społeczno – ekonomicznej, analizy SWOT, logicznej interpretacji programu itp.), eksperci dyskutowali także nt. kolejnych wersji roboczych powstającego programu, w ten sposób stali się oni częścią procesu dyskusji.

Główne sugestie ekspertów dokonujących oceny ex-ante w trakcie przygotowywania programu były następujące:

- dokładniej opracowywać szczegółowe punkty analizy,
- opracować jasno zrozumiałe konkluzje na podstawie doświadczeń wynikających z wcześniejszego programu,
- udoskonalic wewnętrzną spójność strategii oraz usprawnić logiczną interpretację programu,
- stosować aspekty dotyczące zrównoważonego rozwoju w sposób bardziej trwały oraz dokładniej rozważyć ocenę oddziaływania na środowisko,
- utrzymać zrównoważony poziom pomiędzy zorientowaniem programu na rozwój gospodarczy, a głównymi celami, takimi jak: promowanie terytorialnej integracji i trwałej harmonizacji, zrównoważony rozwój obszaru wsparcia, jak również spójność społeczna,
- udoskonalic system wskaźników monitoringowych,

- opracować konkretny podział odpowiedzialności podczas delegowania zadań kierowniczych w przypadku Funduszu Małych Projektów,
- rozważyć włączenie Obwodu Wileńskiego jako regionu przylegającego.

Wszystkie istotne sugestie osób dokonujących oceny ex-ante zostały poddane pod rozwagę i zasadniczo włączone do oceny. Część analityczna programu została poprawiona w celu adekwatniejszej interpretacji rzeczywistej sytuacji, jak również potencjału rozwojowego. Wewnętrzną spójność strategii udoskonalono poprzez redukcję liczby poziomów strategii, ponowne sformułowanie celów strategii oraz poprzez nieznaczne przegrupowanie działań pomiędzy dwoma głównymi priorytetami Programu, a tym samym utrzymanie zrównoważonego poziomu pomiędzy dążeniem do gospodarczego rozwoju i potrzeby promowania bliższej terytorialnej i społecznej spójności na obszarze wsparcia. Program został także przeanalizowany pod kątem włączenia głównych wytycznych z zakresu oceny strategicznego oddziaływania na środowisko. Dodatkowe informacje dotyczące bardziej szczegółowych wniosków i wytycznych rekomendowanych przez osoby dokonujące oceny ex-ante oraz ich spostrzeżeń odnośnie Programu są zawarte w odrębnym raporcie oceny ex-ante, który został dołączony do Programu Operacyjnego w formie aneksu.

Oddziaływanie Programu na środowisko zostało również ocenione jako część oceny ex-ante. Terytorialny zasięg działania programu obejmuje większość naturalnie cennych obszarów Polski i Litwy i obszarów NATURA 2000, skutkiem tego każdy z projektów finansowanych przez Program powinien brać pod uwagę walory naturalne obszarów NATURA 2000, aby nie oddziaływać na nie w sposób negatywny. Oceniono, iż w wielu przypadkach Program ma pozytywny lub też neutralny wpływ na środowisko poprzez wprowadzanie nowych technologii, ocenę wspólnego rozwoju strategii i dokumentów, udoskonalanie współpracy, właściwą selekcję i zarządzanie projektami oraz promowanie gospodarki zorientowanej na sektor usług. Pewne negatywne wpływy najprawdopodobniej ujawnią się w tych sektorach działań, które mają wymiar przestrzenny i pochłaniają wykorzystaną już przestrzeń (np. turystyka, transport i inne rodzaje infrastruktury). Przykładowo, działania wspierające transgraniczny rozwój biznesu i turystyki zwiększą zapotrzebowanie na rozszerzanie lokalnej i regionalnej sieci dróg i obwodnic. W długiej perspektywie czasowej zwiększy się indywidualny ruch tranzytowy powodując negatywny wpływ na jakość powietrza, hałas i zmianę klimatu.

Konsultacje odnośnie SEA zostały zorganizowane zgodnie z litewskimi i polskimi wymaganiami narodowymi. W przypadku Polski raport SEA został opublikowany na stronach internetowych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego i odpowiednich Urzędów Marszałkowskich z obszaru wsparcia Programu (Podlaskie i Warmińsko-Mazurskie). Był on tam dostępny przez 21 dni.

Dokument ten był również przedmiotem konsultacji z polskim Ministerstwem Środowiska i Głównym Inspektoratem Sanitarnym. Z polskiego Ministerstwa Środowiska nie otrzymano żadnych znaczących komentarzy, z wyjątkiem tego, aby zamieścić bardziej wyczerpującą listę obszarów NATURA 2000 i więcej informacji na temat stanu środowiska na polskim obszarze wsparcia. Raport SEA został uaktualniony we współpracy z polskim Ministerstwem Środowiska. Można również wspomnieć, że poprawki zaproponowane w obszarze działań Programu i zaproponowane przez grupę SEA nowe działania zostały włączone do Programu i usunięte z raportu SEA (23 lipca).

W przypadku Litwy informacja dotycząca procedury scoping'owej w ramach SEA została opublikowana w ogólnokrajowym dzienniku „Respublika” i przez 10 dni znajdowała się na stronie internetowej www.interreg.lt. Raport z fazy scoping'owej SEA został również wysłany do Ministerstwa Zdrowia Republiki Litewskiej, Ministerstwa Kultury Republiki Litewskiej, Ministerstwa Środowiska Republiki Litewskiej, Służby Państwowe Obszarów Chronionych podlegającego Ministerstwu Środowiska i do wszystkich władz zarządzających Obwodami. Nie otrzymano żadnych znaczących komentarzy ani uwag.

Informacja o publicznych konsultacjach dotyczących SEA i Programu została opublikowana w ogólnokrajowym dzienniku „Republika” i na stronie internetowej www.interreg.lt. Projekty dokumentów programowych i raportu SEA były dostępne na stronie www.interreg.lt przez 20 dni roboczych. 26 marca zostało zorganizowane ogólnodostępne spotkanie informacyjne.

Potem projekt raportu SEA trafił do Ministerstwa Zdrowia Republiki Litewskiej, Ministerstwa Kultury Republiki Litewskiej, Ministerstwa Środowiska Republiki Litewskiej, Służby Państwowe Obszarów Chronionych podlegającego Ministerstwu Środowiska i do wszystkich władz zarządzających Obwodami. Nie otrzymano żadnych znaczących komentarzy z wyjątkiem uwagi Ministerstwa Zdrowia, że badania są oparte tylko na niektórych czynnikach wpływających na zdrowie społeczne i dlatego zasugerowano żeby włączyć do raportu SEA Narodową Strategię Ochrony Zdrowia 2006-2013 jako dokument, który reguluje wdrażanie ochrony zdrowia społeczeństwa. Również władze zarządzające Obwodem Wileńskim zauważyły, że Obwód Wileński jest obszarem przylegającym Programu, ale nie został zawarty w raporcie SEA. Raport SEA został uaktualniony zgodnie z tymi uwagami.

Kryteria środowiskowe uwzględnione w raporcie SEA będą brane pod uwagę na etapie wyboru projektów, a niektóre z nich zostaną dodane do kryteriów wyboru projektów. Realizatorzy projektów będą proszeni o zamieszczenie informacji dotyczących wpływu na środowisko we wstępnych/merytorycznych raportach zgodnie ze wskaźnikami zamieszczonymi w raporcie SEA. W przypadku znaczącego negatywnego wpływu odbędą się konsultacje z odpowiednimi instytucjami zmagającymi się ochroną środowiska w celu podjęcia szybkich działań.

Dodatkowe informacje na temat tych i innych orzeczeń i rekomendacji związanych z oceną ex-ante i jej odzwierciedleniem w Programie są zawarte w oddzielnym Raporcie Prognoza Oddziaływania na Środowisko, załączonym jako oddzielny aneks.

4 Osie Priorytetowe programu

4.1 Oś priorytetowa 1: Zwiększenie konkurencyjności i produktywności na obszarze wsparcia

4.1.1 Opis

Sytuacja geopolityczna polsko - litewskiego obszaru wsparcia położonego pomiędzy rynkami UE na zachodzie, a olbrzymimi rynkami państw WNP na wschodzie daje dobre możliwości rozwoju ruchu tranzytowego związanego z gospodarkami i firmami posiadającymi duży potencjał eksportowy. Jednakże analiza społeczno-ekonomiczna pokazuje, że konkurencyjność i wzrost obszarów przygranicznych utrudnia nierozwinięta infrastruktura, struktura przemysłowa zorientowana na niedostatecznie wykwalifikowaną siłę roboczą, stare technologie, duże różnice dotyczące przedsiębiorczości pomiędzy obwodami, regionami i niedostateczna ilość wysokiej jakości usług biznesowych oraz nie w pełni wykorzystywany potencjał turystyczny.

W ramach osi priorytetowej realizowane będą małe projekty infrastrukturalne o charakterze transgranicznym, ważne dla całego obszaru wsparcia oraz prace przygotowawcze dla takich projektów (plany rozwojowe, wspólne strategie, studia wykonalności, dokumenty planistyczne), jak również miękkie działania polegające głównie na „promowaniu biznesu i przedsiębiorczości” i „zrównoważonego rozwoju turystyki transgranicznej”. W zgodzie z propozycjami wpływającymi ze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko Programu,

oś priorytetowa będzie ukierunkowana na poprawę istniejącej bazy infrastrukturalnej, a nie tworzenie nowej na nowych obszarach oraz na wprowadzanie rozwiązań przyjaznych środowisku. Sprawy ochrony środowiska będą brane pod uwagę przy wyborze działań objętych finansowaniem.

Oś priorytetowa jest zorientowana na:

Modernizacja małej infrastruktury ekonomicznej

Odpowiednie dofinansowanie infrastruktury ekonomicznej jest uznawane, zarówno w dokumentach UE, jak i w strategicznych dokumentach narodowych omówionych w poprzednim rozdziale, za podstawowy wymóg zrównoważonego długoterminowego wzrostu ekonomicznego. Wewnętrzna struktura połączeń infrastrukturalnych między dwiema częściami regionu jest jedną z głównych przeszkód we wzmocnieniu współpracy szczególnie w sferze ekonomicznej i społecznej. Do 2006 istniały tylko dwa przejścia drogowe między Polską i Litwą. Nowe, trzecie przejście drogowe, które jest sezonowe, zostało otwarte w 2006 roku. Wzmocnienie połączeń infrastrukturalnych jest istotne szczególnie w obliczu regulacji Schengen. W celu polepszenia dostępności obu części regionu konieczne jest rozwijanie lokalnych dróg prowadzących do granicy. Działania te pozwolą na rozwój współpracy i są istotne dla rozwoju wspólnego rynku.

Dlatego oś priorytetowa będzie ukierunkowana na rozwój i modernizację sieci infrastrukturalnej w obszarze transgranicznym (drogi lokalne, lokalne i regionalne centra logistyczne, sieci energetyczne, sieci komunikacyjne, itd.), w celu promocji działań transgranicznych, zwiększenia dostępności regionu i zwiększenia zainteresowania inwestorów (np. z regionu Morza Bałtyckiego). W tym celu przewiduje się wykorzystywanie technologii komunikacyjnych i informatycznych (ICT). Innym ważnym obszarem jest zwiększenie drożności między obiema częściami regionu. Obecnie nie ma wystarczającej liczby przejść granicznych, co utrudnia rozwój współpracy i codziennych kontaktów.

Wspierane będą inicjatywy zwiększające zakres i jakość połączeń transportowych w obszarze granicznym oraz promujące rozwój środków transportowych przyjaznych środowisku.

Niektóre działania realizowane w ramach obszaru mogą wywierać niekorzystny wpływ na środowisko, jednak wpływ ten będzie ograniczany do minimum.

W celu wspierania integracji systemów i rynków energetycznych w Unii Europejskiej i w celu dywersyfikacji źródeł i zapasów energii Polska i Litwa planują realizację projektu „Mostu Energetycznego” TEN-E. Finansowanie tego strategicznego projektu leży poza gestią Programu, ale prace przygotowawcze mogą należeć do tego priorytetu.

Modernizacja transgranicznej infrastruktury ekonomicznej jest niemożliwa bez wspólnego planowania. Wspierane będą inwestycje zmierzające do przygotowania i implementacji wspólnych planów rozwojowych i przestrzennych oraz strategicznych sektorowych planów działań (komunikacja, energetyka, itd.).

Wszystkie inicjatywy i działania zmierzające do zwiększenia dostępności między obszarami regionu będą realizowane na bazie rozwiązań i technologii przyjaznych środowisku.

Zapewniona będzie synergia polskich i litewskich Programów Operacyjnych w ramach celu *Konwergencja*. W ramach Programów nie będą prowadzone inwestycje w infrastrukturę przejść granicznych, ale możliwy będzie rozwój sieci drogowych i komunikacyjnych prowadzących do granicy. Zapewniony będzie przez władze Programów, w zgodzie z postanowieniami części 3.4, odpowiedni mechanizm unikania podwójnego finansowania.

Dlatego ta oś priorytetowa jest zorientowany na:

- **Poprawę infrastruktury ekonomicznej**

Odpowiednie dofinansowanie infrastruktury ekonomicznej jest uznawane, zarówno w dokumentach UE, jak i w strategicznych dokumentach narodowych omówionych w poprzednim rozdziale, za podstawowy wymóg zrównoważonego długoterminowego wzrostu ekonomicznego. W celu skoncentrowania pomocy zgodnie z Programem, ta oś priorytetowa będzie w pierwszym rządzie ukierunkowana na połączenia infrastrukturalne/obiekty ulokowane w pobliżu granicy.

Należy położyć nacisk na rozwój transportu lokalnego oraz lokalnych i regionalnych centrów logistyki, co z kolei prowadzi do promocji ruchu tranzytowego, wzrostu dostępności regionu oraz potencjalnego wzrostu zainteresowania inwestorów (np. z regionu Morza Bałtyckiego). Kolejny istotny obszar stanowi poprawa przepustowości przejść granicznych, ponieważ obecnie ich niewystarczająca ilość jest przyczyną znacznych utrudnień w codziennych kontaktach i współpracy. Jedną z głównych barier umacniania współpracy, w szczególności w sferze socjalnej jest dostępność regionu oraz wewnętrzne powiązania infrastrukturalne pomiędzy dwoma częściami danego obszaru. Do roku 2006 istniały tylko 2 graniczne przejścia drogowe między Polską a Litwą. Z uwagi na fakt, iż wchodzące w ciągu paru najbliższych lat regulacje Traktatu z Schengen dotyczą granicy między tymi krajami oraz iż granica formalna zostanie zniesiona, poprzednie wewnętrzne połączenie infrastrukturalne powinno być odnowione. Rozwiązanie tej kwestii powinno prowadzić do wzrostu możliwości współpracy i szans na wykorzystanie jednolitego rynku; w konsekwencji wsparcie powinno objąć: inwestycje w rozwój i odbudowę połączeń infrastrukturalnych pomiędzy obszarami granicznymi (drogi itd.), jak również wypracowywanie i wdrażanie wspólnych planów i strategii przestrzennego i regionalnego rozwoju, sektorowe plany działalności. Ponadto, podstawę tego priorytetu stanowią możliwości, które stwarzają technologia informacyjna i telekomunikacyjna (ICT), promocja technologii przyjaznych środowisku.

Synergia z polskimi i litewskimi Programami Operacyjnymi realizowanymi w ramach celu *Konwergencja* zostanie zapewniona; w ramach Programu nie będą jednak finansowane - podobnie jak w ostatnim z programów - rozwój infrastruktury przejść granicznych, można jednakże wspierać rozwój dróg i połączeń komunikacyjnych prowadzących do przejść granicznych.

➤ **Promowanie otoczenia biznesowego**

Potencjał rynku regionalnego jest ograniczony, stąd też jedną z szans wzmocnienia konkurencyjności i zwiększania produktywności jest zaawansowana współpraca gospodarcza pomiędzy zagranicznymi firmami tak, aby wykorzystać potencjał jednolitego rynku, jak również bliskość potencjalnie bardzo korzystnych rynków wschodnich. W regionach zlokalizowanych blisko granicy współpraca gospodarcza pomiędzy firmami jest dosyć powszechna (np. szacuje się, iż 50% firm z regionu suwalskiego podpisało umowy z litewskimi partnerami), jednakże zmniejsza się w miarę wzrostu odległości od granicy. Szansą dla regionu i lokalnego rynku są znaczne możliwości wykorzystania litewskiego doświadczenia i kontaktów w Rosji, jak również w innych postsowieckich państwach. W końcu, ważną dziedziną współpracy jest wspólne wdrażanie nowych technologii. Potencjał lokalnego rynku jest ograniczony i dlatego też zewnętrzne pomysły, wkłady, rozwiązania, technologie muszą być importowane. Występują także znaczące szanse promowania innowacji, takie jak analizy wskazujące podobne przemysłowe struktury regionów przygranicznych, skutkiem tego są wzrastające możliwości intensywnej transgranicznej współpracy i skupianie procesu w rejonach, gdzie jest zlokalizowany przemysł spożywczy, przetwórstwo drzewne, przemysł meblowy, wytwarzanie sprzętu medycznego, jak również produkcja maszyn rolniczych.

Na ogół relacje współpracy ekonomicznej są postrzegane jako udoskonalanie konkurencyjności przedsiębiorców lub zleceniobiorców z regionu. Jednakże, musi być podkreślony fakt, iż podstawa ekonomiczna tych firm jest raczej słaba lub ograniczona. Większość z nich nie jest w stanie tworzyć innowacji lub być innowacyjna. Dlatego też, starania powinny być położone na możliwość pomocy firmom, aby były w stanie poszukiwać

(razem z obu stron granic) i wdrażać innowacje z zewnątrz regionu. Taki proces powinien być wzmocniony i wsparty przez Program.

Promowanie wyżej wymienionej osi priorytetowej skoncentruje się na poparciu współpracy, tworzeniu nowych kontaktów i wymianie doświadczeń, wdrażaniu wspólnych inicjatyw skierowanych na promowanie biznesu, ekonomiczną dywersyfikację, współpracę naukową i technologiczną, udoskonalanie atmosfery biznesowej oraz warunków sektora MŚP.

Ta oś priorytetowa osiągnie silną synergii z polskimi i litewskimi Programami Operacyjnymi w ramach celu *Konwergencja*, który to znacząco zainwestuje w otoczenie biznesowe i promowanie innowacji, a także w sposób istotny uzupełni te inwestycje promując transgraniczne zastosowanie i sieci kontaktów biznesowych.

Wspierane działania (**lista niepełna**):

- Współpraca i tworzenie sieci pomiędzy instytucjami otoczenia biznesu i przedsiębiorstwami;
- Wspólny rozwój i wdrażanie specjalistycznych programów odpowiadających potrzebom biznesu, wymiana wiedzy i doświadczeń, poprawa R&D i połączeń biznesowych;
- Wspólne inicjatywy wspierające MŚP;
- Wdrażanie transgranicznych projektów i przedsięwzięć w dziedzinie innowacji i wprowadzania nowych technologii;
- Rozwój bilateralnych katalogów, baz danych i strategii dotyczących biznesu.

➤ **Rozwój zrównoważonej turystyki transgranicznej oraz zachowanie kulturowego i historycznego dziedzictwa**

Biorąc pod uwagę mnóstwo wysokiej jakości zasobów naturalnych, jak również bogate kulturowe i historyczne dziedzictwo na obszarze wsparcia, właściwe i zrównoważone ich wykorzystanie do celów turystycznych powinno być aktywnie promowane. Środowisko stwarza sprzyjające warunki do rekreacji pewnych wyspecjalizowanych form turystyki, takich jak obserwacja ptaków, kajakarstwo, wypoczynek w środkach SPA itp., jak także do tworzenia dogodnych miejsc na miejscowości wypoczynkowe. Nacisk powinien być położony na rozwój i udoskonalanie jakości wspólnych produktów i usług turystycznych oraz ich dywersyfikację, wspólny marketing turystyczny, promowanie wspólnego wizerunku regionalnego, udoskonalenie/tworzenie turystyki na małą skalę powiązaną z infrastrukturą transgraniczną oraz renowacją obiektów dziedzictwa kulturowego i historycznego o znaczeniu przygranicznym. Z drugiej strony, promowaniu działalności turystycznej powinno towarzyszyć popularyzacja ekologicznej turystyki, racjonalne wykorzystanie naturalnych źródeł energii, decentralizowanie tejże działalności, jak również podnoszenie świadomości między turystami. Powinno to znaleźć odzwierciedlenie w rozwoju zrównoważonego sektora turystycznego, a w konsekwencji nowych możliwości pracy.

Dla zapewnienia synergii z polskimi i litewskimi Programami Operacyjnymi w ramach celu *Konwergencja*, wsparcie powinno skoncentrować się na wspólnych turystycznych lub kulturowych ścieżkach oraz wspólnych produktach turystycznych. Inwestycje w ramach celu *Konwergencja* są znacząco zorientowane infrastrukturalnie, dlatego zostaną one tutaj uzupełnione poprzez bardziej miękkie działania, mianowicie ustanawianie transgranicznych powiązań oraz sieci kontaktów biznesowych (włączając informację) pomiędzy istniejącymi infrastrukturami i systemami w regionach sąsiedzkich.

Wspierane działania (**lista niepełna**):

- Rozwój zrównoważonej transgranicznej turystycznej infrastruktury i sieci na małą skalę;
- Rozwój wspólnych produktów turystycznych;
- Wspólne akcje promujące i dywersyfikujące produkty turystyczne, w szczególności produkty eko-turystyczne;

- Korzystanie ze Środowiskowego Systemu Zarządzania i Planu Audytowego w infrastrukturze turystycznej (ISO 14.000, EMAS, eko – etykiety, zakupy ekologiczne itp.);
- Renowacja infrastruktury kulturalnej/histerycznej i obiektów zabytkowych o znaczeniu transgranicznym;
- Opracowywanie wspólnych studiów historycznych i kulturowych oraz badań, ustanowienie wspólnej bazy obiektów kulturalnych i historycznych;
- Wymiana doświadczeń na temat renowacji historycznych zabytków/obiektów architektury

4.2 Oś priorytetowa 2: Spójność transgraniczna i ogólna poprawa jakości obszaru wsparcia

4.2.1 Opis

Silna współpraca pomiędzy miejscową ludnością na obszarze wsparcia, rozwiązywanie problemów społecznych, tworzenie atrakcyjnego środowiska życia, umacnianie rynków lokalnych i promowanie inicjatyw rozwojowych na poziomie lokalnym i regionalnym - wszystkie te działania są nieodzowne do zapewnienia zrównoważonego rozwoju, zmniejszenia drugorzędnych ograniczeń i zacofania gospodarczego. Oba państwa są połączone silnymi więzami kulturowymi i wspólnymi doświadczeniami historycznymi. Jak przedstawiono w analizie SWOT, obszar wsparcia charakteryzuje się wykształconą ludnością, bogatym dziedzictwem kulturowym i historycznym, różnorodnością etniczną i kulturową, wieloma instytucjami oświatowymi różnych szczebli i stosunkowo tanią siłą roboczą. Jednak standardy życia są stosunkowo niskie; występują problemy społeczne, istnieją nierozwinięte podstawy materialne w instytucjach oświatowych i opieki zdrowotnej, brak atrakcyjnych zajęć i zawodów dla młodych ludzi, wysoka stopa bezrobocia po polskiej stronie granicy, itd. Pomimo, że jakość środowiska obszaru wsparcia uległa w poprzednich latach poprawie, zaś wskaźniki i ilość emisji zanieczyszczeń stale malały, wciąż pozostaje wiele do zrobienia w obszarze ochrony środowiska.

Dlatego ta oś priorytetowa jest skierowana na:

➤ Rozwój nowych i wzmacnianie istniejących sieci współpracy w obszarze społecznym i kulturalnym

Trwała transgraniczna współpraca w obszarze kultury, obejmująca partnerów społecznych oraz obywateli, tworzy prawdziwy fundament dla rozwoju obszaru wsparcia. Wymiana pomiędzy społecznościami lokalnymi, bliższa współpraca na płaszczyźnie codzienności pomiędzy zwykłymi obywatelami, szczególnie młodymi ludźmi (włączając w to wymianę w obszarze kultury i edukacji), wzmocni spójność społeczną, poczucie powszechnego zaufania, wiedzę i wzajemne zrozumienie, a więc stworzy podstawę do przyszłej współpracy. Ponadto, powiązania społeczne i wymiana kulturalna są niezbędne dla promowania kulturowej różnorodności regionu.

Biorąc pod uwagę bliskie historyczne i kulturowe powiązania obu państw, jest ważne, aby pomóc dużej populacji mniejszości zamieszkujących obszar przygraniczny zachować ich kulturalną tożsamość, utrzymać tradycje i bliskie kontakty z ich historyczną ojczyzną. Jednakże ta oś priorytetowa powinna być również skierowana na lepszą integrację mniejszości zamieszkujących obszar przygraniczny.

Z drugiej strony, sukces bilateralnej współpracy w dużej mierze zależy od relacji i kompetencji lokalnych i regionalnych władz i organizacji pozarządowych. W celu osiągnięcia zrównoważonych korzyści ze współpracy transgranicznej, nie powinny być ograniczane bilateralne wizyty i wymiana doświadczeń, ale z uwzględnieniem wspólnego lub

skoordynowanego przygotowywania, wdrażania i skoordynowania polityki podczas przygotowywania wspólnych strategii i planów rozwoju. Równie ważne jest skoordynowanie działań stanowiących reakcję na klęski cywilizacyjne i ekologiczne, walki przeciwko zorganizowanej przestępczości i korupcji. Ta oś priorytetowa powinna przyczynić się do budowy zaufania do lokalnych/regionalnych władz i organizacji pozarządowych po obydwu stronach granicy, a także zwiększania efektywności wspólnych działań.

W tym miejscu priorytet będzie bazował na inwestycjach twardych przewidzianych zgodnie z polskimi i litewskimi Programami Operacyjnymi oraz zgodnie z celem Konwergencja; jednakże te Programy nie przewidują jakiegokolwiek wsparcia w zakresie transgranicznej społeczno-kulturalnej współpracy.

Wspierane działania (**lista niepełna**):

- Wspólne sieci i wspólne transgraniczne wydarzenia kulturalne o długotrwałym charakterze;
- Współpraca młodzieży (konkursy, wymiany, obozy wakacyjne);
- Wspólne działania skierowane na lepszą integrację mniejszości;
- Wspólne działania skierowane na poprawę koordynacji strategii;
- Wspólne planowanie i zarządzanie działaniami i środkami w sytuacjach kryzysowych (cywilne, technologiczne, naturalne katastrofy i wypadki, zanieczyszczenie itd.);
- Budowanie kompetencji i współpracy pomiędzy władzami lokalnymi i regionalnymi różnego szczebla i organizacjami pozarządowymi, promocja, wspólne wydarzenia.

➤ **Poprawa środowiska życia**

Inwestycje w tym obszarze będą miały dwa istotne wymiary. Pierwszy obejmie zatrudnienie, edukację i ochronę społeczną. Ta oś priorytetowa powinna obejmować środki skierowane w kierunku poprawy warunków zatrudnienia i jego atrakcyjności oraz zapobiegania „drenażowi mózgow” i siły roboczej z regionu, a także promocji równych możliwości. Powinno się wspierać zwiększenie elastyczności zatrudnionych w celu spełniania oczekiwań rynku, poszerzanie kwalifikacji, umiejętności i umacniania wiary w siebie. Równie ważna jest redukcja bezrobocia na obszarze polskich regionów przygranicznych i zwiększenie możliwości zatrudnienia na obszarze wsparcia.

System edukacji regionów granicznych powinien być lepiej dopasowany do szybkiego reagowania na potrzeby i zmiany wymagań rynku pracy. Dlatego Program powinien wspierać nowe formy edukacji, kształcenie ustawiczne, przystosowanie systemów edukacji i wspólne inicjatywy edukacyjne.

Dobrobyt mieszkańców regionów w dużej mierze zależy od dobrze funkcjonującego systemu opieki zdrowotnej i społecznej. Program powinien przyczynić się do rozwoju tych systemów w transgranicznej perspektywie (np. skoordynowane operacje służb medycznych/ratowniczych, budowa kompetencji i skoordynowanie działania służb, zabezpieczenie opieki społecznej).

Ta oś priorytetowa może objąć ograniczone inwestycje w infrastrukturę edukacyjną/społeczną oraz transgraniczną infrastrukturę wspólnotową, dając w ten sposób mieszkańcom regionów przygranicznych szansę wzięcia czynnego udziału w rozwoju ich społeczności. Tego rodzaju inwestycje będą miały bezpośredni pozytywny wpływ na jakość życia ludności w obszarach objętych pomocą, jak również przyczynią się do osiągnięcia spójności społecznej. W celu zapewnienia synergii, poprzez inwestycje przewidziane zgodnie z polskimi i litewskimi Programami Operacyjnymi oraz zgodnie z celem *Konwergencja*, ta oś priorytetowa skoncentruje się na infrastrukturze o małej skali mającej wyraźne oddziaływanie transgraniczne. Ponadto, infrastruktura ta będzie zazwyczaj uzupełnieniem potrzeb wspomnianej wcześniej społecznej i kulturalnej współpracy.

Innym istotnym wymiarem jest ochrona środowiska. Biorąc pod uwagę mnogość wysokiej jakości zasobów naturalnych i bogatą bioróżnorodność, nacisk powinien być położony w szczególności na ochronę i wspólne zarządzanie zasobami naturalnymi i terenami chronionymi, redukcję zanieczyszczeń powietrza, wody i gleby, zmniejszenie efektu cieplarnianego poprzez redukcję źródeł zanieczyszczeń, zmniejszenie produkcji nieczyszczonych lub niewystarczająco oczyszczonych ścieków, poprawę jakości zarządzania odpadami. Szczególna uwaga powinna być poświęcona promocji przyjaznych dla środowiska i odnawialnych źródeł energii oraz zrównoważonej konsumpcji. Z tego punktu widzenia powinny być podjęte starania w celu zwiększenia liczby ogólnodostępnych informacji i publicznej świadomości. Wsparcie będą mogły uzyskać inwestycje na małą skalę w dziedzinie infrastruktury środowiskowej, które nie będą objęte innymi programami, i które będą miały wyraźny wpływ transgraniczny.

Generalnie, zagadnienia związane z ochroną środowiska są kierowane do polskich i litewskich Programów Operacyjnych w ramach celu *Konwergencja*. Dla zapewnienia synergii z tymi państwami, a także z innymi regionami wsparcia tego Programu, pomoc na obszarach ochrony środowiska powinna skupić się na przeciwdziałaniu możliwym negatywnym skutkom takich przygranicznych obiektów i działań, jak: korytarze transportowe lub ścieżki i szlaki turystyczne oraz drogi lokalne, małej skali infrastruktura, a także działania miękkie.

Wspierane działania (lista niepełna):

- Wspólne działania mające na celu poprawę możliwości zatrudnienia także w wymiarze transgranicznym;
- Wspólne działania skierowane na integrację marginalizowanych grup społecznych na rynku pracy;
- Wspólne inicjatywy edukacyjne, rozszerzenie oferty nowych form i programów edukacji;
- Wspólne działania w celu poprawy funkcjonowania służby zdrowia i opieki społecznej, współpraca tych służb i ekspertów;
- tworzenie/ poprawa transgranicznej infrastruktury zdrowotnej, społecznej i oświatowej oraz tworzenie wspólnych służb publicznych, baz danych, rejestrów, strategii, itd.;
- Wspólne monitorowanie i zarządzanie zasobami naturalnymi i obszarami chronionymi, korytarzami ekologicznymi;
- Wspólne działania mające na celu zmniejszenie zanieczyszczeń pochodzących z działalności gospodarczej (farm, infrastruktury turystycznej);
- Wspólne działania na rzecz promocji i wykorzystania biomasy, energii geotermalnej, wodnej, wiatrowej i słonecznej;
- Wspólne działania w celu poprawy zarządzania sytuacjami kryzysowymi;
- Rozwój/poprawa transgranicznej infrastruktury środowiskowej zorientowanej na małą skalę.

4.3 Oś priorytetowa 3: Pomoc techniczna

4.3.1 Opis

Pomoc techniczna (TA) Programu Współpracy Transgranicznej powinna być wykorzystywana do finansowania kosztów związanych z przygotowaniem, administracją i zarządzaniem, informacją, promocją i szkoleniem, rozwojem i działaniem z informatyzowanego systemu wymiany danych, zakupami potrzebnego sprzętu, monitoringiem, oceną i kontrolą Programu. Stąd też ta oś priorytetowa zapewni bezproblemową realizację i zarządzanie programem, terminowe i wydajne zobowiązanie i wypłatę funduszy, jak również dostarczenie rozległej informacji o programie i rezultatach rozpowszechniania informacji. Wspólny Sekretariat Techniczny będzie finansowany z budżetu PT.

Zgodnie z Artykułem 46 Rozporządzenia Ogólnego 6% całkowitej kwoty przeznaczonej na cel *Europejska Współpraca Terytorialna* zostanie przeznaczony na PT.

Wspierane działania:

- Wsparcie przy tworzeniu, przygotowywaniu i ocenie operacji (spotkania i działania instytucji odpowiedzialnych za administrowanie i zarządzanie programem, WKMS, grup roboczych i zadaniowych, zewnętrzne ekspertyzy i badania, seminaria/szkolenia dla potencjalnych aplikantów, wyposażenie, dokumentacja itd.);
- Administrowanie i zarządzanie programem (spotkania i działania instytucji odpowiedzialnych za administrowanie i zarządzanie programem, zewnętrzne ekspertyzy i badania, seminaria/szkolenia dla potencjalnych aplikantów, wyposażenie, dokumentacja itd.);
- Ocena i kontrola (oceny, zewnętrzne ekspertyzy i badania, audyty, kontrole niezapowiedziane, seminaria i szkolenia, dokumentacja, itd);
- Informacja, promocja i działania mające na celu podniesienie świadomości (publikacje, imprezy, nawiązywanie kontaktów, strony internetowe, media, tożsamość wizualna, wyposażenie, dokumentacja, wymiana doświadczeń, itd.);
- Wypracowywanie istotnych badań i baz danych;
- Instalowanie, obsługiwanie i łączenie ze sobą z informatyzowanych systemów wymiary danych.

4.4 Wskaźniki programu

Niniejszy rozdział opisuje wskaźniki do pomiaru osiągnięcia określonych celów dla każdej osi priorytetowej. Głównie zastosowano wskaźniki produktu i rezultatu.

Analiza sytuacji, jak i wskaźniki produktu i rezultatu w ramach Programów Współpracy Transgranicznej są trudne do określenia z powodu niedostępności istotnych danych statystycznych oraz ze względu na typ interwencji, które mają przede wszystkim charakter wspierający. Innym powodem jest trudność w przypisywaniu wpływu społeczno – ekonomicznego w odniesieniu do Programu Operacyjnego, w przeciwieństwie do innych czynników takich jak rozwój społeczno-ekonomiczny i inne typy interwencji w ramach Funduszy Strukturalnych takich jak działania w ramach Celu *Konwergencja*. Ze względu na brak możliwości wcześniejszego określenia średniej wartości finansowej pojedynczej operacji (od małych operacji poniżej 0,1 mln euro w ramach Funduszu Małych Projektów do dużych na parę milionów euro w ramach otwartych konkursów i projektów strategicznych) jest bardzo trudno określić na poziomie osi priorytetowej liczbę projektów, które mogą uzyskać dofinansowanie. Analogicznie jest z liczbą uczestników działań transgranicznych w ramach działań „ludzie dla ludzi”, która jest również trudna do sprecyzowania bez posiadania wiedzy o większej ilości szczegółów na temat charakteru działań, które mogą uzyskać dofinansowanie.

Dlatego też, z taką samą uwagą należałoby spojrzeć na jakościową ocenę rezultatów. Informacja na temat osiągnięcia wskaźników Programu i ich docelowych wartości powinna być zawarta w rocznych i końcowych raportach (sprawozdaniach).

4.4.1 Główne wskaźniki: stopień współpracy

Wskaźnik	Źródło informacji
Liczba projektów spełniających dwa główne kryteria CBC *	Raporty programowe

Liczba projektów spełniających trzy główne kryteria CBC*	Raporty programowe
Liczba projektów spełniających cztery główne kryteria CBC*	Raporty programowe

4.4.2 Główne wskaźniki produktu na poziomie Pogramu

Produkt	Źródło informacji
Liczba wdrożonych projektów	Raporty programowe i projektowe
Liczba instytucji zaangażowanych jako partnerzy w każdym państwie partnerskim	Raporty programowe i projektowe
Liczba ustanowionych transgranicznych struktur	Raporty programowe i projektowe
Liczba zorganizowanych wydarzeń	Raporty programowe i projektowe
Liczba uczestników tych wydarzeń	Raporty programowe i projektowe
Liczba wykonanych studiów/analiz/dokumentów przygotowawczych	Raporty programowe i projektowe
Liczba wybudowanych/zrekonstruowanych obiektów infrastrukturalnych	Raporty programowe i projektowe

4.4.3 Wskaźniki dla poszczególnych osi priorytetowych

Oś priorytetowa 1: Wzrost konkurencyjności i produktywności obszaru wsparcia

Rezultat	Wskaźnik	Źródło informacji
Modernizacja małej infrastruktury ekonomicznej	Liczba rozwiniętych/przebudowanych obiektów infrastrukturalnych	Raporty programowe i projektowe
	Liczba miast/społeczności połączonych nowymi środkami transportu, transportem publicznym, sieciami energetycznymi, IT i komunikacyjnymi	Raporty programowe i projektowe
	Liczba projektów zmierzających do ograniczenia emisji gazów i walki z efektem cieplarnianym	Raporty programowe i projektowe
	Liczba projektów służących zwiększeniu wydajności energetycznej	Raporty programowe i projektowe
	Liczba tworzonych/implementowanych przestrzennych/regionalnych planów/strategii/ koncepcji dla obszaru wsparcia	Raporty programowe i projektowe
	Liczba kilometrów nowo zbudowanych dróg	Raporty programowe i projektowe
	Liczba hektarów ziemi wykorzystujących zmiany	Raporty programowe i projektowe
	Liczba hektarów ziemi ze zdegradowanymi glebami	Raporty programowe i projektowe
	Liczba hektarów lasów wyciętych w wyniku realizacji Programu	Raporty programowe i projektowe
	Liczba zniszczonych, zdegradowanych pomników kultury w wyniku realizacji	Raporty programowe i projektowe

	Programu	
Poprawa środowiska biznesowego	Liczba projektów skierowanych na działalność biznesową i badania, rozwój i innowacje	Raporty programowe i projektowe
	Liczba firm korzystających ze wspieranych działań biznesowych	Raporty, studia, statystyki programowe i projektowe
	Liczba przyjętych strategii, katalogów i baz danych	Raporty programowe i projektowe
	Liczba utworzonych sieci badawczych, rozwojowych i innowacyjnych na obszarze wsparcia	Raporty, badania programowe i projektowe
	Liczba firm zaangażowanych w działania transgraniczne w wyniku realizowanych projektów (współpraca, handel, rozwój nowych produktów, joint venture)	Raporty, badania, studia programowe i projektowe
Promocja transgranicznej turystyki i działania zmierzające do zachowania dziedzictwa kulturowego i historycznego	Liczba rozwijanych/odnowionych obiektów kulturowych/historycznych/infrastruktury turystycznej	Raporty programowe i projektowe
	Liczba rozwijanych wspólnych produktów turystycznych	Raporty, badania programowe i projektowe
	Liczba operacji wspierających wspólne studia, strategie i badania kulturowe/historyczne i turystyczne, utworzenie wspólnych baz danych	Raporty programowe i projektowe
	Wzrost procentowy udziału działań/usług ekoturystycznych w wyniku realizacji <i>Programu</i>	Raporty, badania, studia programowe i projektowe
	Wzrost procentowy udziału turystów pozostających po obu stronach granicy	Studia, badania, statystyka

Oś priorytetowa 2: Spójność transgraniczna oraz ogólna poprawa jakości obszaru wsparcia

Rezultat	Wskaźnik	Źródło informacji
Wzmocnienie współpracy i więzi społeczno-kulturalnych	Liczba projektów w obszarze społeczno-kulturowym	Raporty programowe i projektowe
	Wzrost udziału procentowego społeczności lokalnych zaangażowanych we wspólne działania	Badania, raporty programowe i projektowe
	Liczba osób/młodzieży biorących udział we wspólnych inicjatywach po obu stronach granicy	Raporty programowe i projektowe
	Liczba przedstawicieli mniejszości zaangażowanych w projekty	Raporty programowe i projektowe
	Liczba władz lokalnych i regionalnych	Raporty programowe i projektowe

	zaangażowanych we wspólne działania w sytuacjach kryzysowych	
	Liczba osób zaangażowanych w działania nastawione na wzrost fachowości	Raporty programowe i projektowe
Poprawa środowiska życia	Liczba organizacji zaangażowanych w projekty koncentrujące się na poprawie sytuacji na rynku pracy na obszarze wsparcia	Raporty programowe i projektowe
	Procent osób zaangażowanych w realizację projektów skoncentrowanych na redukcji bezrobocia 6 miesięcy po zakończeniu działań	Badania, statystyki zatrudnienia, raporty projektowe.
	Liczba instytucji biorących udział w inicjatywach edukacyjnych	Raporty programowe i projektowe
	Procent udziału osób zaangażowanych w programy/działania z obszaru edukacji	Raporty programowe i projektowe, badania, statystyki
	Procent osób objętych lepszymi usługami zdrowotnymi i społecznymi	Raporty projektowe, informacja władz lokalnych i regionalnych
	Liczba projektów rozwijających infrastrukturę środowiskową	Raporty programowe i projektowe
	Liczba wyeliminowanych źródeł zanieczyszczeń w wyniku realizacji projektów	Dane środowiskowe, raporty projektowe i programowe
	Spadek ilości różnych czynników zanieczyszczających w wyniku realizacji projektów	Dane środowiskowe, badania, raporty projektowe i programowe
	Procent wspólnie zarządzanych obszarów środowiskowych w wyniku realizacji projektów	Dane środowiskowe, studia, raporty projektowe i programowe
	Liczba obiektów korzystających z energii odnawialnej w wyniku realizacji projektów	Raporty programowe i projektowe, dane środowiskowe
	Liczba mieszkańców uświadomionych ekologicznie poprzez realizację kampanii informacyjnych	Raporty programowe i projektowe

5 Plan finansowy

	Finansowanie Wspólnotowe (a)	Wkład krajowy (b)=(c)+(d)	Podział indykatywny wkładu krajowego		Finansowanie razem (e)=(a) + (b)	Wskaźnik współfinansowania (f)=(a)+(e)	Do informacji	
			Krajowy wkład publiczny (c)	Krajowy wkład prywatny (d)			Wkład EIB	Inne finansowanie
Priorytet 1 (55%)	39 428 868	6 958 036	6 958 036	0	46386904	85%	0	0
Priorytet 2 (39%)	27 958 651	4 933 879	4 933 879	0	32892530	85%	0	0
Priorytet 3 (6%)	4 301 331	759 058	759 058	0	5060389	85%	0	0
Razem 2007-2013	71688850	12650973	12650973	0	84339823	85%		

Państwa członkowskie wniosą odpowiedni wkład do Priorytetu 3 w stosunku do indykatywnego udziału całkowitego finansowania z EFRR.

Poniższa tabela finansowa przedstawia podział rocznych całkowitych kosztów przeznaczonych na środki przewidziane do podziału w ramach EFRR:

Podział na państwa	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Total
Razem	10 403 945	9 584 292	9 617 749	9 909 691	10 456 222	10 633 308	11 083 643	71 688 850

Tabela poniżej przedstawia podział budżetu zgodnie z jego kategoriami		
Kategoryzacja pomocy finansowej w latach 2007-2013		Indykatywny podział (EUR)
Kod	Temat priorytetu	
Badania i rozwój technologiczny (B+RT), innowacje i przedsiębiorczość		
2	Infrastruktura (B+RT) (w tym wyposażenie w sprzęt, oprzyrządowanie i szybkie sieci informatyczne łączące ośrodki badawcze) oraz specjalistyczne ośrodki kompetencji technologicznych	716 888
3	Transfer technologii i udoskonalenie sieci współpracy między MŚP, między MŚP a innym przedsiębiorstwami, uczelniami, wszelkiego rodzaju instytucjami na poziomie szkolnictwa pomaturalnego, władzami regionalnymi, ośrodkami badawczymi oraz biegunami naukowymi i technologicznymi (parkami naukowymi i technologicznymi, itd.)	716 888
4	Wsparcie na rzecz rozwoju B+RT, w szczególności w MŚP (w tym dostęp do usług związanych z B+RT w ośrodkach badawczych)	716 888
5	Usługi w zakresie zaawansowanego wsparcia dla przedsiębiorstw i grup przedsiębiorstw	716 888
6	Wsparcie na rzecz MŚP w zakresie promocji produktów i procesów przyjaznych dla środowiska (wdrożenie efektywnych systemów zarządzania środowiskiem, wdrożenie i stosowanie/ użytkowanie technologii zapobiegania zanieczyszczeniom, wdrożenie czystych technologii	716 888

	<i>do działalności produkcyjnej przedsiębiorstw</i>	
--	---	--

	Inne działania mające na celu pobudzenie badań, innowacji i przedsiębiorczości w MŚP	716 888
Spółeczeństwo informacyjne		
11	Technologie informacyjne i komunikacyjne (<i>dostęp, bezpieczeństwo, interoperacyjność, zapobieganie zagrożeniom, badania, innowacje, treści cyfrowe, itp.</i>)	1 194 814
14	Usługi i aplikacje dla MŚP (e-handel, kształcenie i szkolenie, tworzenie sieci itp.)	1 194 814
15	Inne działania mające na celu poprawę dostępu MŚP do TIK i ich wydajne użytkowanie	1 194 814
Transport		
23	Drogi regionalne/lokalne	1 792 221
24	Ścieżki rowerowe	1 792 221
25	Transport miejski	1 792 221
26	Transport multimodalny	1 792 221
28	Inteligentne systemy transportu	1 792 221
31	Śródlądowe drogi wodne (regionalne i lokalne)	1 792 221
Energia		
33	Energia elektryczna	597 407
39	Energia odnawialna: wiatrowa	597 407
40	Energia odnawialna: słoneczna	597 407
41	Energia odnawialna: biomasa	597 407
42	Energia odnawialna: hydroelektryczna, geotermiczna i pozostałe	597 407
43	Efektywność energetyczna, produkcja skojarzona (kogeneracja), zarządzanie	597 406

	energia	
--	---------	--

Ochrona środowiska i zapobieganie ryzyku		
52	Promowanie czystego transportu miejskiego	1 194 814
53	Zapobieganie zagrożeniom (w tym opracowanie i wdrażanie planów i instrumentów zapobiegania i zarządzania zagrożeniami naturalnym i technologicznym)	1 194 814
54	Inne działania na rzecz ochrony środowiska i zapobiegania zagrożeniom	1 194 814
Turystyka		
55	Promowanie walorów przyrodniczych	4 779 256
56	Ochrona i waloryzacja dziedzictwa przyrodniczego	4 779 256
57	Inne wsparcie na rzecz wzmocnienia usług turystycznych	4 779 256
Kultura		
58	Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego	2 509 109
59	Rozwój infrastruktury kulturalnej	2 509 109
Poprawa jakości kapitału ludzkiego		
72	Opracowywanie, uruchomienie i wdrożenie reform systemów kształcenia i szkolenia celem zwiększenia zdolności do zatrudnienia, zwiększenia stopnia dostosowania systemów kształcenia i szkolenia początkowego i zawodowego do potrzeb rynku pracy, oraz systematycznej aktualizacji kwalifikacji kadry systemu oświaty w perspektywie gospodarki opartej na innowacji i wiedzy	2 150 665
73	Działania na rzecz zwiększenia udziału w kształceniu i szkoleniu przez całe życie, w szczególności poprzez przedsięwzięcia na rzecz ograniczenia przedwczesnego porzucania skolaryzacji oraz	2 150 665

	zminimalizowania dyskryminacji ze względu na płeć oraz poprzez działania na rzecz poprawy jakości i dostępu do kształcenia i szkoleń na poziomie początkowym, zawodowym i wyższym	
74	Rozwój potencjału ludzkiego w zakresie badań i innowacji, w szczególności poprzez studia podyplomowe i szkolenia naukowców oraz poprzez współpracę sieciową między uczelniami, ośrodkami badawczymi i przedsiębiorstwami.	2 150 665
Inwestycje w infrastrukturę społeczną		
75	Infrastruktura systemu oświaty	4 062 368
76	Infrastruktura ochrony zdrowia	4 062 368
79	Pozostała infrastruktura społeczna	4 062 368
Symulowanie reform w zakresie zatrudnienia oraz integracji społecznej		
80	Promowanie partnerstw, paktów i inicjatyw poprzez tworzenie sieci współpracy odnośnych podmiotów	3 584 455
Pomoc techniczna		
85	Przygotowanie, realizacja, monitorowanie i kontrola	3 656 131
86	Ocena, badania/ ekspertyzy, informacja i komunikacja	645 200
		71 688 850

	Kody klasyfikacji wg kryterium form finansowania	
Kod	Forma finansowania	
1	Pomoc bezzwrotna	71 688 850

	Kody klasyfikacji wg kryterium obszaru	
Kod	Typ obszaru	
8	Obszar współpracy	71 688 850

	transgranicznej	
--	-----------------	--

	Kody klasyfikacji wg kryterium rodzaju działalności gospodarczej	
Kod	Działalność gospodarcza	
0	Nie dotyczy	71 688 850

6 Postanowienia wykonawcze dla programu

Celem niniejszego rozdziału jest opisanie organów odpowiedzialnych za zarządzanie programem oraz określenie zadań i funkcji każdego z tych organów. W rozdziale tym opisano także wzajemne powiązania pomiędzy poszczególnymi organami, systemy monitorowania, kontroli i oceny programu oraz działania informacyjne i reklamowe. Ponadto rozdział zawiera także część poświęconą przepływom finansowym i płatnościom.

6.1 Struktura zarządzania

Zarządzanie programem jest zgodne z postanowieniami dotyczącymi struktury zarządzania określonymi w Artykule 59 Rozporządzenia Ogólnego³ i obejmuje:

- Jedną Instytucję Zarządzającą w rozumieniu Artykułów 59 i 60 Rozporządzenia Ogólnego oraz Artykułów 14(1) i 15 Rozporządzenia EFRR⁴;
- Jedną Instytucję Certyfikującą w rozumieniu Artykułów 59 i 61 Rozporządzenia Ogólnego;
- Jedną Instytucję Audytową w rozumieniu Artykułów 59 i 62 Rozporządzenia Ogólnego;
- Wspólny Komitet Monitorujący⁵ (JMCS) w rozumieniu Artykułu 63 Rozporządzenia Ogólnego;
- Wspólny Sekretariat Techniczny dla zarządzania operacyjnego Programu w rozumieniu Artykułu 14(1) Rozporządzenia EFRR.

Polska i Litwa określiły zasady regulujące ich stosunki z Instytucją Zarządzającą, Instytucją Certyfikującą i Instytucją Audytową oraz ich stosunki z Komisją Europejską.

6.1.1 Instytucja Zarządzająca

Polscy i litewscy partnerzy programu uzgodnili, że funkcja Instytucji Zarządzającej zostanie delegowana Departamentowi Polityki Regionalnej **Litewskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych**.

<p>Informacje do kontaktu: Adres: Sventaragio str. 2, Wilno, LT-01510 Litwa</p>

³ Rozporządzenie Rady (WE) Nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 roku ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999

⁴ Rozporządzenie (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 roku w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1783/1999

⁵ Wspólny Komitet Monitorująco-Sterujący (WKMS) w przypadku tego Programu

Telefon: + 370 5 271 70 74
Fax: + 370 5 271 87 82
E-mail: vilnius.rpd.rastine@vrm.lt

Rozporządzenie Ogólne (Artykuł 60) wymaga, by na Instytucję Zarządzającą nałożono ogólną odpowiedzialność za efektywne i prawidłowe zarządzanie i wdrażanie Programu, a w szczególności:

- a. zapewnienie, że operacje są wybierane do finansowania zgodnie z kryteriami mającymi zastosowanie do programu operacyjnego oraz że są zgodne z zasadami wspólnotowymi i krajowymi w całym okresie realizacji;
- b. zapewnienie istnienia informatycznego systemu rejestracji i przechowywania zapisów księgowych dla każdej operacji w ramach programu operacyjnego oraz zapewnienie, że dane na temat realizacji, niezbędne do celów zarządzania finansowego, monitorowania, weryfikacji, audytu i oceny są gromadzone;
- c. zapewnienie utrzymywania przez beneficjentów i inne podmioty uczestniczące w realizacji operacji odrębnego systemu księgowego albo odpowiedniego kodu księgowego dla wszystkich transakcji związanych z operacją, bez uszczerbku dla krajowych zasad księgowych;
- d. zapewnienie, że oceny programów operacyjnych, o których mowa w Artykule 48 ust. 3, są przeprowadzane zgodnie z art. 47 Rozporządzenia Ogólnego;
- e. ustanawianie procedur dla zapewnienia, że wszystkie dokumenty dotyczące wydatków i audytów, wymagane do zapewnienia właściwej ścieżki audytu, są przechowywane zgodnie z wymogami art. 90 Rozporządzenia Ogólnego;
- f. zapewnianie otrzymywania przez Instytucję Certyfikującą wszystkich niezbędnych informacji o procedurach i weryfikacjach prowadzonych w odniesieniu do wydatków na potrzeby poświadczania;
- g. kierowanie pracą Wspólnego Komitetu Monitorującego i Sterującego i zapewnienie, że Komitet otrzymuje dokumentację wymaganą w celu umożliwienia monitorowania jakościowej realizacji programu operacyjnego w świetle jego szczegółowych celów;
- h. przedkładanie Komisji rocznych i końcowych sprawozdań z realizacji, po ich uprzednim zatwierdzeniu przez Komitet Monitorujący i Sterujący (przygotowanie tych sprawozdań zostanie delegowane na Wspólny Sekretariat Techniczny);
- i. zapewnianie przestrzegania wymogów w zakresie informacji i promocji ustanowionych w art. 69 Rozporządzenia Ogólnego.

Zgodnie z Rozporządzeniem EFRR Instytucja Zarządzająca będzie również:

- zapewniać zatwierdzenie wydatków każdego beneficjenta uczestniczącego w operacji przez kontrolera o których mowa poniżej (Artykuł 15(1));
- ustanawiać, w porozumieniu z Beneficjentem Wiodącym, zasady wdrażania każdej operacji (Artykuł 15(2));
- powoływać Wspólny Sekretariat Techniczny (Artykuł 14(1)).

Realizacja obowiązków Instytucji Zarządzającej będzie zgodna z Rozporządzeniem Wykonawczym⁶, w szczególności w odniesieniu do Artykułów 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 13(1), 14(1), 15.

Ponadto Instytucja Zarządzająca będzie wykonywać funkcje monitorujące określone w rozdziale 6.2.2 niniejszego Programu.

Jeżeli regiony obszaru wsparcia są zaangażowane w Inicjatywę Regionów Wymiany Ekonomicznej, Instytucja Zarządzająca zobowiązuje się do:

⁶ Rozporządzenie Komisji nr 1828/2006 z 8.12.2006 r. ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności oraz rozporządzenia (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

- a) zawarcia koniecznych porozumień w celu wsparcia innowacyjnych operacji z wpływem transgranicznym/transnarodowym powiązanych z rezultatami sieci,
- b) przynajmniej raz w roku przewidzieć w agendzie posiedzenia Komitetu Monitorującego możliwość przedyskutowania istotnych kwestii Programu, jak również zaprosić reprezentantów sieci (jako obserwatorów) do bieżących zgłoszeń działań sieci,
- c) opisać w Rocznym Raporcie działania włączone w Inicjatywie Regionów Wymiany Ekonomicznej.

Wspólny Sekretariat Techniczny będzie pomagał Instytucji Zarządzającej wykonywać jej funkcje. Jeżeli jedno lub więcej zadań Instytucji Zarządzającej zostanie delegowane na Wspólny Sekretariat Techniczny, stosowne umowy zostaną formalnie sporządzone na piśmie.

Instytucja Zarządzająca powinna być również odpowiedzialna za wpłatę litewskiej narodowej składki na budżet techniczny Programu jak wynika z Rozdziału 5.

W celu zatwierdzenia wydatków, kontrola pierwszego stopnia powinna być ustanowiona przez każdy Kraj Członkowski (**tzw. kontrolerów**). Kontrolerzy będą weryfikować dostarczane produkty i usługi stanowiące przedmiot dofinansowania, zasadność wydatków zadeklarowanych w ramach operacji lub ich części wdrażanych na terytorium każdego z krajów członkowskich, a także zgodność tych wydatków i operacji, lub części tych operacji, z zasadami wspólnotowymi i narodowymi.

Z tego powodu każde państwo członkowskie powinno wyznaczyć kontrolerów odpowiedzialnych za weryfikację zgodności z prawem i regularności wydatków zgłaszanych przez beneficjenta uczestniczącego w operacji na jego terytorium. W przypadku Polski kontrolę pierwszego stopnia sprawować będą Urzędy Wojewódzkie Województwa Warmińsko-Mazurskiego i Podlaskiego. W przypadku Litwy, instytucjami dokonyującymi kontrolę pierwszego stopnia będą scentralizowani kontrolerzy wybrani poprzez procedurę zamówień publicznych. W przypadku, gdy dostawa produktów i usług współfinansowanych może być zweryfikowana tylko w odniesieniu do całej operacji, weryfikacja powinna być przeprowadzona przez kontrolera z kraju członkowskiego, gdzie jest zlokalizowany Beneficjent Wiodący. Szczegółne warunki dotyczące przeprowadzania takiej kontroli zostaną opisane w Podręczniku Programu.

Zgodnie z artykułem 16 (2) Rozporządzenia EFRR, każdy z Krajów Członkowskich powinien zapewnić, iż w okresie 3 miesięcy wydatki zostaną zatwierdzone przez kontrolerów.

Departament Współpracy Terytorialnej Polskiego Ministerstwa Rozwoju Regionalnego będzie organem odpowiedzialnym za koordynację wdrażania programu po stronie polskiej i będzie głównym partnerem dla Instytucji Zarządzającej na poziomie programu.

Informacje do kontaktu:

Adres: Wspólna 2/4, 00-926 Warszawa, Polska

Telefon: + 48 22 501 51 07

Fax: + 48 22 501 51 56

E-mail: interreg@mrr.gov.pl

Główne zadania polskiego Ministerstwa Rozwoju Regionalnego będą obejmować koordynację, wdrażanie i monitoring Programu i projektów po polskiej stronie granicy, a w szczególności:

- gromadzenie rzetelnych informacji finansowych i statystycznych na temat wdrażania, dla wskaźników monitorujących i do oceny,

- przygotowywanie rzetelnych sprawozdań dotyczących polskiej części obszaru kwalifikowanego,
- zapewnienie realizacji obowiązków dotyczących informacji i promocji;
- zapewnienie zgodności z politykami wspólnotowymi;
- działanie zgodnie z systemami instytucjonalnymi, prawnymi i finansowymi danego Państwa Członkowskiego;
- zapewnianie Instytucji Zarządzającej, Instytucji Certyfikującej i Instytucji Audytowej następujących informacji koniecznych do wypełniania ich funkcji:
 - informacji potrzebnych do przygotowania opisu systemu zarządzania i kontroli Programu;
 - informacji na temat kontroli pierwszego stopnia przeprowadzonej na terytorium Polski zgodnie z Art. 16 rozporządzenia o EFRR;
 - informacji dotyczących wykrycia lub podejrzenia wystąpienia nieprawidłowości spowodowanych przez polskich partnerów projektów, które powinny zostać przekazane jak tylko będą dostępne, a także informacji dotyczących realizacji poprawek finansowych.

Zgodnie z Art. 17 (3) rozporządzenia o EFRR Instytucja Krajowa powinna być odpowiedzialna za zwrócenie Instytucji Audytowej nadpłaconych kwot przekazanych beneficjentom po polskiej stronie

Instytucja Krajowa powinna być odpowiedzialna za za wpłatę polskiej narodowej składki na budżet techniczny Programu jak wynika z Rozdziału 5.

6.1.2 Instytucja Certyfikująca

Polscy i litewscy partnerzy Programu zgadzają się, by funkcję Instytucji Certyfikującej powierzyć **Departamentowi Funduszy Narodowych w Litewskim Ministerstwie Finansów**.

Informacje do kontaktu: J. Tumo
 Adres: Vaizganto 8a/2, 01512 Wilno, Litwa
 Telefon: + 370 5 2390 136
 Fax: + 370 5 2390 039
 E-mail: A.Tusiene@finmin.lt

Instytucja Certyfikująca będzie odpowiedzialna za poświadczenie ogólnej rzetelności i jakości wdrażania operacji przed wystąpieniem o wypłatę do Komisji Europejskiej. Zgodnie z Artykułem 61 Rozporządzenia Ogólnego, Instytucja Certyfikująca będzie w szczególności odpowiedzialna za:

- a. opracowanie i przedłożenie Komisji poświadczonych deklaracji wydatków i wniosków o płatność;
- b. poświadczenie, że:
 - (i) deklaracja wydatków jest dokładna, wynika z wiarygodnych systemów księgowych i jest oparta na weryfikowalnej dokumentacji uzupełniającej;
 - (ii) zadeklarowane wydatki są zgodne z mającymi zastosowanie zasadami wspólnotowymi i krajowymi oraz zostały poniesione w związku z operacjami wybranymi do finansowania zgodnie z kryteriami mającymi zastosowanie do programu i spełniają zasady wspólnotowe i krajowe;
- c. zapewnienie, do celów poświadczenia, że otrzymała od Instytucji Zarządzającej odpowiednie informacje na temat procedur i weryfikacji prowadzonych w związku z wydatkami zawartymi w deklaracjach wydatków;
- d. uwzględnienie, do celów poświadczenia, wyników wszystkich audytów przeprowadzanych przez Instytucję Audytową lub na jej odpowiedzialność;
- e. utrzymywanie w formie elektronicznej zapisów księgowych dotyczących wydatków zadeklarowanych Komisji;

- f. prowadzenie ewidencji kwot podlegających procedurze odzyskiwania i kwot wycofanych po anulowaniu całości lub części wkładu dla operacji. Kwoty odzyskane są zwracane do budżetu ogólnego Unii Europejskiej przed zamknięciem programu operacyjnego poprzez potrącenie ich z następczej deklaracji wydatków.

Ponadto Instytucja Certyfikująca będzie ponosić odpowiedzialność za następujące funkcje określone w Rozporządzeniu Ogólnym:

- przesyłanie do Komisji, nie później niż do dnia 30 kwietnia każdego roku, tymczasowej prognozy dotyczącej ich prawdopodobnych wniosków o płatność na bieżący rok budżetowy i kolejny rok budżetowy (Artykuł 76(3));
- księgowanie wszelkich odsetek uzyskanych z tytułu płatności zaliczkowej na koncie danego programu operacyjnego, uznając je za zasoby danego państwa członkowskiego w formie krajowego wkładu publicznego. Zostaną one zadeklarowane Komisji w chwili końcowego zamknięcia programu operacyjnego (Artykuł 83); o przeznaczeniu odsetek będzie decydował Wspólny Komitet Monitorująco-Sterujący Programu; proponowane jest aby były one odejmowane od krajowych składek przesyłanych z przeznaczeniem na współfinansowanie budżetu pomocy technicznej Programu w wysokości proporcjonalnej do wkładu danego państwa ze środków EFRR do Programu Operacyjnego;
- przesyłanie wniosków o płatności okresowe w miarę możliwości trzy razy w roku (Artykuł 87(1));
- zapewnianie, aby Beneficjenci Wiodący otrzymali pełną kwotę wkładu ze środków publicznych możliwie najszybciej i w całości (Artykuł 80).

Zgodnie z Rozporządzeniem EFRR Instytucja Certyfikująca:

- otrzymuje płatności przekazywane przez Komisję i dokonuje płatności na rzecz Beneficjentów Wiodących (Artykuł 14);
- bez uszczerbku dla odpowiedzialności Państw Członkowskich za wykrywanie i korygowanie nieprawidłowości oraz za odzyskiwanie kwot nienależnie wypłaconych, zapewnia odzyskanie od Beneficjenta Wiodącego wszelkich kwot wypłaconych w wyniku nieprawidłowości (Artykuł 17(2)).

Realizacja obowiązków Instytucji Certyfikującej będzie zgodna z Rozporządzeniem Wykonawczym, w szczególności w odniesieniu do Artykułu 20.

6.1.3 Instytucja Audytowa

Polscy i litewscy partnerzy Programu zgadzają się, by funkcję Instytucji Audytowej powierzyć **Departamentowi Audytu Wewnętrznego Litewskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych**.

Informacje do kontaktu: J. Tumo Adres: Sventaragio 2, Wilno, LT-01510 Litwa Telefon: + 370 5 271 7282 Fax: + 370 5 271 8620 E-mail: rasa.rybakoviene@vrm.lt

Zgodnie z Artykułem 62 Rozporządzenia Ogólnego, Instytucja Audytowa będzie w szczególności odpowiedzialna za:

- a. zapewnienie prowadzenia audytów w celu weryfikacji skutecznego funkcjonowania systemu zarządzania i kontroli programu operacyjnego;
- b. zapewnienie prowadzenia audytów operacji na podstawie stosownej próby w celu weryfikacji zadeklarowanych wydatków;

- c. przedstawianie Komisji, w terminie dziewięciu miesięcy od zatwierdzenia programu operacyjnego, strategii audytu obejmującej podmioty, które będą przeprowadzać audyty, o których mowa w lit. a) i b), metodologię, która zostanie zastosowana, metody doboru próbek danych dla potrzeb audytu operacji oraz indykatywne rozplanowanie audytów w celu zagwarantowania, że skontorolowane zostaną główne podmioty oraz, że audyty będą dokonywane w sposób równomierny w całym okresie programowania;
- d. do dnia 31 grudnia każdego roku w latach 2008–2015 :
 - (i) przedłożenie Komisji rocznego sprawozdania audytowego, przedstawiającego wyniki audytów przeprowadzonych w okresie poprzednich 12 miesięcy, zakończonym dnia 30 czerwca danego roku, zgodnie ze strategią audytu dla programu oraz informującego o wszelkich brakach wykrytych w systemach zarządzania i kontroli programu. Pierwsze sprawozdanie, które należy złożyć do dnia 31 grudnia 2008 r., obejmuje okres od dnia 1 stycznia 2007 r. do dnia 30 czerwca 2008 r. Informacje dotyczące audytów przeprowadzonych po dniu 1 lipca 2015 r. zostają włączone do końcowego sprawozdania audytowego, stanowiącego uzupełnienie deklaracji zamknięcia, o której mowa w lit. e);
 - (ii) wydawanie opinii, na podstawie kontroli i audytów przeprowadzonych na odpowiedzialność Instytucji Audytowej, w kwestii tego, czy system zarządzania i kontroli funkcjonuje skutecznie, tak aby dać racjonalne zapewnienie, że deklaracje wydatków przedstawione Komisji są prawidłowe, oraz aby dać tym samym racjonalne zapewnienie, że transakcje będące ich podstawą, są zgodne z prawem i prawidłowe;
 - (iii) przedkładanie, w stosownych przypadkach zgodnie z Artykułem 88 Rozporządzenia Ogólnego, deklaracji częściowego zamknięcia zawierającej ocenę zgodności z prawem i prawidłowości danych wydatków;
- e. przedłożenie Komisji, nie później niż dnia 31 marca 2017 r., deklaracji zamknięcia, zawierającej ocenę zasadności wniosku o wypłatę salda końcowego oraz zgodności z prawem i prawidłowości transakcji będących podstawą wydatków objętych końcową deklaracją wydatków, do której dołącza się końcowe sprawozdanie audytowe.

Realizacja obowiązków Instytucji Audytowej będzie zgodna z Rozporządzeniem Wykonawczym, w szczególności w odniesieniu do Artykułów 16, 17 i 18.

Instytucja Audytowa zapewnia, że czynności audytowe uwzględniają uznane w skali międzynarodowej standardy audytu. W przypadku gdy audyty i kontrole, o których mowa w ust. 1 lit. a) i b), są przeprowadzane przez podmioty inne niż Instytucja Audytowa, Instytucja Audytowa zapewnia takim podmiotom niezbędną niezależność funkcjonalną.

Instytucja Audytowa będzie niezależna funkcjonalnie od Instytucji Zarządzającej i Instytucji Certyfikującej. Zgodnie z Artykułem 14(2) Rozporządzenia EFRR audytorzy będą niezależni od systemu kontroli, o którym mowa w Artykule 16(1) i rozdziale 6.2.4 tego programu.

Zgodnie z Artykułem 14(2) Rozporządzenia EFRR, Instytucja Audytowa jest wspomagana przez grupę audytorów, w skład której wchodzi przedstawiciele Polski i Litwy. Grupa audytorów działa zgodnie z regulaminem i przewodniczy jej Instytucja Audytowa. Grupa audytorów zostanie utworzona najpóźniej w ciągu trzech miesięcy od decyzji o zatwierdzeniu Programu Operacyjnego. Instytucja Krajowa powinna informować Instytucję Audytową o polskich reprezentantach oddelegowanych do udziału w pracach grup audytorów. Instytucja Krajowa powinna również zapewnić, że ci przedstawiciele są upoważnieni i niezależni od systemu kontroli wspomnianym w Art. 16 (1) i Sekcji 6.2.4.

6.1.4 Wspólny Sekretariat Techniczny

Zgodnie z Artykułem 14(1) Rozporządzenia EFRR Instytucja Zarządzająca utworzy Wspólny Sekretariat Techniczny.

Informacje kontaktowe:

Adres: Sv. Ignoto str. 5, LT-01120, Wilno, Litwa.
Telefon: +370 5 261 0497
Fax: +370 5 261 0498
E-mail: info@interreg3a.org
WWW: www.interreg3a.org

Wspólny Sekretariat Techniczny (WST) będzie odpowiedzialny za codzienne kierowanie operacyjne programem i będzie pełnić funkcję sekretariatu Wspólnego Komitetu Monitorującego i Sterującego (WKMS) i grup zadaniowych utworzonych przez WKMS.

Główne zadania WST są następujące:

- wspomaganie Instytucji Zarządzającej oraz Wspólnego Komitetu Monitorującego i Sterującego oraz, w stosownych przypadkach, Instytucji Certyfikującej i Instytucji Audytowej w realizacji ich zadań;
- gromadzenie i dostarczanie rzetelnych informacji finansowych i statystycznych potrzebnych do właściwego monitorowania programu i oceny;
- sporządzanie rocznych sprawozdań z realizacji;
- dystrybuowanie informacji i realizacja działań promocyjnych dla programu i jego operacji, w tym prowadzenie strony internetowej programu;
- organizowanie działań promujących program i wspierających proces tworzenia, przygotowywania i wdrażania operacji;
- udzielanie informacji i porad wnioskodawcom, beneficjentom i opinii publicznej;
- przygotowanie i udostępnianie formularzy wniosków i wytycznych, podręczników dla wnioskodawców/beneficjentów i formularzy raportowania;
- rejestrowanie złożonych wniosków i wykonywanie oceny ich zgodności administracyjnej i kwalifikowania;
- przygotowywanie projektów umów;
- monitorowanie postępów poczynionych w operacjach poprzez zbieranie i sprawdzanie sprawozdań, monitorowanie produktów, rezultatów i finansowej realizacji;
- wykonywanie zwykłych prac sekretariatu, tj. organizowanie spotkań, sporządzanie protokołów itd.;
- współpraca z organizacjami, instytucjami i sieciami istotnymi z perspektywy realizacji celów programu.

WST będzie miał międzynarodowy personel składający się z osób reprezentujących oba państwa uczestniczące w programie. Ilość pracowników i ich kwalifikacje powinny być odpowiednie do wyżej opisanych funkcji.

WST będzie finansowany z budżetu Pomocy Technicznej.

6.1.5 Inne organy

W ramach Programu po polskiej stronie granicy zostaną wyznaczone Regionalne Punkty Kontaktowe (Informacyjne), by zapewnić skuteczną promocję programu i system informacyjny. Będą się one mieścić w Urzędach Marszałkowskich w województwie podlaskim i warmińsko-mazurskim. Regionalne Punkty Kontaktowe (Informacyjne) powinny ściśle koordynować swoją działalność ze Wspólnym Sekretariatem Technicznym.

Główne obowiązki Regionalnych Punktów Kontaktowych będą następujące:

- regionalne konsultacje dla potencjalnych beneficjentów (organizowanie szkoleń, seminariów, itd skierowanych do potencjalnych wnioskodawców);
- wspieranie potencjalnych wnioskodawców w przygotowywaniu wniosków aplikacyjnych;
- promowanie programu, usługi informacyjne i doradcze na skalę lokalną,
- współpraca ze Wspólnym Sekretariatem Technicznym przy rozpowszechnianiu i promocji programu oraz doradztwo dla wnioskodawców.

Regionalne Punkty Kontaktowe (Informacyjne) będą finansowane z budżetu Pomocy Technicznej.

6.2 Systemy monitorowania, kontroli i oceny programu

6.2.1 Wspólny Komitet Monitorujący i Sterujący (WKMS)

Zgodnie z Artykułem 63 Rozporządzenia Ogólnego, w terminie trzech miesięcy od daty powiadomienia o decyzji zatwierdzającej Program Operacyjny Polska i Litwa ustanowią Komitet Monitorujący. Uwzględniając ograniczony zasięg Programu państwa w nim uczestniczące zdecydowały o połączeniu funkcji Komitetu Monitorującego i Komitetu Sterującego w jeden organ - Wspólny Komitet Monitorujący i Sterujący (WKMS).

Ogólnym zadaniem WKMS jest zapewnienie jakości i skuteczności realizacji oraz odpowiedzialności operacji programu.

WKMS podejmuje decyzje o procedurach wewnętrznych obowiązujących w programie uwzględniając systemy instytucjonalne, prawne i finansowe państw w nim uczestniczących.

6.2.1.1 Zadania WKMS

Zgodnie z Artykułem 65 Rozporządzenia Ogólnego, główne zadania WKMS są następujące:

- a. analizowanie i zatwierdzanie kryteriów wyboru finansowanych operacji w terminie sześciu miesięcy od zatwierdzenia Programu Operacyjnego i zatwierdzanie wszelkich zmian tych kryteriów zgodnie z potrzebami programowania;
- b. dokonywanie okresowych przeglądów postępów na drodze do osiągnięcia konkretnych celów programu operacyjnego na podstawie dokumentów przedkładanych przez Instytucję Zarządzającą;
- c. analizowanie wyników wdrażania, w szczególności osiągnięcia celów określonych dla każdej osi priorytetowej oraz oceny, o której mowa w art. 48 ust. 3 Rozporządzenia Ogólnego;
- d. analizowanie i zatwierdzanie rocznych i końcowych sprawozdań z realizacji, o których mowa w art. 67 Rozporządzenia Ogólnego;
- e. otrzymywanie informacji o treści rocznego sprawozdania audytowego lub jego części odnoszącej się do danego Programu i o wszelkich istotnych uwagach, jakie Komisja może przedstawić po przeanalizowaniu tego sprawozdania lub odnoszących się do tej części sprawozdania;
- f. występowanie do Instytucji Zarządzającej z wnioskiem o przeprowadzenie wszelkiego rodzaju przeglądów lub analizy Programu CBC mogących przyczynić się do osiągnięcia celów funduszy, o których mowa w Artykule 3 Rozporządzenia Ogólnego, lub do usprawnienia jego zarządzania programem, w tym zarządzania finansowego;
- g. analizowanie i zatwierdzanie wszelkich wniosków o zmianę treści decyzji Komisji w sprawie wkładu funduszy.

Ponadto Wspólny Komitet Monitorujący i Sterujący:

- zatwierdza Podręcznik Beneficjenta (z formularzami, wytycznymi, instrukcją dla aplikantów/beneficjentów, wzorami do raportowania itp. jako aneksy) przed ogłoszeniem przez Wspólny Sekretariat Techniczny pierwszego naboru wniosków. Komitet zostanie poinformowany o zmianach wprowadzonych w pakiecie i może przedstawić swoje uwagi na ich temat;
- wybiera operacje do finansowania (Artykuł 19(3) Rozporządzenia EFRR), łącznie z listą Projektów Strategicznych;
- decyduje o przeprowadzeniu ocen operacji, o których mowa w Artykule 46(3) Rozporządzenia Ogólnego finansowanych z budżetu Pomocy Technicznej (Artykuł 47(4) Rozporządzenia Ogólnego);
- zatwierdza plan komunikacji (Artykuł 2(2) Rozporządzenia Wykonawczego);
- potwierdza projekt opisu systemów zarządzania i kontroli wymaganych na mocy Artykułu 71(1) Rozporządzenia Ogólnego i Artykułu 23 Rozporządzenia Wykonawczego, zanim zostaną one złożone do Komisji Europejskiej przez Instytucję Audytową;
- zatwierdza Regulamin, plan pracy i budżet WST;
- koordynuje program z innymi programami i politykami wspólnotowymi.

6.2.1.2 Skład i procedury

Zgodnie z Artykułem 14(3) Rozporządzenia EFRR, każde z Państw Członkowskich uczestniczących w programie operacyjnym powołuje swoich przedstawicieli do Wspólnego Komitetu Monitorującego i Sterującego. O jego składzie decydują w formie porozumienia Państwa Członkowskie uczestniczące w Programie. WKMS opracuje swój Regulamin zawierający szczegółowy opis jego zadań, obowiązków, składu, przewodnictwa i zasad podejmowania decyzji. WKMS spotyka się co najmniej dwa razy w roku.

Aby zapewnić skuteczność i równą reprezentację polsko-litewski WKMS będzie składał się z przedstawicieli z poziomu krajowego jak i regionalnego/lokalnego. W skład WKMS będą wchodzić:

- zrównoważona liczba przedstawicieli każdego kraju uczestniczącego w programie;
- przedstawiciele Komisji Europejskiej, Instytucji Zarządzającej, Instytucji Krajowej, Instytucji Audytowej, Instytucji Certyfikującej oraz Wspólnego Sekretariatu Technicznego mogą uczestniczyć z głosem doradczym.

Instytucja Zarządzająca powinna zapewnić skład litewskiej delegacji do WKMS. Instytucja Krajowa powinna poinformować Instytucję Zarządzającą o składzie polskiej delegacji do WKMS.

Wybrani partnerzy społeczno-gospodarczy i organizacje pozarządowe oraz organy odpowiedzialne za środowisko w obydwu państwach mogą uczestniczyć jako obserwatorzy lub doradcy WKMS. Przedstawiciel EBI i EFI może uczestniczyć z głosem doradczym, jeżeli Bank/Fundusz mają swój wkład w Program.

Posiedzeniom WKMS będą przewodniczyć – bez prawa głosu – przedstawiciele instytucji krajowych odpowiedzialnych za wdrażanie Programu w państwach członkowskich. W przypadku Polski funkcję przewodniczącego będzie pełnił przedstawiciel Ministerstwa Rozwoju Regionalnego. Natomiast w przypadku Litwy – reprezentant Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Prawo głosu będzie przekazane innemu reprezentatowi właściwej instytucji krajowej. Przewodnictwo posiedzeniom będzie zmieniać się corocznie.

WKMS będzie podejmować decyzje w drodze konsensusu. Delegacja krajowa będzie miała jeden głos. Decyzje można również podejmować procedurą obiegową. W trakcie prac nad oceną projektu należy przestrzegać zasady zachowania poufności.

WKMS będzie wspierany przez Wspólny Sekretariat Techniczny. Sekretariat będzie odpowiedzialny za przygotowanie dokumentacji dotyczącej posiedzeń.

6.2.2 System monitorowania

Instytucja Zarządzająca i Wspólny Komitet Monitorujący i Sterujący zapewnią ogólną jakość wdrożenia Programu. Zgodnie z Artykułem 66(2) Rozporządzenia Ogólnego, prowadzą one monitorowanie poprzez odniesienie do wskaźników finansowych oraz wskaźników produktów i rezultatów określonych w niniejszym programie, rozdział 4.4 (z odniesieniem do Artykułu 12(4) Rozporządzenia o EFRR). Jeżeli rodzaj pomocy na to pozwala, w statystykach należy uwzględnić podział na płeć odbiorcy i wielkość przedsięwzięcia.

Monitoring powinien dotyczyć umów z beneficjentami (określających kwantyfikowaną wydajność i wyniki, a także wskaźniki ich osiągnięcia dla każdej operacji), sprawozdań Beneficjentów Wiodących oraz wyników kontroli na miejscu realizacji, by dokonać oceny postępów w operacjach w stosunku do celów programu.

Sprawozdania na temat postępów (technicznych i finansowych) będą regularnie przekazywane przez Beneficjentów Wiodących do Wspólnego Sekretariatu Technicznego. WST będzie gromadził i opracowywał dane z tych sprawozdań, a także dane na temat zaangażowania i wypłaty funduszy programu, aby umożliwić wyciąganie wniosków na poziomie programu. Informacje te będą wykorzystywane do przygotowania rocznych i końcowych sprawozdań z realizacji Programu.

Zgodnie z Artykułem 68(1) Rozporządzenia Ogólnego, każdego roku po przedłożeniu rocznego sprawozdania Komisja i Instytucja Zarządzająca dokonują analizy postępu osiągniętego w realizacji programu operacyjnego, najważniejszych wyników osiągniętych w poprzednim roku, wykonania finansowego oraz innych czynników pod kątem usprawnienia realizacji.

System monitorowania będzie zapewniał Komisji informacje wymagane na mocy Rozporządzenia Wykonawczego.

6.2.3 Roczne i końcowe sprawozdania z realizacji

Zgodnie z Artykułem 67(1) Rozporządzenia Ogólnego, po raz pierwszy w roku 2008, a następnie do dnia 30 czerwca każdego roku, Instytucja Zarządzająca przesyła Komisji Europejskiej sprawozdanie roczne, a do dnia 31 marca 2017 r. końcowe sprawozdanie z realizacji Programu Operacyjnego. Sprawozdania roczne będą przygotowywane przez Wspólny Sekretariat Techniczny i zatwierdzane przez Instytucję Zarządzającą oraz przez WKMS przed ich przekazaniem do Komisji. Sprawozdania te będą przygotowywane zgodnie z wymogami określonymi przez Komisję Europejską i będą zawierać informacje określone w Artykule 67(2) Rozporządzenia Ogólnego. Roczne sprawozdania z realizacji będą oparte na informacjach przekazywanych przez opisany powyżej System Monitorowania.

Uwagi Komisji dotyczące sprawozdań rocznych przekazane Instytucji Zarządzającej zostaną dalej przekazane WKMS i w odpowiedzi na te uwagi zostaną podjęte stosowne działania. Instytucja Zarządzająca poinformuje Komisję o tych działaniach.

Do dnia 31 marca 2017 roku sprawozdanie końcowe z realizacji Programu Operacyjnego zostanie przekazane do Komisji Europejskiej zgodnie z zasadami obowiązującymi dla rocznych sprawozdań z realizacji.

6.2.4 System Kontroli

Głównym celem systemu kontroli jest zapobieganie, wykrywanie i naprawianie nieprawidłowości oraz odzyskiwanie nienależnie wypłaconych kwot wraz z odsetkami za zwłokę, jeżeli obowiązują. Zgodnie z Artykułem 71 Rozporządzenia Ogólnego opis systemu kontroli wraz ze sprawozdaniem zawierającym wyniki oceny utworzenia systemów i opinię na temat ich zgodności z art. 58–62 Rozporządzenia Ogólnego zostanie przesłany do Komisji przed złożeniem pierwszego wniosku o płatność okresową lub nie później niż w terminie dwunastu miesięcy od zatwierdzenia niniejszego Programu. Będzie on zgodny z Artykułem 25 Rozporządzenia Wykonawczego. Zgodnie z Artykułem 21(2) Rozporządzenia Wykonawczego opis systemów kontroli Programu Operacyjnego w ramach celu Europejska Współpraca Terytorialna zostanie przygotowany przez Państwo Członkowskie, na którego terytorium znajduje się Instytucja Zarządzająca, tj. przez Litwę.

Powyższe sprawozdanie i opinia zostaną przygotowane przez Instytucję Audytową. Instytucja Audytowa będzie wykonywać główne funkcje kontrolne zgodnie z Artykułem 62 Rozporządzenia Ogólnego.

Zgodnie z Artykułem 62(d) Rozporządzenia Ogólnego, do dnia 31 grudnia każdego roku Instytucja Audytowa przedłoży roczne sprawozdanie audytowe i opinię przedstawiające wyniki audytów przeprowadzonych w okresie poprzednich 12 miesięcy, zakończonym dnia 30 czerwca danego roku. Zostanie ono przygotowane zgodnie z wymogami określonymi w Artykule 18 Rozporządzenia Wykonawczego i będzie dotyczyć zarówno Polski, jak i Litwy..

6.2.5 Wymiana danych skomputeryzowanych

Jak przewidziano w Artykułach 66(3) i 76(4) Rozporządzenia Ogólnego, wymiana danych między Komisją a Państwami Członkowskimi spełniająca wymagania dotyczące płatności, monitorowania i oceny, odbywa się drogą elektroniczną.

Odpowiedzialne organy Polski i Litwy, którym to zadanie zostanie powierzone wprowadzą do systemu informatycznego w wymaganym formacie, dokumenty, za które ponoszą odpowiedzialność, a także wszystkie ich aktualizacje. Zostanie zastosowany kod określony dla "kategorii wydatków" opisany w Załączniku IV do Rozporządzenia Ogólnego.

Koszt opracowania informatycznego systemu wymiany danych zostanie pokryty z budżetu ogólnego Wspólnot Europejskich zgodnie z Artykułem 45 Rozporządzenia Ogólnego. Wszelkie koszty interfejsu pomiędzy wspólnym systemem informatycznym a krajowymi, regionalnymi i lokalnymi systemami informatycznymi, oraz koszty przystosowania krajowych, regionalnych i lokalnych systemów do wymogów określonych w Rozporządzeniu Ogólnym, zostaną sfinansowane z budżetu Pomocy Technicznej.

6.2.6 System oceny

Celem ocen programu jest poprawa jakości, efektywności i spójności pomocy z Funduszy oraz strategii i realizacji niniejszego Programu.

Zgodnie z Artykułem 47(2) Rozporządzenia Ogólnego, ocena może mieć:

- charakter strategiczny, kiedy jej celem jest analiza ewolucji programu lub grupy programów w odniesieniu do priorytetów wspólnotowych i krajowych, lub
- charakter operacyjny, kiedy jej celem jest wspieranie monitorowania programu operacyjnego, szczególnie gdy monitoring wykazuje znaczne odchylenia od początkowo określonych celów lub gdy zostały przedstawione propozycje rewizji programu.

Zgodnie z Artykułem 48(2) Rozporządzenia Ogólnego ocena ex-ante Programu została przeprowadzona przez Instytut Polityki Publicznej i Zarządzania w ścisłej współpracy z ekspertami Katarzyną Krok, Karolem Olejniczakiem, Maciejem Smętowskim z Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych (Uniwersytet Warszawski, Polska) oraz przez Bałtyckie Forum Środowiskowe (BEF, Litwa), a opis postępowania i wyników został załączony do dokumentu programowego w formie Aneksu.

W okresie realizacji programu ocena połączona z monitoringiem programu zostanie przeprowadzona w szczególności tam, gdzie monitoring wykazuje znaczne odchylenia od początkowo określonych celów lub gdy zostały przedstawione propozycje rewizji programu. Charakter i termin ocen zostanie określony przez WKMS. Zgodnie z Artykułem 47(3) Rozporządzenia Ogólnego oceny przeprowadzają eksperci lub podmioty, wewnętrzne lub zewnętrzne, funkcjonalnie niezależnie od Instytucji Certyfikującej i Instytucji Audytowej. Informacje wymagane do oceny zostaną dostarczone przez Wspólny Sekretariat Techniczny. Oceny będą dostarczały rekomendacji dla pozostałej części programu i uwzględniały obszary krzyżowania się równych szans oraz środowiskowego/zrównoważonego rozwoju. Wyniki oceny zostaną przekazane WKMS i Komisji.

Zgodnie z Artykułem 49 Rozporządzenia Ogólnego przeprowadzenie oceny ex-post jest obowiązkiem Komisji w ścisłej współpracy z Państwami Członkowskimi i Instytucją Zarządzającą. Zostanie ona przeprowadzona przez osobę niezależną i zakończona do 31 grudnia 2015 roku.

Oceny są prowadzone zgodnie z wytycznymi indykatywnymi Komisji na temat metod oceny, w tym standardów jakościowych. Zostaną one sfinansowane z budżetu Pomocy Technicznej.

6.2.7 Informacja i promocja

Główne cele działań informacyjnych i komunikacyjnych to podkreślenie znaczenia Wspólnoty Europejskiej i zapewnienie przejrzystości pomocy z Wspólnoty Europejskiej i funduszy krajowych.

Działania te mają także na celu zapewnienie należytego przekazywania informacji dla obywateli Unii Europejskiej, potencjalnych i końcowych beneficjentów, partnerów społeczno-gospodarczych, władz państwowych, organizacji pozarządowych, organizacji handlowych i grup biznesowych, oraz ogólnie opinii publicznej.

6.2.7.1 Strategia komunikacji

Jak określono w Artykule 2(1) Rozporządzenia Wykonawczego, strategia komunikacji oraz jej wszystkie istotne zmiany są sporządzane przez Instytucję Zarządzającą. Treść strategii informacyjnej będzie spełniać wymagania określone w Artykule 2(2) Rozporządzenia Wykonawczego i będzie zawierać co najmniej informacje w zakresie:

- celów i grup docelowych;
- strategii i zakresu działań informacyjnych i promocyjnych na rzecz potencjalnych beneficjentów i opinii publicznej, planowanych do przeprowadzenia przez Państwo Członkowskie lub Instytucję Zarządzającą i ukierunkowanych na wymiar wartości dodanej pomocy wspólnotowej na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym;

- indykatywnego budżetu;
- służb administracyjnych lub podmiotów odpowiedzialnych za realizację działań informacyjnych i promocyjnych;
- wytycznych dotyczących oceny działań informacyjnych i promocyjnych pod kątem efektywności ścieżek dotarcia i skuteczności w budowaniu świadomości społecznej o programach operacyjnych oraz roli odgrywanej przez Wspólnotę.

Instytucja Zarządzająca złoży do Komisji strategię komunikacji w ciągu czterech miesięcy od daty przyjęcia programu operacyjnego. Dokument będzie konsultowany z Instytucją Krajową oraz zatwierdzony przez WKMS.

Zgodnie z Artykułem 4 Rozporządzenia Wykonawczego roczne sprawozdania i sprawozdanie końcowe z realizacji Programu będą zawierać informacje na temat realizacji i monitorowania strategii komunikacji.

6.2.7.2 Działania informacyjne dla potencjalnych beneficjentów

Zgodnie z Artykułem 69(1) Rozporządzenia Ogólnego uczestniczące Państwa Członkowskie i Instytucja Zarządzająca dostarczają informacji na temat operacji współfinansowanych przez ten program. Planowane jest wprowadzenie zasady, że zapewnienie terminowej i skutecznej realizacji działań informacyjnych i promocyjnych będzie powierzone Wspólnemu Sekretariatowi Technicznemu, który po polskiej stronie granicy otrzyma wsparcie Regionalnych Punktów Kontaktowych (Informacyjnych).

Podmioty krajowe odpowiedzialne za Program w Polsce i na Litwie, organy regionalne i lokalne oraz agencje rozwoju obszarów przygranicznych, Euroregiony, partnerzy społeczno-gospodarczy oraz organizacje pozarządowe będą aktywnie uczestniczyć w rozpowszechnianiu informacji i możliwości, jakie daje program. Informacja o zaproszeniu do składania wniosków będzie rozpowszechniana najszerzej, jak to możliwe.

Potencjalni beneficjenci będą informowani o następujących zagadnieniach:

- przydział środków finansowych dla Programu;
- warunki kwalifikowalności, jakie muszą zostać spełnione, by ubiegać się o dofinansowanie;
- opis procedur oceny wniosków aplikacyjnych i terminy na te działania;
- kryteria wyboru operacji, jakie zostaną sfinansowane;
- punkty kontaktowe na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, które mogą dostarczyć informacji o programach operacyjnych;
- główne zasady regulujące realizację operacji.

Działania promocyjne muszą być prowadzone na każdym etapie projektu: przygotowanie, realizacja i monitoring, oraz wymiana zdobytych doświadczeń i dobrych praktyk. Zostaną wykorzystane następujące środki rozpowszechniania informacji:

- urzędowe ogłoszenia i wezwania do składania wniosków;
- imprezy informacyjne i szkoleniowe;
- spotkania, seminaria i konferencje, w tym imprezy mające na celu poszukiwanie partnerów dla potencjalnych wnioskodawców;
- środki komunikacji internetowej;
- materiały i publikacje pisemne;
- nagłośnienie w środkach masowego przekazu;
- oznaczenie tożsamości wizualnej.

6.2.7.3 Działania informacyjne i promocyjne skierowane do opinii publicznej

Jak określono w Artykule 7 Rozporządzenia Wykonawczego Instytucja Zarządzająca zapewnia, że działania informacyjne i promocyjne są realizowane zgodnie ze strategią komunikacji oraz mają na celu możliwie największe nagłośnienie w środkach masowego przekazu poprzez wykorzystanie różnych form i metod komunikacji na właściwym poziomie terytorialnym.

Zostaną zrealizowane następujące główne działania promocyjne i informacyjne:

- duża kampania informacyjna poświęcona uruchomieniu nowego Programu Operacyjnego, nawet w przypadku braku ostatecznej wersji strategii komunikacji;
- przynajmniej raz w roku kampania informacyjna o szerokim zasięgu - zgodnie ze strategią komunikacji - prezentująca osiągnięcia Programu Operacyjnego;
- umieszczenie przed siedzibą Instytucji Zarządzającej flagi Unii Europejskiej na okres jednego tygodnia od dnia 9 maja;
- ogłoszenie w formie elektronicznej, lub innej, wykazu beneficjentów, tytułów operacji i przyznanych im kwot finansowania publicznego.

6.3 Płatności i przepływy finansowe

6.3.1 Podmiot uprawniony do przyjmowania płatności

Instytucja Certyfikująca będzie odpowiedzialna za odbieranie funduszy EFRR od Komisji i dokonywanie płatności na rzecz Beneficjentów Wiodących. Instytucja Certyfikująca przygotowuje deklaracje wydatków wymagane na mocy Artykułu 78 Rozporządzenia Ogólnego.

Zgodnie z Artykułem 17(1) Rozporządzenia EFRR, wpłaty z Komisji Europejskiej są przyjmowane na jedno konto bez subkont krajowych. Instytucja Certyfikująca będzie posiadać odrębny rachunek bankowy w Banku Litwy.

6.3.2 Przepływy finansowe

Każda operacja będzie finansowana z wkładów EFRR oraz wkładów/współfinansowania beneficjentów zgodnie ze stopą współfinansowania określoną dla każdego priorytetu (porównaj Rozdział 5). Te same zasady kwalifikowania stosuje się do wkładów EFRR i wkładów beneficjentów.

Płatności na rzecz operacji z wkładów EFRR będą dokonywane po otrzymaniu zatwierdzonych wniosków o dokonanie płatności przy zastosowaniu stopy współfinansowania określonej w umowie z Beneficjentem Wiodącym. Wszystkie płatności będą przekazywane Beneficjentowi Wiodącemu. Pozostali beneficjenci otrzymają swoje fundusze od Beneficjenta Wiodącego zgodnie z warunkami umów, jakie pomiędzy sobą zawarli.

Beneficjenci będą odpowiedzialni za realizację działań w ramach operacji i zapłatę kosztów. Aby kwalifikować się do zwrotu kosztów, wydatki poniesione przez beneficjentów muszą być udokumentowane fakturami lub dokumentami księgowymi o takim samym znaczeniu zgodnie z prawami i uregulowaniami unijnymi i krajowymi.

Zgodność z prawem i prawidłowość wydatków (w tym wkładu/współfinansowania beneficjenta) każdego beneficjenta (także Beneficjenta Wiodącego) uczestniczącego w operacji zostanie zweryfikowana przez kontrolerów wyznaczonych zgodnie z Artykułem 16(1) Rozporządzenia EFRR.

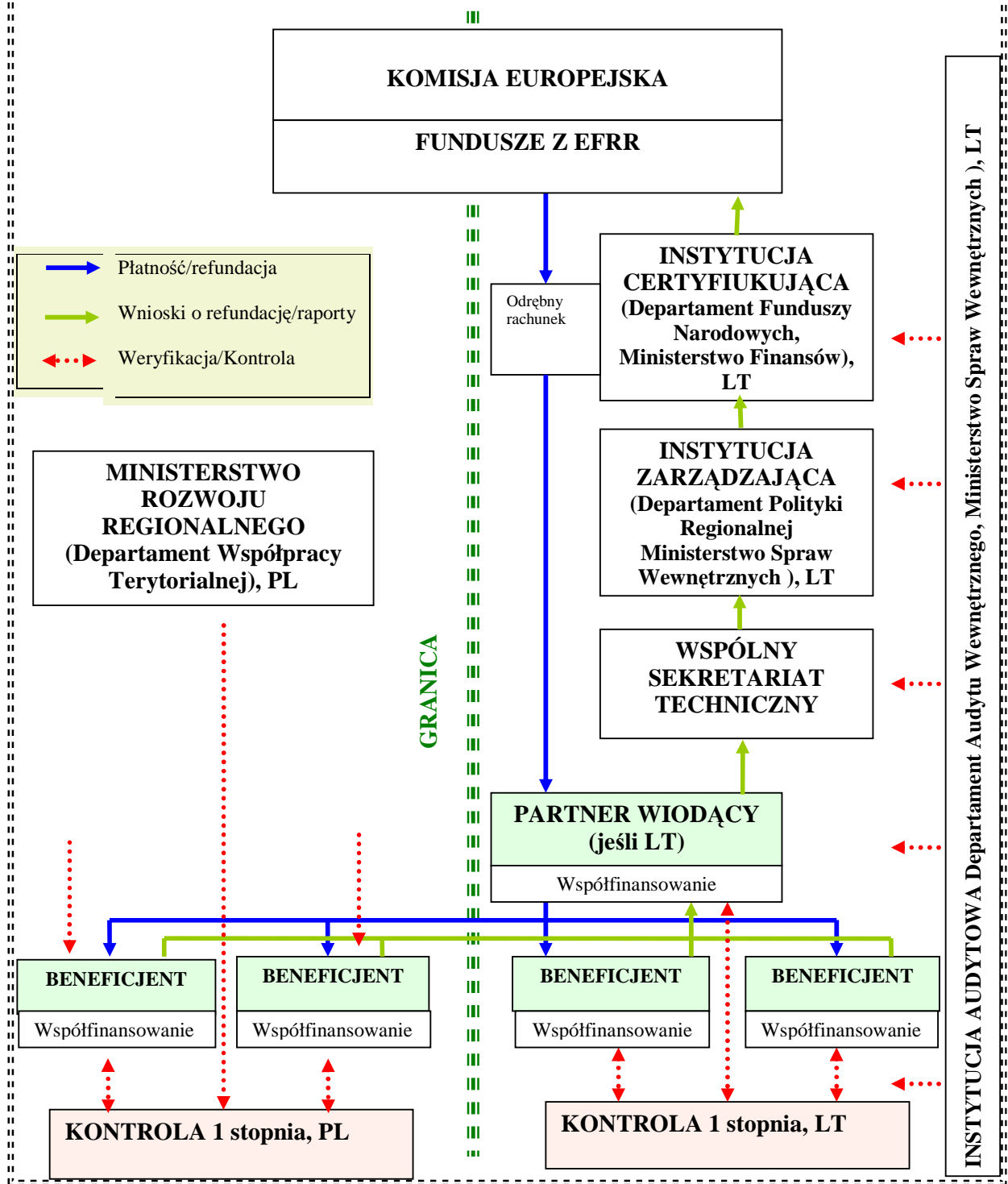
Płatności na rzecz beneficjentów będą powiązane z ich wnioskami o płatność (zweryfikowanymi przez kontrolerów) złożonymi we Wspólnym Sekretariacie Technicznym. Płatności na rzecz Beneficjenta Wiodącego będą dokonywane po zatwierdzeniu tych wniosków o płatność przez Instytucję Zarządzającą. Zgodnie z Artykułem 15(1) Rozporządzenia EFRR od Instytucji Zarządzającej nie wymaga się weryfikowania, czy współfinansowane towary i usługi zostały dostarczone i wydatki deklarowane przez beneficjentów w rzeczywistości zostały poniesione, a także są zgodne z zasadami wspólnotowymi i krajowymi; musi jej wystarczyć fakt, że wydatki każdego beneficjenta uczestniczącego w operacji zostały zweryfikowane przez kontrolera.

Wnioski o płatność zatwierdzone przez Instytucję Zarządzającą zostaną przekazane Instytucji Certyfikującej, która przekaże płatność Beneficjentowi Wiodącemu.

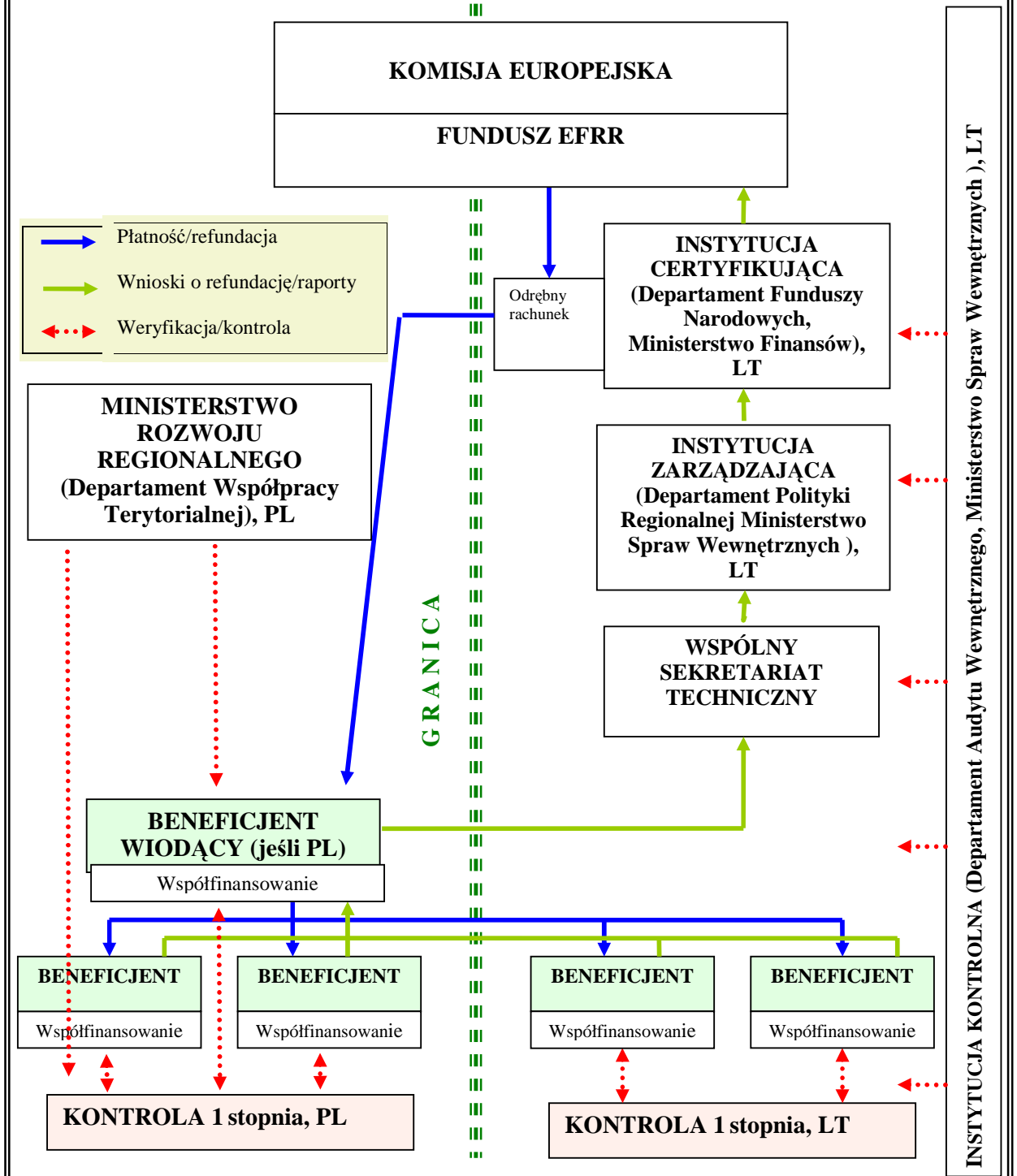
Zgodnie z Artykułem 17 Rozporządzenia EFRR Instytucja Certyfikująca zapewnia odzyskanie od Beneficjenta Wiodącego wszelkich kwot wypłaconych w wyniku nieprawidłowości. Beneficjenci zwracają Beneficjentowi Wiodącemu kwoty nienależnie wypłacone, zgodnie z umową zawartą między nimi.

Jeśli Beneficjent Wiodący nie zdoła zapewnić sobie zwrotu kwot od Beneficjenta, Państwo Członkowskie, na którego terytorium znajduje się dany beneficjent, zwróci Instytucji Certyfikującej kwotę nienależnie wypłaconą temu Beneficjentowi – Artykuł 17(3) Rozporządzenia EFRR. Kwestia ta zostanie szczegółowo opisana w „Porozumieniu Międzyrządowym” pomiędzy Polską i Litwą.

Wykres 1. Przepływy finansowe (Litewski Beneficjent Wiodący)

Wykres 2. Przepływy finansowe (Beneficjent Wiodący z Polski)

7 Postanowienia wykonawcze operacji

W niniejszym rozdziale omówiono ogólne zasady procesu aplikacyjnego i wyboru współfinansowanych wniosków projektowych oraz główne zasady realizacji wybranych operacji.

7.1 Beneficjenci

Zgodnie z Artykułem 19(1) Rozporządzenia EFRR, operacje wybrane do Programu obejmują beneficjentów z obu państw (tj. każdy wniosek powinien dotyczyć co najmniej dwóch Beneficjentów: jednego z Polski i jednego z Litwy).

Ogólną zasadą jest, że wszyscy beneficjenci muszą znajdować się na obszarze kwalifikowanym programem (jak określono to w Rozdziale 2), by mieć prawo do otrzymania finansowania z EFRR w ramach niniejszego programu. Wydatki poniesione przez partnerów znajdujących się poza obszarem objętym programem mogą być kwalifikowane, jeżeli trudno byłoby osiągnąć cele projektu bez udziału tego partnera (Artykuł 21(1) Rozporządzenia EFRR).

Zgodnie z Artykułem 21(1) Rozporządzenia EFRR, w odpowiednio uzasadnionych przypadkach, EFRR może finansować wydatki poniesione przy realizacji operacji lub części operacji do wysokości 20% kwoty jego wkładu do danego programu operacyjnego w obszarach NUTS 3 przylegających do obszarów kwalifikujących się (Podregiony Łomżyński i Olsztyński po polskiej stronie granicy oraz Obwody Tauroski, Kowieński i Wileński - poza okręgiem administracyjnym obejmującym Miasto Wilno - po stronie litewskiej).

Zgodnie z Artykułem 2(4) Rozporządzenia Ogólnego określenie „beneficjent” definiowane jest jako „organizator, jednostka lub firma, czy to publiczna czy też prywatna, odpowiedzialna za wprowadzanie lub wprowadzanie i wdrażanie operacji”, definicję „wydatków publicznych” określa Artykuł 2(5) Rozporządzenia Ogólnego; następujące podmioty prawne mogą być finansowane poprzez program jako Beneficjent Wiodący lub inni beneficjenci operacji:

- a) regionalne i lokalne instytucje krajowe (rządowe),
- b) „organy zarządzane przez prawo publiczne” są określone w Artykule 1(9) Dyrektywy 2004/18/EC Parlamentu Europejskiego oraz Rady z 31 marca 2004 na temat koordynacji procedur (OJ L 134, 30.04.2004, STR. 114). Oznacza to organ:
 - i) w ramach prawa publicznego lub prywatnego organ utworzony w ściśle określonym celu spełnienia potrzeb powszechnego pożytku, który nie posiada charakteru komercyjnego lub przemysłowego,
 - ii) posiada osobowość prawną; oraz
 - iii) finansową w większej części udzieloną przez instytucje państwowe, regionalne i lokalne lub inne organy zarządzane przez prawo publiczne; lub będące przedmiotem nadzoru z punktu widzenia zarządzania przez te organy; lub posiadający Radę Administracyjną, Zarządcą albo Nadzorcą, z której ponad połowa członków została wyznaczonych przez instytucje państwowe, regionalne lub lokalne albo inne organy zarządzane przez prawo publiczne.

Podczas, gdy podmioty prawne starające się o dofinansowanie w ramach kategorii w podpunkcie b) jako Beneficjenci Wiodący muszą spełnić kryteria określone w podpunktach i), ii) oraz iii), podmioty prawne ubiegające się o dofinansowanie jako inni beneficjenci mogą być zaakceptowani, jeżeli spełnią tylko kryteria i) i ii).

- c) stowarzyszenia utworzone przez jedną lub kilka instytucji ze szczebla regionalnego lub lokalnego,
- d) stowarzyszenia utworzone przez jeden lub kilka organów zarządzanych przez prawo publiczne zdefiniowane w podpunkcie b).

Legalne podmioty prawne nie określone w żadnej z kategorii podpunktów a) – d) są zapraszane do uczestnictwa w dodatkowych operacjach (tzw. „Dodatkowy Partner”). Partnerzy Dodatkowi finansują swoje działania z własnych źródeł i nie mogą otrzymać dofinansowania z EFRR. Te podmioty prawne mogą otrzymywać podzlecenia od Partnerów Wiodących lub innych beneficjentów w celu wykonania części ich działań operacyjnych; w tym przypadku muszą być przestrzegane odpowiednie zasady zamówień publicznych. W przypadku udzielenia podzlecenia, odpowiedzialność za wdrażanie odpowiedniej operacji zostaje w gestii podmiotu kontraktującego, tj. właściwego Beneficjenta Wiodącego lub innego beneficjenta.

Szczegółowe kryteria kwalifikowalności dla potencjalnych beneficjentów zostaną określone w dokumentacji dla wnioskodawców.

7.1.1 Beneficjent Wiodący

Beneficjenci ze swego grona wybiorą Beneficjenta Wiodącego dla każdej Operacji. Na etapie składania wniosków Wiodący Beneficjent będzie pełnił rolę Wiodącego Wnioskodawcy.

Zgodnie z Artykułem 20(1) Rozporządzenia EFRR, Beneficjent Wiodący przyjmuje na siebie następujące obowiązki:

- dokonuje ustaleń dotyczących jego relacji z beneficjentami uczestniczącymi w operacji w formie umowy (np. *umowy o partnerstwie*) zawierającej między innymi postanowienia gwarantujące należyte zarządzanie funduszami przeznaczonymi na daną operację, włącznie z warunkami odzyskania kwot nienależnie wypłaconych;
- odpowiada za zapewnienie realizacji całej operacji;
- zapewnia, by wydatki przedstawione przez beneficjentów uczestniczących w operacji zostały poniesione na realizację operacji i odpowiadały czynnościom uzgodnionym między tymi beneficjentami;
- weryfikuje, czy wydatki przedstawione przez beneficjentów uczestniczących w operacji zostały zatwierdzone przez kontrolerów;
- odpowiada za przekazanie wkładu EFRR beneficjentom uczestniczącym w operacji.

Beneficjent Wiodący ponosi pełną odpowiedzialność prawną i finansową wobec Instytucji Zarządzającej za zarządzanie funduszami EFRR. Umowa na realizację operacji zostanie zawarta z Beneficjentem Wiodącym z uwzględnieniem całej operacji.

Beneficjent Wiodący ponosi także odpowiedzialność za zbieranie informacji od innych beneficjentów, ogólny nadzór nad czynnościami objętymi operacją oraz przygotowaniem sprawozdań z postępu technicznego i finansowego.

7.1.2 Pozostali beneficjenci

Każdy z beneficjentów uczestniczących w operacji:

- przyjmuje na siebie odpowiedzialność w przypadku wystąpienia nieprawidłowości w zakresie zadeklarowanych przez siebie wydatków (Artykuł 20(2) Rozporządzenia EFRR);
- zgodnie z umową obowiązującą między nimi, zwraca Beneficjentowi Wiodącemu kwoty nienależnie wypłacone (Artykuł 17(2) Rozporządzenia EFRR);

- jest odpowiedzialny za działalność informacyjną i promocyjną skierowaną do opinii publicznej zgodnie z Artykułem 8 Rozporządzenia Wykonawczego;
- terminowo przekazuje Beneficjentowi Wiodącemu prawidłowe informacje na temat realizacji operacji;
- realizuje inne ustalenia określone w umowie z Beneficjentem Wiodącym.

7.2 Cykl życiowy operacji

7.2.1 Przygotowanie wniosków

Program CBC działa na zasadzie jednolitego procesu składania wniosków i jednego procesu selekcji wniosków po obu stronach granicy. Wybór wszystkich wniosków nastąpi poprzez otwarte zaproszenie do składania wniosków, z czego zwolnione są Projekty Strategiczne i parasolowe projekty administrowane w ramach funduszu SPF, zgodnie z zapisami w Rozdziale 3.5. Obowiązuje jeden formularz dla każdej operacji.

Potencjalni beneficjenci będą informowani o możliwościach finansowania zgodnie z Artykułem 5 Rozporządzenia Wykonawczego (porównaj z Rozdziałem 6.2.7 niniejszego programu).

Wspólny Sekretariat Techniczny opracuje pakiety zawierające dokumenty dotyczące wniosków (w tym formularze wniosków) oraz wytyczne dla potencjalnych beneficjentów. Będzie można je pobrać ze strony internetowej programu oraz na życzenie we Wspólnym Sekretariacie Technicznym, polskim Ministerstwie Rozwoju Regionalnego i litewskim Ministerstwie Spraw Wewnętrznych.

Wnioski o dofinansowanie będą obejmować co najmniej jednego beneficjenta z każdego państwa uczestniczącego - Polski i Litwy. Zgodnie z Artykułem 19(1) Rozporządzenia EFRR beneficjenci ci współpracują przy każdej operacji na co najmniej dwa z poniższych sposobów:

- wspólne przygotowanie;
- wspólna realizacja;
- wspólny personel;
- wspólne finansowanie.

Wybrane operacje spełniające te warunki mogą być realizowane w jednym państwie pod warunkiem, że zostały one przedstawione przez podmioty z obu Państw Członkowskich i mają wpływ transgraniczny.

Wspólny Sekretariat Techniczny poinformuje o zaproszeniach do składania wniosków. Liczba zaproszeń rocznie będzie zmienna w zależności od postępów w realizacji programu. Możliwe jest zastosowanie innych procedur składania wniosków (np. ciągłe składanie wniosków) po zatwierdzeniu przez WKMS. Ponadto, w szczególnym celu, np. skoncentrowanie pomocy na brakujących tematach w Programie, można zastosować zaproszenie do składania wniosków skierowane do określonych podmiotów.

Wnioski będą składane we Wspólnym Sekretariacie Technicznym przez Wnioskodawcę Wiodącego. Po otrzymaniu wniosków Wspólny Sekretariat Techniczny rejestruje je w systemie administracyjnym programu i powiadomi wnioskodawcę.

Wspólny Sekretariat Techniczny będzie aktywnie wspierał potencjalnych beneficjentów w okresie przygotowywania wniosków. Będą podejmowane następujące ważniejsze czynności:

- doradzanie wnioskodawcom (przez telefon, fax, e-mail) w sprawach technicznych, tj. kwestie dotyczące kwalifikowalności pomysłów, beneficjentów, działań, współfinansowanie, aspekty budżetowe, zakupy, itd.
- regularne aktualizowanie strony internetowej programu, szczególnie w dziale często stawianych pytań (FAQ) i bazy danych partnerów;
- organizowanie seminariów informacyjnych i forów mających na celu poszukiwanie partnerów;
- organizowanie imprez szkoleniowych dotyczących przygotowania wniosków i dokumentów dodatkowych;
- po polskiej stronie granicy Regionalne Punkty Kontaktowe (Informacyjne) będą wspierały WST w tych działaniach.

Postanowienia szczególne dotyczące Funduszu Małych Projektów

Pakiet dokumentów dotyczących wniosków oraz wytyczne dla wnioskodawców zostanie opracowany i zatwierdzony przez Wspólny Komitet Monitorujący – Sterujący. Zaproszenie do składania wniosków oraz wspieranie/pomaganie wnioskodawcom zapewni instytucja (-e) odpowiedzialna za administrację Funduszem Małych Projektów. Zastosowane zostaną uproszczone formularze wniosków.

7.2.2 Ocena wniosków

Ocena wniosków zostanie przeprowadzona w dwóch etapach:

1. Ocena zgodności administracyjnej i kwalifikowalności wnioskodawców, wydatków i działań (na podstawie kryteriów administracyjnych i kwalifikowalności) przeprowadzona przez Wspólny Sekretariat Techniczny.
2. Ocena techniczna kwalifikowanych wniosków (na podstawie kryteriów znaczenia strategicznego i jakości) przeprowadzona przez WKMS lub wyznaczoną przez niego Grupę Roboczą. WKMS/Grupa Robocza może korzystać z pomocy ekspertów w danych dziedzinach.

Do oceny wniosków zostaną zastosowane kryteria określone w pakiecie dokumentów dotyczącym wniosków (wytyczne dla wnioskodawców).

Proces oceny będzie koordynowany przez Wspólny Sekretariat Techniczny.

Po zakończeniu etapu procesu oceny Wspólny Sekretariat Techniczny przekaże WKMS do zatwierdzenia listę wniosków z podsumowaniem oceny dla każdego wniosku, w tym uwagami osób oceniających oraz listę wniosków niekwalifikowanych z wyjaśnieniem ich niekwalifikowania.

Postanowienia szczególne dotyczące Funduszu Małych Projektów

Instytucja(-e) odpowiedzialna za administrację SPF będzie pełnić rolę Wspólnego Sekretariatu Technicznego. Instytucja ta przeprowadzi ocenę techniczną korzystając z ocen zewnętrznych.

7.2.3 Wybór operacji i kontraktowanie

WKMS dokona wyboru operacji, jakie zostaną sfinansowane oraz określi kwotę finansowania każdej z tych operacji. Komitet może przyjąć lub odrzucić wniosek, albo przyjąć go warunkowo. Warunki powinny dotyczyć jedynie aspektów technicznych niezmieniając treści czy celów, wydajności lub działań proponowanej operacji. WKMS podejmuje decyzje o

finansowaniu na zasadzie konsensusu. Szczegółowe zasady dotyczące podejmowania decyzji znajdują się w regulaminie WKMS.

Wspólny Sekretariat Techniczny niezwłocznie powiadomi Beneficjenta Wiodącego o decyzjach dotyczących finansowania.

Umowa pomiędzy Instytucją Zarządzającą a Beneficjentem Wiodącym zasadniczo powinna zostać podpisana w ciągu jednego miesiąca od podjęcia decyzji o finansowaniu. Dokumentacja dotycząca umowy zostanie przygotowana przez Wspólny Sekretariat Techniczny i zatwierdzona przez Wspólną Instytucję Zarządzającą.

Postanowienia szczególne dotyczące Funduszu Małych Projektów

Instytucja(-e) odpowiedzialna za administrację SPF będzie pełnić rolę Wspólnego Sekretariatu Technicznego. Umowy zostaną podpisane pomiędzy Beneficjentem Wiodącym a instytucją(-jami) odpowiedzialną za administrację SPF.

7.2.4 Realizacja operacji

Operacje będą realizowane przez beneficjentów i koordynowane przez Beneficjenta Wiodącego zgodnie z zasadami i przepisami unijnymi i krajowymi. Krajowe zasady dotyczące zakupów mają zastosowanie do zakupu usług, dostaw i robót w ramach operacji. Wszystkie wydatki poniesione przez Beneficjentów (w tym wkład/współfinansowanie przez beneficjenta) będą kwalifikowane i potwierdzone dokumentami księgowymi zgodnie z Artykułem 56 Rozporządzenia Ogólnego.

Wspólny Sekretariat Techniczny będzie aktywnie wspierał beneficjentów na etapie realizowania operacji. Przewiduje się następujące ważniejsze działania wspierające:

- Konsultacje/doradztwo beneficjentom (przez telefon, fax, e-mail lub spotkania konsultacyjne);
- Seminaryjne szkoleniowe na temat zarządzania operacjami (w tym zarządzania finansowego, zakupów, wymogów sprawozdawczych);
- Opracowanie podręczników dla beneficjentów na temat zarządzania operacjami;
- Spotkania ad-hoc z Dyrektorami Operacji i Dyrektorami Finansowymi;
- Wizyty na miejscu realizacji projektu, itd.

Postanowienia szczególne dotyczące Funduszu Małych Projektów

Instytucja(-e) odpowiedzialna za administrację SPF będzie pełnić rolę Wspólnego Sekretariatu Technicznego.

8. Lista głównych dokumentów –

Rozporządzenie (WE) nr 1083/2006 ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności

i uchylające Rozporządzenie (WE) nr 1260/1999 (Rozporządzenie Ogólne);

Rozporządzenie (WE) nr 1080/2006 w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i uchylające Rozporządzenie (WE) nr 1783/1999 (Rozporządzenie EFRR);

Polityka Spójności dla wsparcia wzrostu i zatrudnienia: Strategiczne Wytyczne Wspólnoty, 2007-2013 COM (2005) 0299;

Program Sąsiedztwa Litwa, Polska i Obwód Kaliningradzki Federacji Rosyjskiej – Program Inicjatywa Wspólnotowej (CIP) 2004-2006, wraz z jego końcowym raportem z oceny ex-ante.

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia dla Litwy 2007-2013, projekt;

Program Operacyjny Rozwój Zasobów Ludzkich dla Litwy 2007-2013, projekt;

Program Operacyjny Wzrostu Gospodarczego Litwy 2007-2013, projekt.;

Program Operacyjny Promowania Spójności dla Litwy 2007-2013, projekt.

Polskie Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-13, wersja z 29.11.2006;

Polska Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015, wersja z 29.11.2006

Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2007-2013, wersja z 06.09.2005;

Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do 2020, wersja z 10.12.2006;

Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013, wersja z 29.11.2006;

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, wersja z 29.11.2006;

Regionalna Strategia Województwa Podlaskiego do 2020 r., wersja z 30.01.2006;

RPO Województwa Podlaskiego 2007-2013, wersja z 27.11.2006;

Regionalna Strategia Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2020 r., wersja z 31.08.2005;

RPO Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2007-2013, wersja z 19.05.2006.

Projekt Dokumentu Roboczego dotyczącego wskaźników dla monitorowania i oceny 2007-2013, styczeń 2006;

Studium dotyczące wskaźników dla monitorowania transnarodowych i międzyregionalnych programów współpracy. Interact, czerwiec 2006.